

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

opracowany przez:

**PPUH „BaSz” mgr inż. Bartosz Szymusik
26-200 Końskie ul. Polna 72
tel./fax: 41 372 49 75
e-mail: basz@post.pl**

przy współpracy:

**Urzędu Miasta i Gminy
w Białej Rawskiej**

Biała Rawska 2016

Spis treści

WSTĘP	4
CZĘŚĆ I	7
DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO GMINY BIAŁA RAWSKA.....	7
1. Ogólna charakterystyka Gminy Biała Rawska.....	7
1.1. Położenie administracyjne gminy	7
1.2. Rys historyczny.....	8
1.3. Funkcjonowanie Gminy Biała Rawska	10
1.3.1. Organizacja i władze Gminy.....	10
1.3.2. Jednostki organizacyjne Gminy.....	11
1.3.3. Działalność Samorządu Gminy Biała Rawska w latach 2008-2012.....	11
2. Charakterystyka sfery społecznej	15
2.1. Sytuacja demograficzna.....	15
2.2. Gospodarstwa domowe i źródła ich utrzymania.....	19
2.3. Zatrudnienie i rynek pracy.....	20
2.4. Problemy społeczne	20
2.5. Mieszkalnictwo	22
2.6. Infrastruktura społeczna.....	24
2.6.1. Oświata	24
2.6.2. Ochrona zdrowia.....	25
2.6.3. Pomoc społeczna.....	26
2.6.4. Bezpieczeństwo publiczne.....	28
2.6.5. Kultura i dziedzictwo	31
2.6.6. Sport, rekreacja i turystyka	34
2.7. Aktywność społeczna	35
3. Charakterystyka infrastruktury technicznej	36
3.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna.....	36
3.2. Gospodarka wodno-kanalizacyjna.....	38
3.3. Gospodarka odpadami.....	42
3.4. Zaopatrzenie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe	44
3.5. Telekomunikacja i Internet	46
4. Charakterystyka strefy gospodarczej	47
4.1. Aktywność gospodarcza.....	47
4.2. Rolnictwo	48
4.2. Leśnictwo	50
4.3. Przemysł, produkcja i handel	51
5. Charakterystyka środowiska przyrodniczego	52
5.1. Ukształtowanie powierzchni, geomorfologia i geologia	52
5.2. Warunki klimatyczne.....	52
5.3. Surowce mineralne	53
5.3. Hydrologia.....	53
5.3.1. Wody podziemne	53
5.3.2. Wody powierzchniowe.....	54
5.4. Przyroda	55
5.4.1. Lasy i tereny leśne	55
5.4.2. Ochrona przyrody.....	55
5.5. Zagrożenia dla środowiska	57
6. Zagospodarowanie przestrzenne	58
6.1. Obowiązujące w gminie dokumenty zagospodarowanie przestrzenne	58
6.2. Uwarunkowania zagospodarowania	62

CZĘŚĆ II..... 65

PLANOWANIE STRATEGICZNE ROZWOJU GMINY BIAŁA RAWSKA 65

1. Identyfikacja problemów i szans rozwoju gminy Biała Rawska 65
 - 1.1. Analiza SWOT..... 65
 - 1.2. Założenia do "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" 71
2. Wizja i misja gminy Biała Rawska 72
3. Plan strategiczny dla gminy Biała Rawska na lata 2014-2020 73
 - 3.1. Obszary priorytetowe i cele rozwoju gminy Biała Rawska..... 73
 - 3.2. Plan działań gminy Biała Rawska 75
 - 3.2.1. Harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych..... 85
4. Uwarunkowania realizacji „Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020” 88
 - 4.1. Wdrażanie „Strategii...” 88
 - 4.2. Komunikacja społeczna..... 89
 - 4.3. Finansowanie zadań „Strategii...” 89
 - 4.4. Monitorowanie i ewaluacja "Strategii..." 90
 - 4.5. Wskaźniki realizacji działań „Strategii...” 91

ZAKOŃCZENIE 94

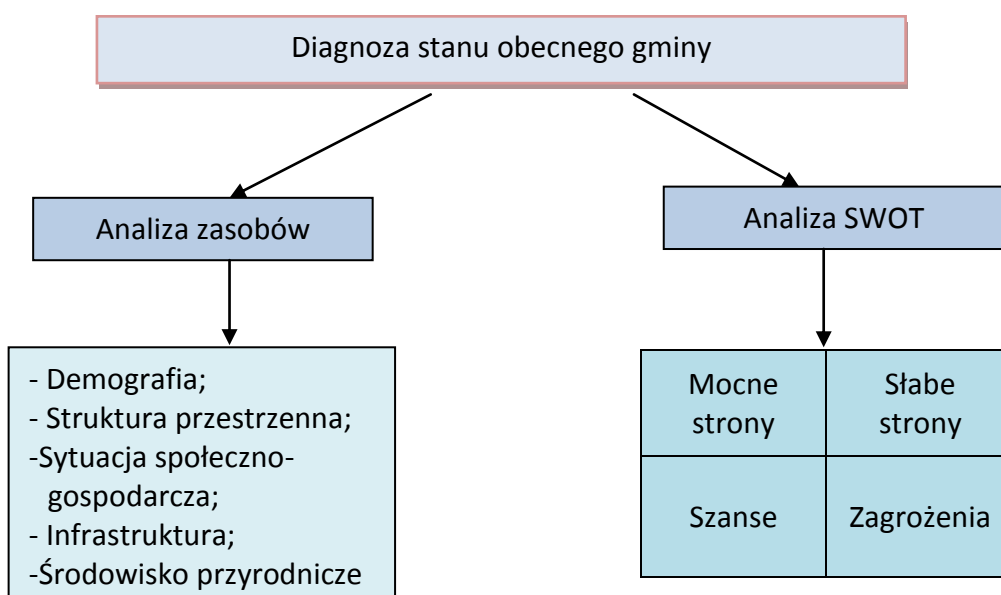
- Bibliografia..... 95
- Spis tabel..... 96
- Spis wykresów..... 98
- Spis rysunków..... 98

Wstęp

"Strategia Rozwoju Gminy na lata 2014-2020" jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to podstawowy instrument długofalowego zarządzania gminą, który określa strategiczne kierunki rozwoju gminy poprzez sformułowanie misji i docelowej wizji gminy w określonej perspektywie czasowej. Jest to również wybór długookresowych celów rozwojowych zapewniających urzeczywistnienie przyjętej wizji.

"Strategia..." jest odpowiedzią na nieustannie zmieniające się wewnętrzne i zewnętrzne warunki gospodarowania oraz wzrost konkurencyjności otoczenia. Umożliwia ona efektywne gospodarowanie własnymi, ograniczonymi, zasobami. Do zasobów gminy należą: zasoby ludzkie i ich kondycja, stan infrastruktury społecznej i technicznej, stopień rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzeni, ale też środki finansowe.

Rysunek 1. Schemat diagnozowania w strategii rozwoju gminy

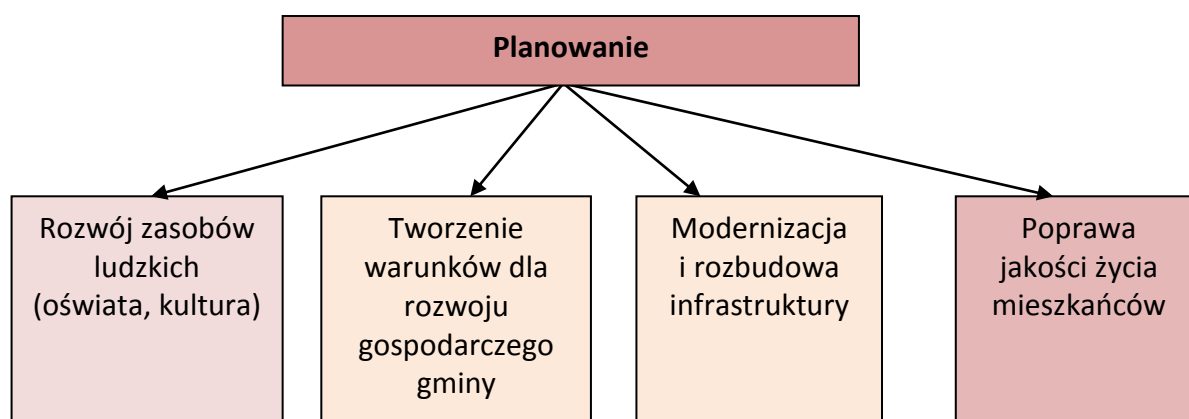

Z jednej strony "Strategia..." stanowi diagnozę stanu obecnego, z drugiej strony jest zbiorem jasno sprecyzowanych potrzeb oraz wynikających z nich kierunków działania, które mogą przyspieszyć rozwój Gminy Biała Rawska, co w rezultacie podniesie poziom życia jej mieszkańców. "Strategia..." stanowi ponadto cenne źródło informacji dla potencjalnych inwestorów o przyjętych oraz planowanych ścieżkach rozwoju.

Dokument ten jest swego rodzaju „drogowskazem” dla władz oraz mieszkańców gminy, wskazującym na najważniejsze problemy Gminy Biała Rawska oraz sposoby ich rozwiązania w postaci konkretnych zadań do wykonania. "Strategia..." jest więc próbą spojrzenia na rozwój gminy poprzez cele oraz zadania, jakie społeczność lokalna wyznaczyła sobie na kolejne lata.

Założono, że strategia będzie dokumentem średniookresowym a okres jej realizacji przypadnie na lata 2014-2020. Taki horyzont czasowy jest zgodny z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej od roku 2013 oraz przyszłej w latach 2014-2020.

Rysunek 2. Schemat planowania strategicznego

Ponieważ okres obowiązywania "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" jest dość długi - przewidziano okres lat 2014-2020 - założono, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych gminy oraz społeczności zamieszkującej na jej terenie.

Opracowanie "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020" jest warunkiem koniecznym z uwagi na fakt, że gmina zamierza ubiegać się o pozabudżetowe środki pomocowe, w tym środki z funduszy Unii Europejskiej. Inną przesłanką opracowania niniejszego dokumentu jest potrzeba przyspieszenia rozwoju społeczno- gospodarczego wchodzących w skład gminy miejscowości, poprzez podejmowanie nowych wyzwań i konsekwentną realizację zaplanowanych działań. Realizacja zapisów "Strategii..." powinna przyczynić się do wzrostu atrakcyjności życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego, aktywizować lokalną społeczność a także zwiększać poczucie tożsamości z miejscem, w którym ona zamieszkuje.

W czasie opracowywania niniejszej "Strategii..." w oparciu o posiadane strategiczne – dokumenty gminne, powiatowe i wojewódzkie oraz dane Urzędu Miasta i Gminy i jednostek mu podległych, a także innych instytucji działających na terenie gminy – starano się w jak największym stopniu poznać otoczenie i zrozumieć zachodzące w niej procesy. Szczególny nacisk położony został na identyfikację problemów, potrzeb i oczekiwań mieszkańców.

"Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska" składa się z dwóch zasadniczych części:

- Część I – na podstawie dostępnych danych statystycznych, informacji pozyskanych z Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska oraz obowiązujących dokumentów strategicznych, przedstawiono stan aktualny gminy. Analiza ta wykonana została dla następujących sfer: społecznej z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury społecznej, infrastruktury technicznej, gospodarczej, środowiska przyrodniczego i zasobów naturalnych.

- Część II – stanowi część planistyczną niniejszego dokumentu.

W części tej zaprezentowano podsumowanie diagnozy stanu obecnego gminy w kontekście istniejącego potencjału oraz szans i barier rozwoju, przedstawione w formie analizy SWOT i wyznaczono obszary strategiczne dla gminy.

W planie strategicznym określono misję oraz wizję gminy. Wyznaczono obszary priorytetowe, cele strategiczne a w ich ramach cele operacyjne. Część ta zawiera określone kierunki działań przyszłościowych, które będą mieć zasadniczy wpływ na rozwój gminy. Tutaj określono również sposoby wdrażania, monitorowania oraz finansowania zadań przewidzianych do realizacji.

Ten – swoistego rodzaju – scenariusz przyszłości został nakreślony po to, aby gmina korzystając ze swoich atutów mogła efektywnie wykorzystywać pojawiające się szanse i skutecznie niwelować zaistniałe zagrożenia.

Zakłada się, że w wyniku realizacji zamierzeń niniejszego dokumentu obszar gminy Biała Rawska zyska walor atrakcyjności inwestycyjnej, będzie przyjaźniejszym dla mieszkańców pod względem zaspokajania potrzeb społecznych, będzie miał szanse rozwijać się i wykorzystywać swój potencjał.

CZĘŚĆ I.

DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO GMINY BIAŁA RAWSKA

1. Ogólna charakterystyka Gminy Biała Rawska

1.1. Położenie administracyjne gminy

Gmina Biała Rawska to gmina miejsko-wiejska leżąca w województwie łódzkim, w powiecie rawskim. Wschodnia granica gminy jest jednocześnie granicą województwa łódzkiego z województwem mazowieckim.

Siedzibą władz gminy jest miasto Biała Rawska. Powierzchnia gminy wynosi 208,32 km², w tym powierzchnia miasta 9,52 km².

Rysunek 3. Położenie gminy Biała Rawska na tle powiatu rawskiego (opracowanie własne)

Gmina Biała Rawska sąsiaduje z:

- gminami wiejskimi powiatu rawskiego: Rawa Mazowiecka, Regnów i Sadkowie,
- gminami powiatu skierniewickiego: Kowiesy i Nowy Kawęczyn,
- gminami województwa mazowieckiego: Błędów z powiecie grójeckim oraz Miastem i Gminą Mszczonów w powiecie żyrardowskim.

Biała Rawska jest największą obszarowo gminą powiatu rawskiego, stanowi 32% jego powierzchni oraz 1,14 % powierzchni województwa łódzkiego. Na jej terenie znajduje się 57 miejscowości mających status sołectwa.

Gmina położona jest w odległości od miasta powiatowego Rawa Mazowiecka około 16,5 km, około 31 km od Grójca, 37 km do Skierniewic, 70 km od Warszawy i 75 km od Łodzi.

1.2. Rys historyczny

Według źródeł historycznych Biała jest jednym z najstarszych ośrodków mazowieckich, jej początki mogą sięgać co najmniej XII wieku. Biała leżąca nad rzeką Białką pełniła wtedy funkcje administracyjne, była siedzibą kasztelani. Pierwsza wzmianka źródłowa pochodzi z 1246 roku. Kolejna wzmianka, która potwierdza istnienie kasztelani, znajduje się w dokumencie wydanym w Płocku dnia 4 maja 1298 roku.

W 1274-1279 roku nastąpił podział Mazowsza. Konrad II władała kasztelanią bialską, a po jego śmierci w 1294 znalazła się ona w posiadaniu jego brata Bolesława II. Na początku XIV wieku (1313) po śmierci Bolesława II kasztelania bialska znalazła się w obrębie terytorium Siemowita II. Kasztelanie: rawska, sochaczewska i gostynińska istniały bez przerwy aż do inkorporacji księstwa rawskiego do Korony, natomiast kasztelania bialska zaginęła w XIV wieku (ostatnia wzmianka o jej istnieniu pochodzi z roku 1334 i wymienia się w niej jako kasztelana Andrzeja Mościca).

Od czasu rozbicia dzielnicowego tereny obecnej gminy wchodziły w skład księstw mazowieckich. Po 1462 roku weszły w skład Królestwa Polskiego, powiat bielski, w ramach ziemi rawskiej, w obrębie województwa rawskiego.

Prawa miejskie Biała uzyskała między 1472 a 1498 rokiem, ponieważ w dokumentach z roku 1498 występuje już jako miasto.

Najświetniejszy okres miasto przeżywało od XIV do XVI wieku, dzięki odbywającym się jarmarkom i targom, usytuowaniu na szlakach komunikacyjnych wiodących m.in. od Czerska i Łęczycy do Sandomierza, rozwojowi rzemiosła.

Od XVII w. rozpoczął się gospodarczy upadek miasta Biała i degradacja gospodarcza okolicy. W czasie wojen szwedzkich miasto zostało kompletnie zrujnowane, a liczba ludności spadła do 100 osób.

W połowie XVIII wieku Biała Rawska przechodzi w ręce możnej rodziny - Leszczyńskich. Pierwszym prywatnym właścicielem był Franciszek Leszczyński - elektor Stanisława Augusta, chorąży rawski i starosta, a następnie jego żona Hilaryja Leszczyńska.

W czasie powstania kościuszkowskiego w 1794 roku Henryk Dąbrowski stoczył na terenie gminy kilka zwycięskich potyczek z wojskami rosyjskimi.

W roku 1795, w trakcie III rozbioru Polski, ziemie bialskie zostały włączone do Prus, gdzie pozostały do roku 1807. W tym roku z ziem zaboru pruskiego utworzono Księstwo Warszawskie, powiększone w 1809 roku o ziemie III zaboru austriackiego. Powiat rawski znalazł się w jego granicach. Dekretem Napoleona pozostawiono sieć administracyjną pruską, używając terminologii polskiej - Księstwo podzielono na departamenty i powiaty. Najwyższa władza w miastach spoczywała w rękach burmistrza, który stał na czele gminy.

Od 24 kwietnia 1811 roku Biała Rawska nie mająca żadnych funduszy na utrzymanie burmistrza została włączona do najbliższej gminy wiejskiej. Utrzymywała jeszcze prawa miejskie, ale praktycznie stała się wsią.

W 1815 roku Biała Rawska zostaje objęta granicami Królestwa Polskiego, utworzonego na Kongresie Wiedeńskim. Organizacja miast została oparta na postanowieniu namiestnika z 30 maja 1818 roku.

W okresie od 1817 do 1857 roku w Białej Rawskiej nastąpił duży przyrost ludności. W 1833 roku istniały w mieście: austeria ze stajniami, młyn drewniany i gorzelnia, dwór drewniany z zabudowaniami gospodarczymi, kuźnia murowana i ratusz murowany.

W 1847 roku został zaprojektowany herb miasta, ponieważ nie zachowały się żadne pieczęcie miejskie. W herbie wykorzystano elementy z dwóch herbów rodowych – podkowy (elementu herbu Belina Leszczyńskich) oraz litery "W" (elementu herbu Habdank biskupa Buczackiego).

W XIX wieku w mieście powstał romantyczny zespół pałacowo-ogrodowy. Handel tego okresu znajdował się w rękach kramarzy i handlarzy żydowskich, którzy licznie osiedlali się na terenie powiatu. Według danych z 1865 r. w czterech miastach powiatu rawskiego odbywały się 22 jarmarki rocznie, z czego cztery w Białej.

W 1870 roku rząd rosyjski podjął decyzję dotyczącą przemianowania na osady tych miast Królestwa Polskiego, które były słabo rozwinięte gospodarczo i miały małą liczbę ludności. W wyniku tej reformy administracyjnej Biała utraciła prawa miejskie. Prawa miejskie zostały jej przywrócone w 1925 roku.

W czasie II wojny światowej w okolicach Białej Rawskiej działały oddziały Wojska Polskiego dowodzone przez komendanta Henryka Świątkowskiego oraz zgrupowania partyzanckie Armii Krajowej dowodzone przez por. Michała Worcela ps. "Radwan", którego następcą był od 1944 roku. por. ps. "Konrad". Dowódcami mniejszych oddziałów byli m.in.: sierżant Stanisław Roszkowski ps. "Koń", porucznik Henryk Sieczkowski ps. "Władysław", Stanisław Sawicki ps. "Lerman", por. "Pszczółka"- "Sulima". Grupy partyzanckie organizowały szkolenia wojskowe swoich uczestników, kolportażu prasy, dostarczanie żywności w czasie powstania warszawskiego, akcje rozpracowywania konfidentów oraz uprawiały tzw. "mały sabotaż" i brały udział w starciach bezpośrednich.

Kursy tajnego nauczania w zakresie szkoły powszechnej były prowadzone m.in. w Białej Rawskiej, Babsku, Chodnowie, Woli Chojnatej.

W 1941 roku Niemcy utworzyli w Białej Rawskiej getto żydowskie (rejon ulic: Gęsia, Brukowa, Narutowicza, Mickiewicza, Szeroka i Zakątna), w którym zgromadzili ok. 4 tys. osób. 27 października 1942 roku getto zlikwidowano, wywożąc pozostałych Żydów do obozów koncentracyjnych.

Miasto zostało wyzwolone przez żołnierzy radzieckich 17 stycznia 1945 roku.

Rejon rawski po wojnie należał do województwa łódzkiego, a w wyniku reformy administracyjnej w 1975 roku wszedł w skład województwa skierniewickiego, by po roku 1998 powrócić do województwa łódzkiego.

określone statutem, uchwałami Rady Miejskiej oraz zarządzeniami Burmistrza Białej Rawskiej. Zadania te realizowane są poprzez poszczególne wydziały lub samodzielne stanowiska pracy utworzone w Urzędzie.

1.3.2. Jednostki organizacyjne Gminy

Gmina Biała Rawska zarządza jednostkami podległymi, którymi są:

- jednostka budżetowa: Urząd Stanu Cywilnego,
- zakład budżetowy: Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej,
- jednostki pomocy społecznej: Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Środowiskowy Dom Samopomocy w Białej Rawskiej,
- jednostki oświatowe: Przedszkole w Białej Rawskiej, Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Błażewicach, Szkoła Podstawowa im. Fryderyka Chopina w Babsku, Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Białej Rawskiej, Szkoła Podstawowa im. Jerzego Popiełuszki w Chodowie, Szkoła Podstawowa im. Stefana. Kardynała Wyszyńskiego w Pachach, Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Starej Wsi, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Lesiewie, Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Białej Rawskiej,
- instytucje kultury: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury.

1.3.3. Działalność Samorządu Gminy Biała Rawska w latach 2008-2012

Tabela 1. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody ogółem	27.043.078,22	28.878.129,68	31.660.127,37	30.156.511,32	31.842.994,65
Wydatki ogółem	28.264.639,87	29.176.870,76	37.944.511,36	29.141.508,24	32.351.375,99

W omawianych latach dochody gminy Biała Rawska wykazują tendencję wzrostową, natomiast zwykle wydatki przewyższają jej dochody. Wyjątkiem był rok 2011, kiedy dochody były niższe, a wydatki ich nie przekroczyły.

Tabela 2. Dochody budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 według działów (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody własne	8.590.814,67	9.389.889,59	10.862.957,91	10.555.489,81	10.667.395,83
Dochody majątkowe	1.357.484,31	1.023.390,26	4.626.961,31	1.504.667,37	1.557.836,76
Subwencja	12.227.374,00	14.011.788,00	12.662.904,00	12.919.755,00	13.631.522,00
Dotacje	-	547.645,09	8.134.265,46	6.681.266,51	7.544.076,82
Finansowanie inwestycji ze środków UE	-	-	51.882,00	659.729,25	1.380.105,00
Dochody ogółem	27.043.078,22	28.878.129,68	31.660.127,37	30.156.511,32	31.842.994,65

Dodatkowe źródła finansowania inwestycji w gminie stanowią głównie:

- Urząd Wojewódzki (dotacje),
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (kredyty), Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- dofinansowanie ze środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- preferencyjne kredyty i pożyczki z banków komercyjnych.

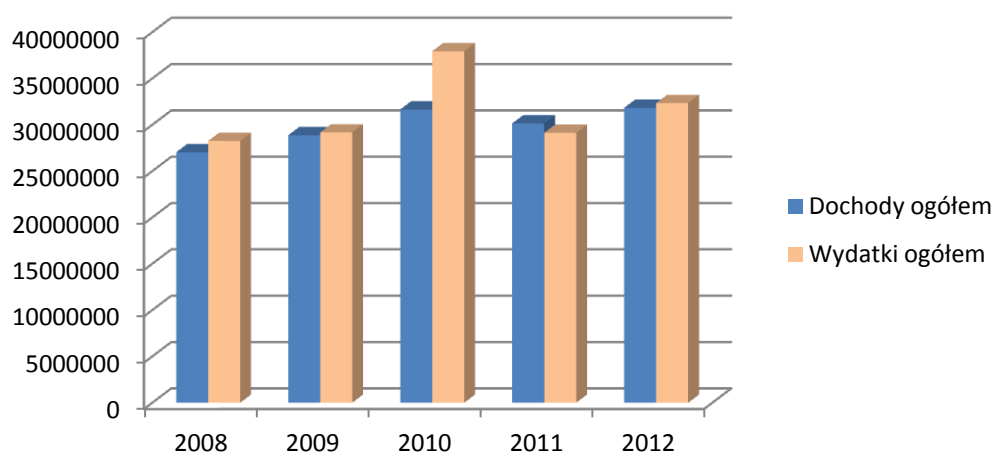
Tabela 3. Wydatki budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 według działów (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie działów	2008	2009	2010	2011	2012
Rolnictwo i łowiectwo	914.154,14	535.388,41	1.483.017,00	1.358.142,10	2.025.511,44
Transport i łączność	2.642.494,78	4.984.361,79	7.737.110,65	1.818.846,02	3.015.791,89
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2.988.132,20	1.129.556,79	1.077.560,71	784.219,50	994.546,33
Gospodarka mieszkaniowa	131.655,51	310.681,11	543.513,03	749.923,08	366.091,28
Oświata i wychowanie	9.656.733,61	10.866.188,82	11.323.819,08	11.255.828,86	12.291.667,15
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	585.560,00	753.214,29	909.848,00	858.052,00	991.042,89
Ochrona zdrowia	161.707,80	204.225,85	241.247,47	154.541,22	271.667,17
Pomoc społeczna	5.649.534,02	5.544.972,21	60.15.150,63	6.397.545,27	6.275.734,10
Kultura fizyczna i sport	1.648.380,78	549.004,02	3.888.521,71	887.095,10	1.155.809,40
Administracja publiczna	2.873.614,77	3.207.563,65	3.219.496,33	3.292.728,67	3.587.795,17
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	438.470,61	443.525,92	639.062,51	465.462,33	333.057,15
Usuwanie skutków klęsk żywiołowych	-	-	-	150.000	22.057,16
Wydatki ogółem	28.264.639,87	2.9176.870,76	37.944.511,36	29.141.508,24	32.351.375,99

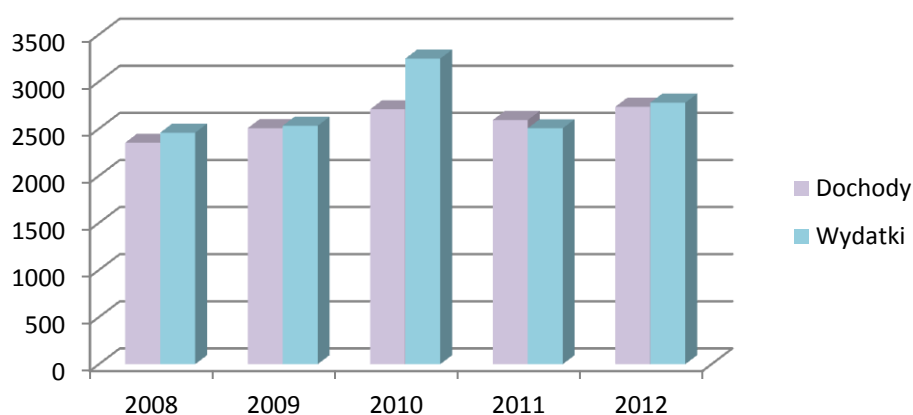
Tabela 4. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska na 1 mieszkańca w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Dochody	2.351,57	2.505,69	2.706,69	2.591,88	2.732,60
Wydatki	2.457,79	2.531,62	3.243,95	2.504,64	2.776,22

Wykres 1. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012

Wykres 2. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska na 1 mieszkańca w latach 2008-2012

Największe inwestycje przeprowadzone w latach 2008-2012 na terenie gminy Biała Rawska:

- w roku 2011 zmodernizowano ogółem ponad 30 km dróg na terenie gminy (wartość 1.818.849 zł) oraz utwardzono destruktem z drogi krajowej S8 – 13,5 km dróg (wartość 580.266,04 zł), utwardzono kruszywem – 6,3 km dróg wiejskich (339.405,20 zł),
- w roku 2012 zmodernizowano 30 km dróg gminnych (wartość 2.500.000 zł), wykonano nakładki asfaltowe na długości 10,4 km (wartość 1.343.000 zł), wyremontowano drogę Wola Chojnata – Stara Wieś na długości 1,75 m (wartość 273.000 zł), wybudowano ulicę łączącą ul. Wojska Polskiego i Mickiewicza w Białej Rawskiej (227.000 zł),
- modernizacja oczyszczalni ścieków w Żurawii,
- budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w miejscowości Galinki,
- budowa sieci wodociągowej Studzianek-Gołyń-Antoniów (zrealizowane w roku 2011 ponad 10 km, 84 przyłącza, wartość robót – 757.734,30 zł),
- budowa sieci wodociągowej w miejscowości Białogórne,
- budowa traktu spacerowego od osiedla Mickiewicza do Ośrodka Sportu i Rekreacji w Białej Rawskiej – etap 1 (wartość 936.000 zł),
- budowa chodnika oraz remont zjazdów indywidualnych w Białej Rawskiej, ulica Topolowa,

- w roku 2012 wykonano adaptacje w placówkach oświatowych w szkołach podstawowych w Białej Rawskiej, Lesiewie, Starej Wsi (wartość 57.000 zł),
- zainwestowano w świetlice wiejskie będące w użytkowaniu Ochotniczych Straży Pożarnych (remizy: Biała Rawska, Stara Wieś, Słupce, Szczuki, Chodnów, Babsk i Grzymkowice) oraz remonty w świetlicach w Jelitowie i Teodezjowie, ponadto zakupiono materiały do remontów kolejnych strażnic OSP (wartość 212.000 zł),
- uzbrojenie terenów przemysłowych w sieć wodociągową i kanalizacyjną w Białej Rawskiej, ulica Plantowa,
- modernizacja Ośrodka Sportu i Rekreacji w Żurawii,
- budowa sztucznego sezonowego lodowiska „Biały Orlik” w Białej Rawskiej (wartość 183.000 zł).

Gmina Biała Rawska korzystała w ostatnich latach z dofinansowania zewnętrznego do prowadzonych przez siebie inwestycji i projektów.

Tabela 5. Zadania zrealizowane na terenie gminy Biała Rawska, które otrzymały dofinansowanie zewnętrzne (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Nazwa zadania	Jednostka/program udzielający dofinansowania	Całkowity koszt inwestycji (zł)	Wartość dofinansowania (zł)
Poprawa retencji w dolinie rzeki Białki poprzez modernizację Ośrodka Sportu i Rekreacji w Białej Rawskiej	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013	2.844.752,87	2.415.081,62 zł.
Modernizacja i doposażenie pracowni przyrodniczo – ekologicznych w szkołach oraz realizacja projektów edukacji ekologicznej - zadania ogółem	Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	337.788,35	288.954,31
Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Biała Rawska	Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi	47.115,00	46.643,00 zł
Zaspokojenie specjalnych potrzeb edukacyjnych i wyrównywanie szans przez indywidualizację procesu kształcenia dzieci z klas I-III we wszystkich szkołach podstawowych w gminie	Europejski Fundusz Społeczny Program Operacyjny Kapitał Ludzki	-	289.689,59z
Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez budowę placów zabaw dla dzieci w miejscowościach: Chodnów, Stara Wieś, Biała Rawska, Wólka Lesiewska, Pachy	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	93.448,95 z	53.618,25
Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej w Gminie Biała Rawska poprzez budowę wodociągu Studzianek-Gołyń-Antoninów, oczyszczalni ścieków Galinki wraz z siecią kanalizacyjną oraz uzbrojenie terenów przemysłowych na ul. Plantowej w wodociąg i kanalizację	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	2.851.476,91	1.512.068,00
Trakt spacerowy od Osiedla Mickiewicza do Ośrodka Sportu i Rekreacji w Białej Rawskiej. Etap I	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	962 836,2	457 317,00
Wyposażenie ogólnodostępnej świetlicy w Białej Rawskiej	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	38.734,29 zł	25 193,00

Budowa chodnika oraz remont zjazdów indywidualnych na ul. Topolowej w Białej Rawskiej	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	165.360,74	107.551,00
Kultywowanie i promocja lokalnych tradycji, poprzez zakup strojów reprezentacyjnych dla Orkiestry Dętej z Białej Rawskiej, oraz organizację imprezy promocyjnej w Krościenku n. Dunajcem	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	27.387,49	18.706,00
Budowa składanego lodowiska sezonowego w ramach programu „Biały Orlik” w Białej Rawskiej	Ministerstwo Sportu i Turystyki	389.072,00 zł	183.000,00

2. Charakterystyka sfery społecznej

2.1. Sytuacja demograficzna

Gmina Biała Rawska (wg stanu na 31.12.2012 r.) liczy ogółem 11653 mieszkańców, w tym 3259 osób zamieszkuje miasto, a 8394 osoby tereny wiejskie. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 56 osób na km².

Tabela 6. Liczba ludności w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba ludności ogółem	11.913	11.880	11.790	11.685	11.653
Liczba ludności w mieście	3.348	3.346	3.293	3.272	3.259
Liczba mężczyzn	5.910	5.890	5.847	5.801	5.785
Liczba kobiet	6.003	5.990	5.943	5.884	5.868

Pod względem liczby ludności gmina Biała Rawska jest drugą jednostką administracyjną w powiecie, za miastem Rawa Mazowiecka. Mieszkańcy gminy stanowią 23% ludności powiatu rawskiego i 0,46% ludności województwa łódzkiego.

Liczba osób zamieszkałych na terenie gminy spada, przyczyną takiego stanu rzeczy są ujemne – dość zróżnicowane, nie wykazujące szczególnych tendencji – wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji.

Tabela 7. Liczba ludności w poszczególnych sołectwach gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

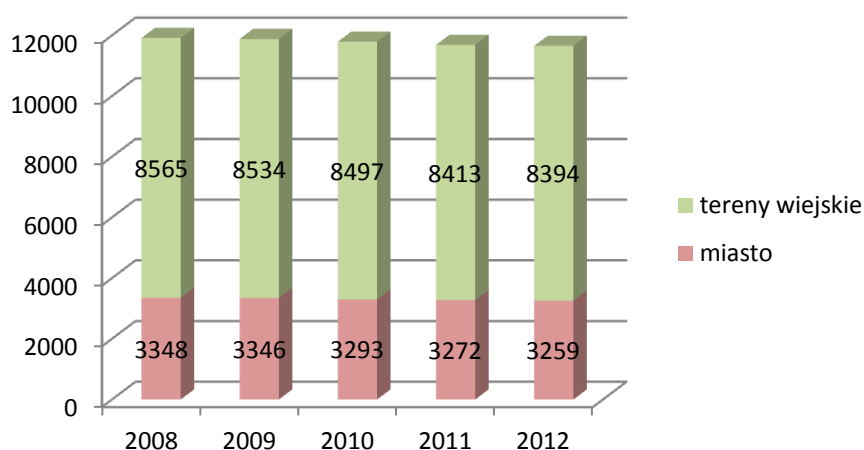
Sołectwo	Liczba mieszkańców	Sołectwo	Liczba mieszkańców
Miasto Biała Rawska	3.259	Narty	139
Aleksandrów	36	Niemirowice	125
Antoninów	75	Orla Góra	90
Babsk	593	Ossa	177
Biała Wieś	74	Pachy	127
Białogórne	115	Porady Górne+Pągów	87+52
Błażejewice	185	Podlesie	47
Bronisławów	84	Podsędkowice	72
Byki	140	Przyłuski + Nowe Przyłuski	76+86
Chodnów +Nowy Chodnów	288+129	Rokszycy	45
Chrzęszczew	309	Rosławowice	110
Chrzęszczewek	109	Rzeczków	182
Dańków	166	Słupce	83
Franklin	32	Stara Wieś	247
Franopol	153	Studzianek	209
Galiny	103	Szczuki	181
Gołyń	143	Szwejkki Małe	148
Gośliny	99	Teodozjów	199
Grzymkowice	271	Teresin	38
Janów	45	Tuniki	152
Jelitów	127	Wilcze Piętki	269
Józefów	96	Wola-Chojnata	412
Julianów Lesiewski	48	Wólka Babska	113
Konstantynów	104	Wólka Lesiewska	110
Koprzywa	195	Zakrzew	112
Krukówka +Stanisławów	106+89	Zofianów	143
Lesiew	52	Zofiów	117
Marchaty	146	Żurawia	165
Marianów	81	Żurawka	87

Stopień koncentracji ludności w gminie nie jest równomierny. Najwięcej mieszkańców jest na terenie miasta, gdzie wskaźnik zaludnienia wynosi 342 osoby na km², dla terenów wiejskich wskaźnik ten równy jest 42 osoby na km². Najludniejszym sołectwem jest największa obszarowo miejscowość Babsk (593 mieszkańców). W dalszej kolejności sołectwa Chodów (415 mieszkańców), Wola Chojnata (410 mieszkańców) i Chrzęszczew (309 mieszkańców). Ponadto w gminie są 4 sołectwa z liczbą mieszkańców ponad 200 osób oraz 31 sołectw z liczbą od 100 do 200 mieszkańców i 18 sołectw poniżej 100 mieszkańców.

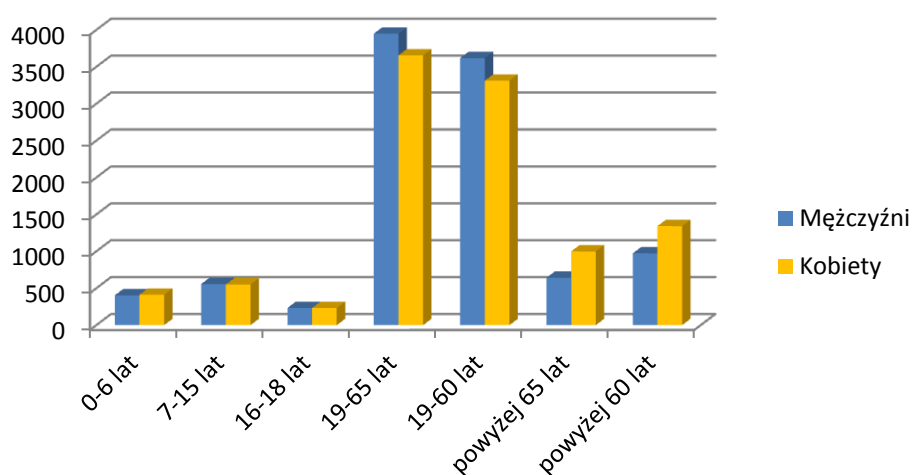
Struktura ludności gminy pod względem ekonomicznych grup wiekowych wieku (według danych GUS) przedstawia się następująco: 19,3% ogółu mieszkańców stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat), 62,4% osoby w wieku produkcyjnym, a 18,3% osoby w wieku poprodukcyjnym.

Populacja gminy charakteryzuje się obecnie mało korzystną strukturą wiekową, ponieważ jest zbyt mała różnica pomiędzy populacją w wieku przedprodukcyjnym a poprodukcyjnym. Od roku 2008 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym spada znacznie, a powiększa się liczba osób w wieku poprodukcyjnym – jest to tendencja niekorzystna. Zdecydowana większość mieszkańców gminy znajduje się w wieku produkcyjnym, liczba ta nie ulega znacznym wahaniom.

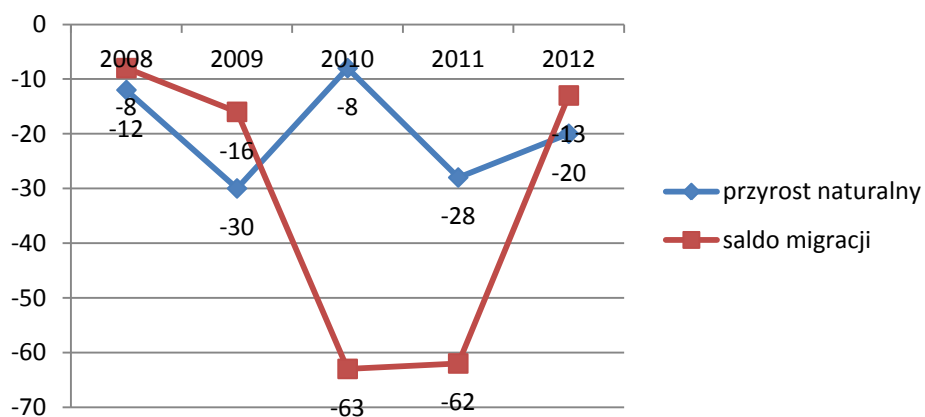
Wykres 3. Dynamika zmian liczby mieszkańców gminy Biała Rawska w latach 2008-2012

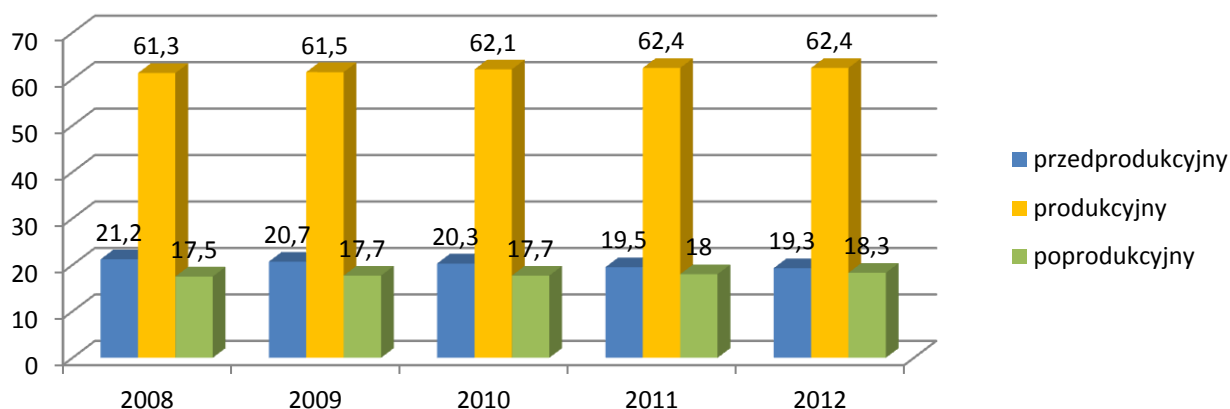
Wykres 4. Struktura wieku mężczyzn i kobiet w gminie Biała Rawska w roku 2012

Wykres 5. Wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012

Wykres 6. Struktura wieku ludności gminy Biała Rawska według ekonomicznych grup wiekowych w % latach 2008-2012 (GUS 2012)

Wskaźniki demograficzne dla gminy Biała Rawska wynoszą (wg GUS, 2012) :

- wskaźnik obciążenia demograficznego:
 - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 66,3 osób,
 - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym – 94,8 osób,
 - ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym – 29,4 osób,
- udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem:
 - w wieku nieprodukcyjnym – 19,3 % osób,
 - w wieku produkcyjnym – 62,4 % osób,
 - w wieku poprodukcyjnym – 18,3 % osób,
- wskaźniki modułu gminnego:
 - gęstość zaludnienia – 56 osób na 1 km²,
 - kobiety na 100 mężczyzn – 100,
 - przyrost naturalny na 1000 ludności – -1,7‰, w liczbach naturalnych – -20 osób,
 - saldo migracji – -13 osób.

Tabela 8. Porównanie wybranych wskaźników demograficznych gminy Biała Rawska do wskaźników demograficznych powiatu rawskiego i województwa łódzkiego w roku 2012 (GUS, 2012)

Wskaźnik	Jednostka	Miasto i Gmina Biała Rawska	Powiat rawski	Województwo łódzkie
Gęstość zaludnienia	osoba na 1 km ²	56	77	139
Kobiety na 100 mężczyzn	osoba	100	102	110
Małżeństwa na 1000 ludności	‰	6,1	5,8	5,4
Urodzenia żywe na 1000 ludności	‰	10,6	10,7	9,4
Zgony na 1000 ludności	‰	12,3	11,7	12,4
Przyrost naturalny na 1000 ludności	‰	-1,7	-1,1	-3,0

Według prognozy statystycznej GUS „Prognoza ludności na lata 2008-2035” liczba mieszkańców województwa będzie sukcesywnie maleć w całym okresie objętym prognozą. Prognozy demograficzne dla powiatu rawskiego oraz dla gminy Biała Rawska (wykonane na podstawie prognoz województwa i powiatu) również wykazują tendencje spadku liczby ludności.

Tabela 9. Prognoza demograficzna dla powiatu rawskiego i gminy Biała rawska do roku 2035 (według Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2011-2035 – GUS).

Wyszczególnienie	Prognoza do roku				
	2015	2020	2025	2030	2035
Powiat rawski	48.441	47.753	46.748	45.384	43.791
Gmina Biała Rawska	12.591	12.415	12.154	11.710	10.950

Pozytywnym zjawiskiem demograficznym na terenie gminy jest:

- stosunkowo wysoki wskaźnik liczby ludności w wieku produkcyjnym oraz w wieku do 18 lat, co może pozytywnie zaowocować w przyszłości, jeśli warunki w gminie będą bardziej korzystne dla osiedlania się młodych ludzi,
- wyrównany wskaźnik feminizacji.

Do niekorzystnych zjawisk demograficznych należą:

- zbyt mała różnica pomiędzy wskaźnikami osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym, co świadczy o starzeniu się społeczeństwa,
- sukcesywny i znaczący spadek liczby ludności w gminie: ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego oraz ujemne saldo migracji,
- znaczący udział kobiet (ok. 58%) w strukturze osób w wieku poprodukcyjnym, w wieku produkcyjnym przewaga mężczyzn,
- niekorzystne wskaźniki demograficzne w prognozach ludności do roku 2035.

2.2. Gospodarstwa domowe i źródła ich utrzymania

W Gminie Biała Rawska funkcjonuje niemal 4.000 gospodarstw domowych (według danych Narodowego Spisu Powszechnego). W przeważającej części są to gospodarstwa jednorodzinne, które stanowią ponad 70 % liczby gospodarstw ogółem (w tym 32,5 % - dwuosobowe, 25 % - trzyosobowe, 42,5 % - cztery osoby i więcej). Gospodarstwa dwurodzinne stanowią 5 %, trzy, natomiast nierodzinne ok. 25%.

Ocena poziomu życia mieszkańców gminy związana jest z oceną poziomu zaspokojenia ich potrzeb materialnych oraz z jakością życia. Głównym źródłem utrzymania mieszkańców jest praca w rolnictwie, z którego utrzymuje się ok. 52% gospodarstw domowych. W dalszej kolejności jest to:

- praca najemna poza rolnictwem (ok 30%),
- niezarobkowe źródła utrzymania, takie jak: renta, emerytura i inne (ok 13,5%),
- praca w sektorze prywatnym - ok 4,5 %.

Gmina Biała Rawska ma charakter rolniczy, dlatego głównym źródłem utrzymania w gminie jest sektor rolniczy – zwłaszcza intensywne i wysokowydajne uprawy sadownicze. Na terenie gminy jest 1901 gospodarstw rolnych, w tym: indywidualnych 1900, powyżej 10 ha 437. Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie zajmuje ogółem 15.434,22 ha.

2.3. Zatrudnienie i rynek pracy

Koncentracja działalności gospodarczej handlowej, przemysłowej i usługowej jest na terenie miasta Biała Rawska, natomiast tereny wiejskie mają charakter rolniczy. Rynek pracy na terenie gminy kształtowany jest głównie przez sektor prywatny, w tym znaczny udział ma rolnictwo. W gminie zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rawie Mazowieckiej w roku 2012 było 375 osób, co stanowiło 5,2% ludności w wieku produkcyjnym. Według danych GUS w roku 2012 w gminie pracujących osób w wieku produkcyjnym ogółem było 1262 (w tym mężczyzn 542 i kobiet 720). W skali ostatnich lat (od 2008 r.) bezrobocie w gminie wynosi od 4,1 % do 5,2%.

W gminie zarejestrowane są ogółem 663 podmioty gospodarcze prowadzące działalność, z czego ponad 95% to podmioty reprezentujące sektor prywatny.

W sektorze prywatnym przeważają znacząco osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek – 79 %. Spółki handlowe i stowarzyszenia mają swój udział po ok. 4%.

Tabela 10. Pracujący według innego podziału niż PKD w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	902	851	1.047	1.141	1.262
Mężczyźni	370	333	430	457	542
Kobiety	553	518	617	684	720

Według „Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego. Łódzkie 2020” region rawski charakteryzuje się następującym udziałem osób pracujących w poszczególnych sektorach w roku 2010:

- w rolnictwie – 50 - 69,9% osób pracujących ogółem,
- w przemyśle i budownictwie – 15 - 19,9%,
- w usługach – 30 – 39,9%.

Powiat rawski znajduje się w regionie skierniewickim, gdzie PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w roku 2009 wyniosło 24.654 zł, co stawia go jako 4 z 5 regionów województwa. Województwo łódzkie charakteryzuje się średnim poziomem rozwoju gospodarczego, ze względu na słabą dynamikę procesów restrukturyzacji w wielu miastach oraz duże dysproporcje pomiędzy obszarem łodzi i powiatu bełchatowskiego, a resztą województwa.

2.4. Problemy społeczne

Gmina Biała Rawska zabezpiecza podstawowe potrzeby społeczne. Na jej terenie działają placówki oświatowe do szczebla ponadgimnazjalnego, podstawowa opieka medyczna, instytucje społeczne (M-GOPS, M-GOK, Biblioteka Publiczna, Policja i inne).

Gmina przeżywa problemy podobne do wielu gmin wiejskich w regionie, czy nawet kraju. Szczególnie niekorzystny wpływ na funkcjonowanie i rozwój gminy ma niskie tempo rozwoju gospodarczego, który bezpośrednio odbija się na poziomie życia rodziny.

Ważnymi wskaźnikami kondycji społeczeństwa gminy są: demografia, wykształcenie mieszkańców, aktywność zawodowa (w tym skala bezrobocia) i społeczna.

W gminie obserwuje się systematyczny spadek liczby ludności, spowodowany ujemnym przyrostem naturalnym oraz ujemnym saldem migracji – najczęściej jest to migracja zarobkowa do większych ośrodków miejskich w kraju lub czasowe wyjazdy za granicę. Ponadto obserwuje się zbyt małą różnicę pomiędzy liczbą osób w wieku przedprodukcyjnym

w stosunku do osób w wieku poprodukcyjnym, która w ostatnich latach pogłębia się na niekorzyść.

W województwie w ostatnich latach nastąpił wzrost stopy długotrwałego bezrobocia, udziału osób żyjących na granicy ubóstwa do 13,1% oraz poniżej poziomu egzystencji – 5,5%, (według Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego, Łódzkie 2020). Na terenie gminy ze świadczeń Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej korzystały 484 rodziny w roku 2012. Najwięcej świadczeń przyznawanych jest z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, ubóstwa, długotrwałej choroby oraz niepełnosprawności.

Jednym z problemów jest bezrobocie, chociaż w tym rejonie – gdzie większość osób w wieku produkcyjnym pracuje w rolnictwie – nie jest ono najbardziej dotkliwym problemem społecznym. W skali gminy wynosi ono 5,5% osób w wieku produkcyjnym (w tym wskaźnik dla mężczyzn – 4,9%, wskaźnik dla kobiet 5,5%). Bezrobotni gminy stanowią 19% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rawie Mazowieckiej.

Stopa bezrobocia wynika z relatywnie wysokiego odsetka pracujących w sektorze rolniczym i nie daje pełnych informacji o skali zjawiska. Zgodnie z obowiązującymi zasadami rejestracji bezrobotnych, osoby będące właścicielami lub posiadaczami nieruchomości rolnej powyżej 2ha przeliczeniowych nie są ujęte w ewidencji osób bezrobotnych, nawet w przypadku, gdy nie wykonują żadnej pracy. Wpływa to na skalę zjawiska bezrobocia ukrytego.

Tabela 11. Poziom bezrobocia w latach 2008-2012 na terenie gminy Biała Rawska (dane Powiatowego Urzędu Pracy w Rawie Mazowieckiej)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	287	340	381	335	375
Kobiety	117	166	173	159	181
Absolwenci	15	36	45	37	41
Zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	2	5	3	3	7
Z prawem do zasiłku	29	46	29	54	49
W wieku produkcyjnym mobilnym	184	240	270	246	283
Pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy	111	103	119	105	119

Wśród osób bezrobotnych w roku 2012 jest m.in.:

- 180 osób z terenów wiejskich,
- 216 osób z prawem do zasiłku,
- 133 osoby w wieku od 18-24 lat,
- 17 osób samotnie wychowujących dziecko,
- 20 osób niepełnosprawnych.

Według danych PUP w Rawie Mazowieckiej największą liczbę bezrobotnych w gminie stanowią osoby pozostające bez pracy w okresie powyżej 3 miesięcy (74 osoby) od 12 miesięcy (73 osoby) oraz osoby długotrwale bezrobotne, którym nie przysługuje zasiłek (119 osób). Problem ze znalezieniem pracy mają osoby bez kwalifikacji zawodowych (104 osoby) i doświadczenia zawodowego (128 osób).

PUP w Rawie Mazowieckiej świadczy pomoc dla bezrobotnych w postaci: prac interwencyjnych (5 osób w roku 2012), robót publicznych (10 osób), stażu (52 osoby), szkolenia (14 osób) i dotacji (8 osób).

Wiele różnych przyczyn powoduje coraz większe rozwarstwienie społeczeństwa oraz wzrost liczby rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji. Gmina ma do zaoferowania mieszkańcom różnego rodzaju pomoc finansową poprzez działający Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz pomoc instytucjonalną (opieka zdrowotna, Gminna Komisja Rozwiązywania

Problemów Alkoholowych, Środowiskowy Dom Samopomocy) oraz inne instytucje, organizacje i stowarzyszenia działające lub współpracujące z gminą.

Aktywność mieszkańców gminy może przejawiać się nie tylko w sferze gospodarczej, ale innych działań społecznych, udziału w wyborach, aktywizowaniu środowiska lokalnego.

Ważnym dla rozwoju gminy jest spowodowanie takiego stanu rzeczy, aby młode osoby chciały się tu osiedlać i pozostawać. Przy zabezpieczeniu potrzeb społecznych, bogatej ofercie instytucjonalnej, sprzyjającej polityce jest to możliwe.

2.5. Mieszkalnictwo

Centralnym ośrodkiem gminy jest miasto, gdzie koncentruje się zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna i jednorodzinna. Podobnie jest w miejscowości Babusk. W pozostałych miejscowościach występuje budownictwo mieszkalne, głównie zagrodowe z niewielkim odsetkiem domów jednorodzinnych.

Na terenie gminy działają dwie spółdzielnie mieszkaniowe zarządzające budynkami wielorodzinnymi. Są to: Spółdzielnia Mieszkaniowa w Białej Rawskiej oraz Własnościowa Spółdzielnia Mieszkaniowa w Babusku.

Na terenie gminy jest łącznie 4.099 budynków mieszkalnych, z czego ok. 22% znajduje się na terenie miasta. Zdecydowana większość budynków mieszkalnych i mieszkań na terenie miasta i gminy jest w posiadaniu osób prywatnych.

Zasoby mieszkaniowe stanowiące własność spółdzielni mieszkaniowych zlokalizowane są na terenie miasta oraz na osiedlu Serbinów w miejscowości Babusk. Są to:

- 11 bloków mieszkalnych na terenie Białej Rawskiej (ogółem 326 lokali mieszkalnych),
- 4 bloki mieszkalne w Babusku (ogółem 72 mieszkania).

Strukturę wiekową zasobów mieszkaniowych na terenie gminy przedstawiono na podstawie danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 roku oraz danych z Głównego Urzędu Statystycznego – mieszkania oddane do użytku w latach 2003-2010.

Tabela 12. Mieszkania według okresu budowy na terenie gminy Biała Rawska (GUS, Narodowy Spis Powszechny - Mieszkania 2002)

Okres budowy	Wyszczególnienie:	
	Ogółem:	Powierzchnia użytkowa (w m ²):
Przed 1918	98	5.328
1918-1944	268	12.862
1945-1970	971	61.132
1971-1978	610	45.353
1979-1988	932	78.866
1989-2002	432	41.376

Tabela 13. Mieszkania indywidualne oddane do użytkowania w latach 2003 – 2012 na terenie gminy Biała Rawska (GUS 2008-2012)

Rok	2003-2007 razem	2008	2009	2010	2011	2012
Mieszkania ogółem	43	16	9	7	16	25
Pow. użytkowa (m ²)	6.194	2.522	1.189	1.214	2.916	3.440

Dla poziomu życia ludności gminy ważne są również wskaźniki mieszkaniowe, tj.: powierzchnia lokalu, wyposażenie w instalacje techniczno-sanitarne, dostęp do infrastruktury technicznej.

Z okresem wzniesienia budynku mieszkalnego wiąże się zarówno rodzaj stosowanych materiałów budowlanych, stan techniczny budynku oraz przeciętna wielkość powierzchni użytkowej. Ruch budowlany na terenie gminy, biorąc pod uwagę okres 2002-2012, kształtuje się na poziomie 11,6 mieszkania na rok i dotyczy budynków nowych, jak również po rozbudowie. Nowe mieszkania realizowane są w szczególności w ramach budownictwa indywidualnego i charakteryzują się wyższym standardem zamieszkania – średnia powierzchnia nowych mieszkań kształtuje się na poziomie 150,6 m². Jest to wskaźnik nieporównanie wyższy niż w latach poprzednich. W okresie lat 1989-2002 budowano średnio 30,8 mieszkania rocznie przy przeciętnej powierzchni 95,7 m², a w latach 1979-1988 w gminie budowano 93,28 mieszkania rocznie, przy przeciętnej 84,6 m². Mieszkania o najmniejszym metrażu są w budynkach powstałych przed 1945 rokiem (poniżej 50 m²).

Jakość i komfort zamieszkania z roku na rok ulega stopniowej poprawie, co wynika w głównej mierze z podwyższania stanu technicznego budynków już istniejących (podczas remontów i termomodernizacji) oraz budowy przede wszystkim domów jednorodzinnych o wyższych standardach. Zmiany średniej powierzchni użytkowej mieszkania świadczą o zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych w poszczególnych okresach.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w gminie wynosi 74,3 m² – w porównaniu średnia wielkość mieszkania w powiecie rawskim wynosi 73,3 m², w województwie łódzkim 66,4 m². Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie wynosi 23,5 m², w powiecie – 23,6 m², a w województwie – 25,4 m².

Tabela 14. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w roku 2010 w gminie Biała Rawska (GUS, 2010)

Wyposażenie	Ogółem	Miasto	Tereny wiejskie
Wodociąg	2.686	1.025	1.661
Ustęp spłukiwany	2.356	955	1.401
Łazienka	2.350	918	1.432
Centralne ogrzewanie	2.046	805	1.241
Gaz sieciowy	25	0	25

W poszczególnych formach i rodzajach budownictwa mieszkaniowego występuje znaczne zróżnicowanie struktury mieszkań oraz ich powierzchni użytkowej. Największe lokale mieszkalne realizowane są w budownictwie indywidualnym, zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich.

W podziale własnościowym zasobów mieszkaniowych wyróżnia się przede wszystkim mieszkania osób fizycznych oraz mieszkania spółdzielcze na terenie Białej Rawskiej.

W najbliższych latach planowana jest budowa wielorodzinnego bloku mieszkalnego w Białej Rawskiej.

2.6. Infrastruktura społeczna

2.6.1. Oświata

Na terenie gminy znajdują się placówki oświatowe:

- Niepubliczny Żłobek PROMYK w Białej Rawskiej,
- Niepubliczne Przedszkole Językowe w Białej Rawskiej,
- Przedszkole Publiczne Białej Rawskiej,
- Niepubliczny Punkt Przedszkolny SMYK w Starej Wsi,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Białej Rawskiej,
- Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Błaziejewicach,
- Szkoła Podstawowa im. Fryderyka Chopina w Babsku,
- Szkoła Podstawowa im. ks. Jerzego Popiełuszki w Chodowie,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Lesiewie,
- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Starej Wsi,
- Szkoła Podstawowa im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Pachach,
- Gimnazjum im Adama Mickiewicza w Białej Rawskiej,

oraz Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Białej Rawskiej zarządzany przez Starostwo Powiatowe w Rawie Mazowieckiej.

Tabela 15. Informacje o placówkach oświatowych na terenie gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Placówka oświatowa	Liczba uczniów/ kl. O	Liczba nauczycieli		Liczba sal dydaktycznych	Powierzchnia użytkowa w m ²	Sale gimnastyczne
		osoby	etaty			
Niepubliczny Żłobek PROMYK	14	1+1	2	1	40	
Przedszkole w Białej Rawskiej	149	11	10,12	6	420	Sala ruchowa
Niepubliczny Punkt Przedszkolny SMYK w Starej Wsi	23	1	1	2	60	-
Szkoła Podstawowa im. Jana Kochanowskiego w Białej Rawskiej	343 / 60	38	35,83	20	1234	1
Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Powstania Warszawskiego w Błaziejewicach	66/19	14	11,06	9	392	-
Szkoła Podstawowa im. Fryderyka Chopina w Babsku	66/18	11	9,89	15	946	Mini sala gimnastyczna
Szkoła Podstawowa im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Chodowie	34/6	12	7,40	9	311	Sala ruchowa
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Lesiewie	65/13	14	11,18	8	452	Sala ruchowa

Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Starej Wsi	58/10	14	11,28	10	307	Sala ruchowa
Szkoła Podstawowa im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Pachach	64/14	10	9,39	10	225	-
Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Białej Rawskiej	393	40	37,78	26	1864	1

2.6.2. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy działają trzy placówki medyczne:

- „ESKULAP” NZOZ ul. Jana Pawła II 55, Biała Rawska,
- SALUS s.c. Centrum Medyczne NZOZ ul. Adama Mickiewicza 25, Biała Rawska,
- NZOZ Dańków.

Tabela 16. Informacje o ośrodkach zdrowia na terenie gminy Biała Rawska na rok 2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Placówka	Kadra lekarska	Kadra pomocnicza	Liczba pacjentów
„ESKULAP” NZOZ Biała Rawska	25 lekarzy	10 pielęgniarek 2 położne 5 pracowników rehabilitacji	b.d.
SALUS s.c. Centrum Medyczne NZOZ Biała Rawska	2 lekarzy	5 pielęgniarek (2,5 etatu)	2215
NZOZ Dańków	5 lekarzy	2 pielęgniarki 1 położna	1400

Najpełniejszy zakres usług świadczy NZOZ „ESKULAP” ponieważ poza podstawową opieką medyczną posiada poradnie: dermatologiczną, ginekologiczną, kardiologiczną, laryngologiczną, logopedyczną, neurologiczną, okulistyczną, ortopedyczną, reumatologiczną, rehabilitacyjną z fizjoterapią, stomatologiczną, urologiczną. Wszystkie gabinety posiadają pełne wyposażenie. Ponadto ośrodek zdrowia posiada gabinet diagnostyczny, zabiegowy, 11 gabinetów lekarskich, punkt szczepień i punkt pobrań.

Przychodnia SALUS w Białej Rawskiej świadczy usługi z zakresu podstawowej opieki medycznej i alergologii, ma 5 gabinetów lekarskich i 2 zabiegowe. Na wyposażeniu znajduje się aparat do USG, EKG i spirometr.

Ośrodek zdrowia NZOZ w Dańkowie świadczy usługi podstawowej opieki medycznej, posiada 2 gabinety lekarskie oraz gabinet zabiegowy.

Specjalistyczną oraz szpitalną opieką medyczną mieszkańcom gminy zapewnia Szpital Św. Ducha w Rawie Mazowieckiej (ul. Warszawska 14). Szpital dysponuje oddziałami: chirurgicznym, chorób wewnętrznych, opieki długoterminowej, pediatrycznym, położniczo-ginekologiczno-noworodkowym i pulmonologicznym. Ponadto w szpitalu znajduje się blok operacyjny, izba przyjęć oraz ewakuacyjna izba przyjęć.

W gminie działa pięć aptek: 4 w Białej Rawskiej i 1 w Dańkowie.

W Białej Rawskiej znajduje się Środowiskowy Dom Samopomocy (ul. Mickiewicza 25). Celem ŚDS jest umożliwienie osobom niepełnosprawnym pełnienie aktywnej roli w społeczeństwie, integracja, indywidualny rozwój umiejętności. W Domu są pracownie: plastyczno-techniczna, informatyczno-artystyczna, kulinarna, aktywności ruchowej oraz gabinet fizykoterapii i psychologiczny.

2.6.3. Pomoc społeczna

Na terenie gminy pomoc społeczną mieszkańcom świadczy Miejsko-Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Rawskiej, który realizuje zadania własne zgodnie z wymogami określonymi przez przepisy prawa stosownie do zaleceń Burmistrza Białej Rawskiej a zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej na mocy przepisów prawnych i ustaleń Wojewody łódzkiego. M-GOPS realizuje swe zadania na podstawie m.in.: ustawy o pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o dodatkach mieszkaniowych, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, przepisów dotyczących samorządu gminnego, finansów publicznych, rehabilitacji zawodowej i społecznej, zatrudnienia osób niepełnosprawnych, zamówień publicznych i systemu ubezpieczeń społecznych. Ośrodek może udzielać pomocy w formie pieniężnej oraz rzeczowej.

Przy realizacji zadań M-GOPS współdziała z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, kościołem katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

M-GOPS udziela pomocy mieszkańcom gminy, których dochód nie przekracza

- 542 zł dla osoby samotnie gospodarującej,
- 456 zł dla osoby w rodzinie.

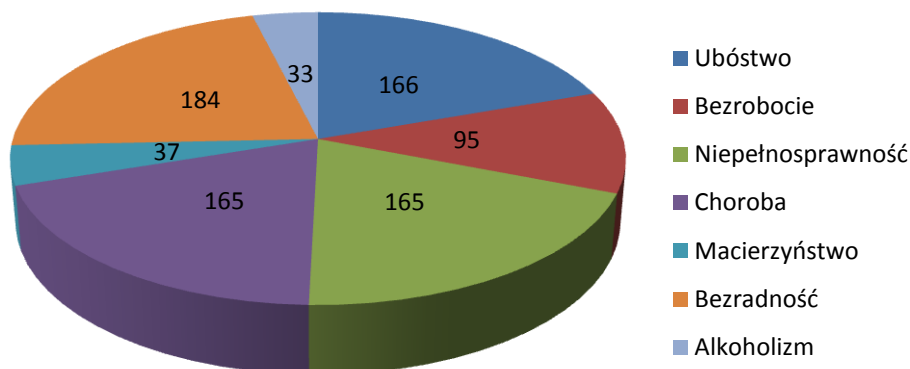
Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy M-GOPS w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba rodzin korzystających z pomocy M-GOPS	404	511	557	526	484

Tabela 18. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej według powodów przyznania w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Powody trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin korzystających z pomocy				
	2008	2009	2010	2011	2012
Ubóstwo	78	123	145	158	166
Bezrobocie	114	102	121	110	95
Niepełnosprawność	189	201	190	162	165
Długotrwała choroba	274	307	312	162	165
Przemoc w rodzinie	4	0	0	4	2
Ochrona macierzyństwa	17	35	48	37	37
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	118	184	167	162	184
Alkoholizm	32	42	39	37	33
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	1	1	4	6	10
Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna/ Zdarzenie losowe	-/4	-/6	1/7	1/9	-/4
Liczba uczniów dożywianych w szkołach	295	512	551	545	438

Wykres 7. Powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej w roku 2012

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Białej Rawskiej prowadzi gospodarkę finansową na zasadach obowiązujących samorządowe jednostki budżetowe. Pomoc społeczna finansowana jest ze środków: budżetu gminy (realizacja zadań własnych), dotacji budżetu państwa (realizacja zadań zleconych), dotacji budżetu państwa przeznaczonych na dofinansowanie zadań własnych.

Tabela 19. Środki finansowe na opiekę społeczną wg źródeł pochodzenia w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Rodzaj zadania	2008	2009	2010	2011	2012
Zadania własne (kwota)	1.357.231,43	1.746.787,14	2.176.338,01	2.305.012,80	2.389.680,08
Zadania zlecone (kwota)	3.914.974,06	3.364.669,88	3.838.812,62	3.619.060,03	3.518.497,19

W ramach M-GOPS w Białej Rawskiej działa Świetlica Środowiskowa, przeznaczona dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.

2.6.4. Bezpieczeństwo publiczne

Za bezpieczeństwo mieszkańców na terenie gminy odpowiada Komisariat Policji w Białej Rawskiej (ul. Jana Pawła II 36), który jest jednostką podległą Komendy Powiatowej Policji w Rawie Mazowieckiej.

Tabela 20. Informacja o bezpieczeństwie na terenie powiatu rawskiego w latach 2008-2012 (dane Komendy Powiatowej Policji w Rawie Mazowieckiej*)

Rodzaj działania	2008	2009	2010	2011	2012
Działania prewencyjne					
Interwencje	4.284	3.589	b.d.	3.483	4.591
Zatrzymani za przestępstwa	375	391	b.d.	b.d.	391
Wystawione mandaty ogółem	7.690	7.935	b.d.	4.284	4.556
Wystawione mandaty poza wykroczeniami drogowymi	821	b.d.	b.d.	960	1.408
Przestępczość nieletnich					
Liczba czynów karalnych	111	186	b.d.	165	108
Liczba sprawców	65	116	b.d.	80	76
Ruch drogowy					
Wypadki drogowe	b.d.	90	72	95	82
Liczba ofiar śmiertelnych	b.d.	9	9	13	6
Kolizje	b.d.	b.d.	583	522	546
Nietrzeźwi kierujący	b.d.	b.d.	290	286	310
Wystawione mandaty	6.869	b.d.	b.d.	3.324	3.148

*strona KPP <http://www.rawa-mazowiecka.policja.gov.pl/index.php>

Ze statystyk prowadzonych przez Policję wynika, iż najliczniejszą grupę przestępstw stanowią przestępstwa drogowe, w których dominujący udział mają nietrzeźwi kierowcy. Ponadto najwięcej wypadków drogowych dotyczy trasy krajowej nr 8, przebiegającej przez Babsk. W gminie dochodzi również do włamań do mieszkań, samochodów i innych obiektów oraz kradzieże samochodów. Wśród przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu występują głównie bójki i pobicia, rzadziej rozboje.

W celu ograniczenia przestępczości prowadzone są działania profilaktyczne m.in. w szkołach. Tematyka dotyczy zwalczania alkoholizmu wśród nieletnich, narkomanii i palenia papierosów, a także poruszania się po drogach.

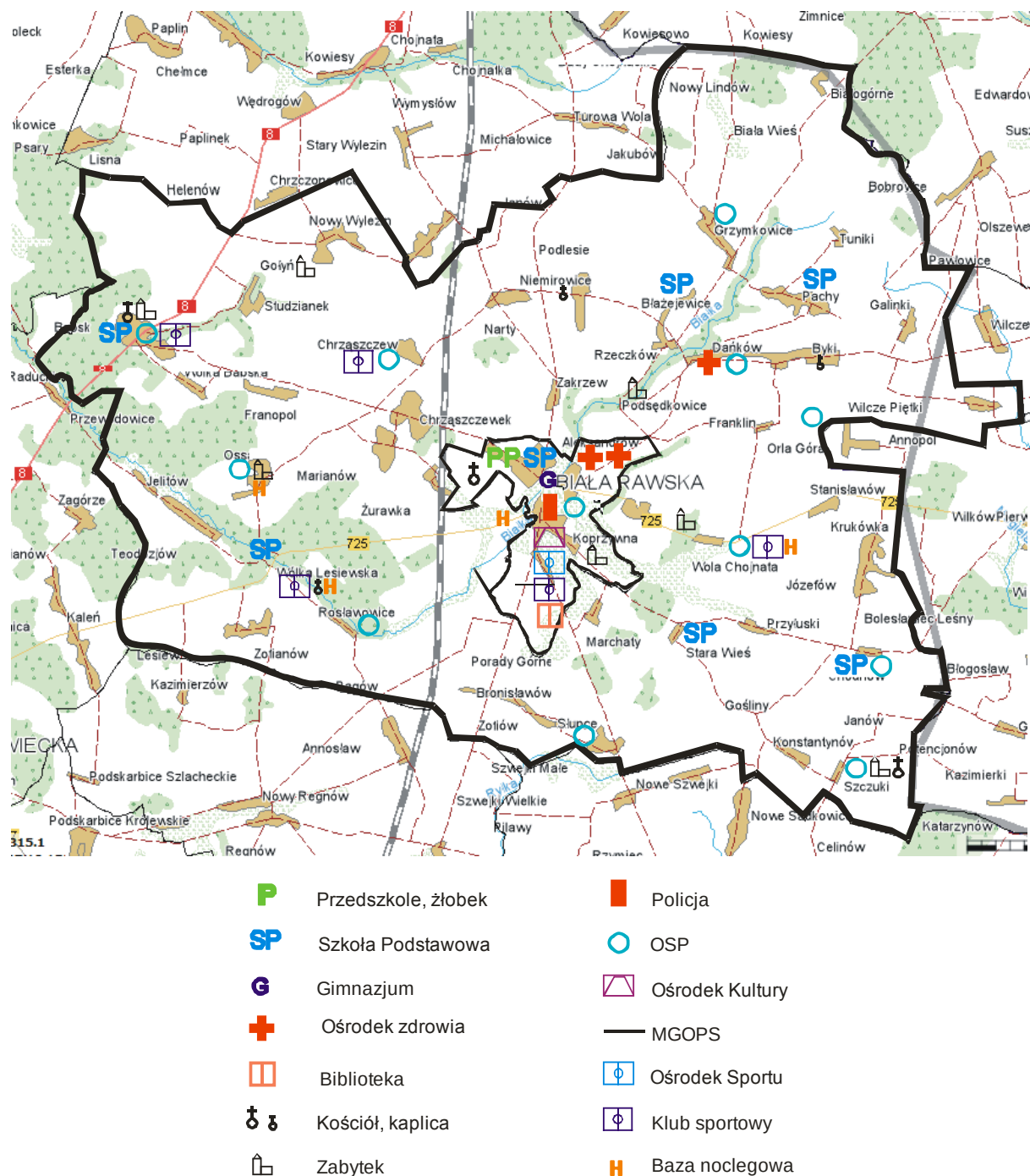
W gminie działają jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, mieszczące się w: Białej Rawskiej, Babsku, Chrzęszczewie, Chodnowie, Dańkowie, Grzymkowicach, Ossie, Rostławowicach, Słupcach, Starej Wsi, Szczukach, Teresinie i Woli Chojnacie.

Tabela 21. Wyposażenie jednostek OSP w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Jednostka	Wyposażenie
Ochotnicza Straż Pożarna w Babsku	Samochód Mercedes – Benz LF 608D, sprzęt ratowniczo – gaśniczy: motopompa M800 PO – 3, piła do cięcia drewna, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Białej Rawskiej	Sprzęt do ratownictwa medycznego, butla z tlenem, samochód Ford Transit, Star 200, Mercedes Atego 1329 AF, motopompa M800 PO – 5 – 2 sztuki, pompa szlamowa, agregat W 40/40, pompa pływająca, piła do betonu, agregat prądotwórczy, wentylator, piła do cięcia drewna – 3 sztuki, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Chodnowie	Samochód Star 244, Żuk A 115, motopompa M800 PO – 3, M800 PO – 5, pompa pływająca, piła do cięcia drewna, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Chrząższewie	Samochód Mercedes 208 CDI, motopompa M800 PO – 5, agregat W 40/40, piła do cięcia drewna, motopompa VC 82 ASE, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Dańkowie	Samochód Star 266, motopompa M800 PO – 5, agregat W 40/40, piła do cięcia drewna, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Grzymkowicach	Samochód Magirus Deutz FM 130DFA, motopompa M800 PO – 5, piła do cięcia drewna, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Ossie	Samochód Magirus Deutz 130D 7 FA, motopompa M800 PO – 3, M800 PO – 5, piła do cięcia drewna, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Rosławowicach	Samochód Ford Transit 260S, motopompa M800 PO – 3, M800 PO – 5, agregat W 40/40, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Słupcach	Samochód Mercedes 208D, motopompa M800 PO – 3, agregat W 40/40, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Starej Wsi	Samochód Magirus Deutz 170D 11 FA, motopompa M800 PO – 3, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Szczukach	Samochód DAF 16/25 TLF, motopompa M800 PO – 5, agregat prądotwórczy, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Teresinie	Samochód Ford Transit 260S, motopompa M800 PO – 3, agregat W 40/40, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz
Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Chojnacie	Samochód Mercedes Benz LF608D, motopompa M800 PO – 3, M800 PO – 5, autopompa, węże W – 75, W – 52, węże ssawne, prądownica, rozdzielacz

Ponadto w powiecie rawskim działają Centra Reagowania Kryzysowego, które powołane są do zbierania informacji o zagrożeniach, ich przetwarzania i reagowania na zagrożenia, co pozwala na racjonalizację wykorzystania wszystkich podmiotów działających w sferze ładu, porządku i bezpieczeństwa oraz prowadzenia akcji ratunkowych.

Rysunek 5. Lokalizacja obiektów infrastruktury społecznej w gminie Biała Rawska (opracowanie własne)

2.6.5. Kultura i dziedzictwo

Działalność kulturalną na terenie gminy świadczą:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białej Rawskiej,
- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Białej Rawskiej.

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Białej Rawskiej znajduje się w budynku o powierzchni użytkowej 500 m² oraz posiadającym salę widowiskową (pow. 200 m²). Do głównych zadań M-GOK należą: rozpoznanie i rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych, edukacja kulturalna, tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, kół i klubów zainteresowań, wspieranie amatorskiej i profesjonalnej działalności artystycznej. Ponadto M-GOK ma zadanie integrowania społeczności lokalnej, wspierania lokalnych inicjatyw kulturalnych i współpracy z instytucjami upowszechniania kultury, sportu i rekreacji. Przy ośrodku kultury działają koła zainteresowań:

- muzyczne i taneczne: sekcja gitarowa, sekcja wokalna, Studio Rytmu – BĘBNOBICIE, nauka gry na instrumentach dętych, taniec nowoczesny dla dzieci,
- teatralne: sekcja teatralno-kabaretowa,
- plastyczne i modelarskie: sekcja modelarska, Studio Kształcenia Plastycznego, plastyka dla najmłodszych, sekcja rzeźbiarska, sekcja rękodzieła ludowego,
- sportowe i turystyczne: Nordic Walking, Turystyczny Klub Kobiet, tenis stołowy, karate, Młodzieżowy Klub Rozrywki.

Przy M-GOK działają zespoły:

- wokально-instrumentalne młodzieżowe: „Dlaczego Nie”, „Córka Jórka”, „Som Gorski” i „Winchester”,
- orkiestra dęta.

Kalendarz imprez realizowanych na terenie gminy Biała Rawska jest urozmaicony, obejmuje coroczne uroczystości i imprezy cykliczne (dożynki, Jarmark) oraz: konkursy, warsztaty, spotkania i przeglądy twórczości.

Na terenie gminy działa Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Białej Rawskiej. Celem biblioteki jest prowadzenie wielokierunkowej działalności rozwijającej potrzeby kulturalne mieszkańców, upowszechnianie czytelnictwa, upowszechnianie kultury lokalnej. Księgozbiór biblioteki liczy 30632 woluminów (w tym: literatura piękna dla dorosłych 1243 woluminy, literatura dziecięca i młodzieżowa – 7633 woluminy, literatura innych działów 10565 woluminów). W ciągu roku biblioteka obsługuje 1432 czytelników i dokonuje 30511 wypożyczeń na zewnątrz (dane GUS, 2012). Biblioteka prowadzi cykliczne imprezy np.: związane ze świętami państwowymi, konkursy, kiermasze, wystawy, spotkania okolicznościowe.

Ośrodkami kultu religijnego w gminie są parafie oraz kaplice rzymsko-katolickie. Kościoły mieszczą się w miejscowościach: Biała Rawska, Babsk, Grzymkowice i Szczuki, kaplice znajdują się w miejscowościach: Byki, Wólka Lesiewska, Niemirowice.

W Białej Rawskiej znajduje się parafia p.w. św. Wojciecha, biskupa i męczennika – Sanktuarium Matki Bożej Miłosiernej, natomiast w miejscowości Szczuki - Sanktuarium Świętego Maksymiliana Marii Kolbego (z wystawionymi do publicznej adoracji na ołtarzu relikwiami współczesnego męczennika) - jest to sanktuarium sadowników.

Na terenie gminy Biała Rawska znajduje się wiele zabytków architektonicznych. Są to przede wszystkim obiekty sakralne oraz dawne rezydencje wiejskie z parkami.

Tabela 22. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego z terenu gminy Biała Rawska (dane Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, 2012)

Miejscowość	Zabytek	Numer rejestru (według obiektów wchodzących w skład zespołu)
Babsk	zespół kościoła par. p.w. św. Antoniego Padewskiego, pocz. XIX	- kościół 256/193 z 27.12.1967 - dzwonnica 752/217 z 27.12.1967 - ogrodzenie 753/218 z 27.12.1967 - 4 kaplice w ogrodzeniu 754/219 z 27.12.1967 - plebania 755/220 z 27.12.1967 - cmentarz przykościelny 945/A z 19.11.1993
Babsk	cmentarz rzym.-kat., 1 poł. XIX - XX	805/A z 20.11.1991
Babsk	zespół dworski, 1 poł. XIX:	- dwór 756/221 z 27.12.1967 - spichrz 757/222 z 27.12.1967 - wozownia 758/223 z 27.12.1967 - park 145/P/XI-3 i 146/P-XI-4 z 26.10.1948 oraz 759/224 z 27.12.1967
Babsk	aleja lipowa - 3 odcinki	1155 z 14.06.1974 oraz A/423/1155 z 5.05.1980
Babsk	karczma, 1 poł. XIX	760 z 27.12.1967
Biała Rawska	układ urbanistyczny miasta,	767 z 15.08.1986
Biała Rawska	zespół kościoła par. p.w. św. Wojciecha, XVI-XIX:	- kościół 761/227 z 27.12.1967 - dzwonnica 557/A z 25.03.1981 - cmentarz przykościelny 978/A z 16.11.1994 - plebania 557/A z 25.03.1981 - ogrodzenie z 3 bramami j.w. - figura MB przy ogrodzeniu j.w.
Biała Rawska	cmentarz parafialny. (część pn.), 2 poł. XVIII,	859-A z 03.01.1992
Biała Rawska	cmentarz żydowski, XVIII	966-A z 30.05.1994
Biała Rawska	zespół pałacowy, poł. XIX:	- pałac „Zameczek” 958-XI-64/12 z 25.05.1957 - park 494 z 16.09.1978
Białogórne	zespół dworski, k. XVIII, XIX, 1920-30:	- dwór 614 z 28.07.1983 - park 563 z 20.06.1981
Gołyń	zespół dworski, 2 poł. XIX:	- dwór 592 z 28.07.1983 - park, nr rej.: 493 z 16.09.1978
Grzymkowie	aleja lipowa	540 z 05.05.1980
Ossa	park dworski-, XIX	580 A z 19.05.1982
Podsędkowice	zespół dworski, k. XIX:	- dwór 925 z 23.12.1992 - park 492 z 16.09.1978
Rzeczków	zespół dworski, 2 poł. XIX - XX:	- dwór 601 z 28.07.1983 - park 568 z 20.06.1981
Wola Chojnata	zespół pałacowy, XIX:	- pałac 519 z 30.01.1979 - spichrz 799 z 27.12.1967 - park z terenem przyległym (od zach.), 490 z 16.09.1978 oraz 793 z 2.04.1990

Zabytki gminy Biała Rawska:

- kościół pw. św. Antoniego Padewskiego w Basku. to klasycystyczna świątynia wzniesiona w latach 1803-1809. Jednonawowa budowla, otoczona murem z czterema kaplicami Ewangelistów i dzwonnica, prowadzi do niej zabytkowa aleja lipowa,

- zespół dworsko-parkowy w Babsku z 1 połowy XIX w., utrzymany w stylu klasycystycznym. Dwór jest parterowy, z piętrowym szerokim ryzalitem w części środkowej. W parku mieszczą się budowle gospodarcze: spichlerz, wozownia, stajnia,
- kościół parafialny pw. św. Wojciecha w Białej Rawskiej został wybudowany w XVI w., odbudowano go po pożarze w końcu XVII stulecia oraz w 1846 r., w 2 połowie XIX w. dobudowano neogotycką fasadę. Świątynia jest budowlą orientowaną, jednonawową, wzniesioną na planie wydłużonego prostokąta, murowaną. Kościół pełni funkcję Sanktuarium Matki Boskiej Miłosiernej - w ołtarzu głównym znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej Miłosiernej słynącej z łask (ufundowany przez królową Bonę). Wnętrze kościoła zachowało elementy różnych epok: ściany z malowidłami wykonanymi techniką al fresco i al secco, barokowa ambona w kształcie łodzi z żaglem, XVII-wieczna chrzcielnica ze srebrną misą z XV w., zabytkowe organy z 2. połowy XIX w. z neobarokowym prospektem sekcyjnym. Obok kościoła stoi murowana dzwonnica kościelna z 1932 r. oraz plebania z początku XX w.,
- zespół pałacowo-parkowy w Białej Rawskiej - z pałacykiem w stylu romantycznym i parkiem krajobrazowym z poł. XIX w. Pałac przypomina średniowieczny zamek utrzymany w stylu włoskim z motywami neogotyckimi i neorenesansowymi. Park przypałacowy z zabytkowym modrzewiem łączy się z parkiem miejskim oraz starymi lipami i kasztanowcami na terenie przykościelnym,
- cmentarz parafialny w Białej Rawskiej, założony w 2 poł. XVIII stulecia. Na terenie nekropolii zachowały się cenne kaplice grobowe: klasycystyczna kaplica rodziny Leszczyńskich (z początku XX w.), groby Okęckich z 1887 r., inne liczne zabytkowe pomniki nagrobne oraz symboliczna mogiła poświęcona ofiarom drugiej wojny światowej,
- pozostałości starego cmentarza żydowskiego z XVIII w - kirkut jest bardzo zdewastowany, pozostały nieliczne macewy z napisami w języku hebrajskim i kilka elementów płyt nagrobnych i mogił,
- dworek w Białogórnym - murowany, parterowy dwór z tzw. wystawką poprzedzoną gankiem, wzniesiony w latach 1920-30, nawiązujący do tradycji "dworu polskiego". W sąsiedztwie dworu znajduje się ogród barokowy z końca XVIII stulecia, o regularnym układzie jednoosiowym,
- zespół dworsko-parkowy w Gołyniu (dwór wzniesiony w 1880 r. oraz park krajobrazowy z 2. połowy XIX stulecia), stanowi przykład rozwiązania przestrzennego typowego dla niewielkich założeń dworskich w terenie środkowej Polski,
- zespół dworski w Ossie z XIX w. otoczony parkiem rosnącym na sztucznie usypanym wzniesieniu,
- dwór w Podsędkowicach pochodzi z końca XIX w., nawiązuje do architektury klasycystycznej,
- zespół pałacowo-parkowy w Woli Chojnatej z 1873 r. oraz park krajobrazowy z początku XIX w. Obecnie obiekt znajduje się w rękach prywatnych, jest odrestaurowany, funkcjonuje tu ośrodek szkoleniowy z salami konferencyjnymi, pokojami mieszkalnymi i restauracją,
- dworek w Rzeczkowie - zabytkowy dwór wzniesiony w końcu XIX stulecia, otoczony zabytkowym parkiem krajobrazowym,
- końcowa stacja Rogowskiej Kolei Wąskotorowej (budowa rozpoczęta w roku 1915 r.). Linia kolejowa ma długość 48 km, a szerokość toru 600 mm i przebiega z Rogowa do

Białej Rawskiej przez Rawę Mazowiecką. Obecnie trasa kolejki służy tylko jako linia turystyczno-muzealna i prowadzi z Rogowa do Białej Rawskiej.

W gminie poza zabytkami wpisanymi do rejestru, są też obiekty o walorach architektonicznych, tradycyjnych dla regionu. Są to: obiekty należące do zespołów, drewniane domy mieszkalne, młyny, spichlerze, kapliczki, cmentarze.

Ponadto na obszarze gminy Biała Rawska występuje ponad 60 stanowisk archeologicznych uwidoczniionych w archeologicznym zdjęciu Polski. Szczególne skupienie znalezisk występuje w kierunku postępującego osadnictwa w dolinie od ujścia do źródeł rzeki Białki.

2.6.6. Sport, rekreacja i turystyka

Bazę sportową na terenie gminy stanowią:

- Miejsko-Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Białej Rawskiej, na który składają się: boisko sportowe do piłki nożnej, boisko do piłki siatkowej plażowej, kort tenisowy i akwen kąpieliskowy,
- kompleks boisk sportowych ORLIK w Białej Rawskiej z boiskiem do piłki nożnej, boiskiem wielofunkcyjnym i bieżnią
- lodowisko Białe Orlik 2012 - lodowisko sezonowe na płycie istniejącego boiska sportowego przy Gimnazjum w Białej Rawskiej,
- sale gimnastyczne w szkole podstawowej i gimnazjum w Białej Rawskiej, mała sala gimnastyczna w szkole podstawowej w Babsku, sale ruchowe w szkołach w Chodnowie, Lesiewie, Starej Wsi.

W Białej Rawskiej znajdują się ponadto miejsca i obiekty służące rekreacji: park miejski, kąpielisko oraz trasa spacerowa nad zalewem.

Park miejski to park zabytkowy, podlegający ochronie konserwatorskiej (nr rejestru: 494 z 16.09.1978 r.) założony przez rodzinę Leszczyńskich w połowie XIX wieku, obecnie jego właścicielem jest Gmina. Park ma powierzchnię 1,5 ha.

Kąpielisko miejskie posiada zaplecze sportowo-rekreacyjne w postaci: akwenu kąpieliskowego, boiska do piłki siatkowej plażowej, kortu tenisowego, płyty tanecznej, grillowni tzw. Okrągłaka oraz pawilonu sanitarnego, pomieszczenia gospodarczego, magazynu i pokoju ratownika.

Trakt spacerowy nad zalewem w chwili obecnej zrealizowany jest od osiedla Mickiewicza do ul. Narutowicza. Trakt ma długość 872 m i posiada kładkę dla pieszych, dwa pomosty dla wędkarzy, ławki, oświetlenie oraz plac wypoczynkowy z paleniskiem.

Na terenie gminy działają kluby sportowe, które realizują zadania publiczne z zakresu upowszechniania kultury fizycznej i sportu.

Tabela 23. Kluby sportowe z terenu gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Nazwa klubu	Miejscowość	Sekcja
Miejsko-Gminny Klub Sportowy "Białka"	Biała Rawska	piłka nożna
międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "Biała"	Biała Rawska - klub przy Gimnazjum	piłka siatkowa dziewcząt i chłopców
Ludowy Klub Sportowy "Biała Rawska"	Biała Rawska	tenis stołowy, kulturystyka
Ludowy Klub Sportowy "WULKAN"	Wólka Lesiewska	piłka nożna
Klub Sportowy "Viktoria"	Chrzęszczew	piłka nożna
Ludowy Klub Sportowy "Iskra - Dobrosz"	Babsk	piłka nożna
Ludowy Klub Sportowy "Wola"	Wola Chojnata	piłka nożna

Infrastrukturę turystyczną miasta i gminy Biała Rawska tworzy kilka obiektów z zapleczem noclegowym, gastronomicznym, kilka obiektów o charakterze rekreacyjnym.

W skład bazy noclegowej gminy Biała Rawska wchodzi obiekty w części zabytkowe, znajdujące się obecnie w rękach właścicieli prywatnych, częściowo odremontowane i służące jako zespoły kongresowe, konferencyjno-hotelowe, restauracje. Należy do nich Restauracja, Ośrodek konferencyjny "Pałac Chojnata" w miejscowości Wola Chojnata 59 (mieszcząca: reprezentacyjne wnętrza pałacu z elegancką salą balową, biblioteką z kominkiem, salą klubowo-bankietową, okazałymi apartamentami, trzynastoma dużymi pokojami hotelowymi, z łazienkami, restauracją, kuchnią, salą bilardową, siłownią, sauną, pokojami odnowy biologicznej. W parku znajduje się dom pensjonatowy z dwiema salami bankietowo-konferencyjnymi oraz pięcioma dwupokojowymi mieszkaniami).

Ponadto w gminie znajduje się Hotel **** "Ossa Congres & SPA" Centrum Konferencyjno-Wypoczynkowe Ekologiczny Park Edukacji i Rozrywki w Ossie (145 pokoi dwuosobowych oraz 14 apartamentów, 2 restauracje, karczma regionalna, kawiarnia, drink bary, zespół 15 sal konferencyjnych i sala amfiteatralna na 1200 osób, 16 gabinetów Wellness & SPA, centrum wodno-termalne, korty do squash, tenisa, boisko do siatkówki i koszykówki, staw rekreacyjny z plażą, dyskoteka i klub nocny, plac zabaw dla dzieci oraz miejsce do grillowania).

Gospodarstwa agroturystyczne:

- Gospodarstwo rybackie, agroturystyka "Żurawia", Żurawia 42 (baza hotelowa z salą konferencyjną i barkiem, łowisko dla wędkarzy),
- "Agroturystyka w Ossie" - Ossa 42 (całoroczne usługi noclegowe),
- "Agroturystyka - Edyta Koczywąg" w Wólce Lesiewskiej 10 (całoroczne usługi noclegowe).

Bazę gastronomiczną w gminie tworzą restauracje i bary w: Woli Chojnacie (Restauracja "Pałac Chojnata"), w Białej Rawskiej (Restauracja "Pałacowa", Restauracja "Notka", Pizzeria "Di Mare"), Wólce Lesiewskiej (Bar "Wólka Lesiewska"), Chrzęszczewie (Bar "Piramida") oraz sale bankietowe w Białej Rawskiej ("U Pudziana" na około 300 osób, "U Gosa" na około 200 osób i w M-GOK na 100 osób) i w Chrzęszczewie (na 300 osób).

Zaplecze rekreacyjne gminy tworzą:

- Koło Łowieckie "Odyniec" Skierniewice z/s Babsk,
- Kolo Łowieckie Hubertus,
- hodowla dzików w Orlej Górze,
- hodowle koni w miejscowościach: Biała Wieś, Ossa, Podsędkowice, Byki, Chodnów, Julianów Lesiewski.

2.7. Aktywność społeczna

Aktywność społeczna mieszkańców gminy przejawia się w działalności związków, stowarzyszeń i fundacji. Są to:

- Koło Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Białej Rawskiej,
- Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Koło w Białej Rawskiej,
- Związek Kombatantów i Byłych Więźniów Politycznych RP Koło w Białej Rawskiej,
- Rawskie Stowarzyszenie Abstynenckie RSA „SZANSA” z Rawy Mazowieckiej,
- Klub Abstynencki "Przedwiośnie" w Białej Rawskiej,
- Stowarzyszenie "Nasze Dzieci" z Białej Rawskiej,
- Białskie Stowarzyszenie Historyczne z Białej Rawskiej,
- Fundacja "Generator Kultury" z Białej Rawskiej

- Chór "Albi Artheamus" w Białej Rawskiej,
- Bialski Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych "Fruktus" w Starej Wsi.

Gmina należy do Stowarzyszenia Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury, które ma na celu wspieranie idei samorządności, ochronę wspólnych interesów oraz współdziałanie na rzecz rozwoju gospodarczego i kulturowego obszaru. Stowarzyszenie m.in. realizuje: działalność szkoleniową, edukacyjną i informacyjno-doradczą dla członków oraz szereg autorskich programów rozwojowych.

Gmina Biała Rawska jest członkiem Stowarzyszenia Samorządowego Rozwoju Ziemi Rawskiej, działającego od 2009 roku, mającego na celu:

- inicjowanie, wspieranie i realizację przedsięwzięć w dziedzinie społeczno-gospodarczej,
- inicjowanie, wspieranie i realizację przedsięwzięć w dziedzinie nauki, kultury, sportu, ochrony środowiska, zdrowia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych
- inicjowanie i wspieranie współpracy z innymi regionami w kraju i zagranicą.

Stowarzyszenie prowadzi m.in. Warsztaty Terapii Zajęciowej w Białej Rawskiej, inicjuje realizację projektów oraz imprez integracyjnych.

Ponadto gmina należy do Lokalnej Grupy Działania "Kraina Rawki" (wraz z gminami: Cielądz, Kowiesy, Rawa Mazowiecka, Regnów, Sadkowice), która stara się o dofinansowanie zadań z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach działań: różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, odnowa i rozwój wsi oraz tzw. "małych projektów".

3. Charakterystyka infrastruktury technicznej

3.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Główną drogą przecinającą gminę oraz prowadzącą przez centrum miasta jest droga wojewódzka Nr 725 Rawa Mazowiecka – Grójec. Droga krajowa nr 8 relacji Kudowa Zdrój – Budzisko, przebiega na odcinku 5,3 km przez zachodni rejon gminy.

Tabela 24. Kategorie i stan techniczny dróg w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).

Drogi	Długość (km)	Nawierzchnia	
		ulepszona	nieulepszona
Krajowe	5,3	5,3	-
Wojewódzkie	18,0	18,0	-
Powiatowe	94,0	83,7	10,3
Gminne	114,2	64,6	49,6

Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Biała Rawska:

- 1334E – Zawady – Biała Rawska (ul. Topolowa),
- 4101E – Piekarowo – Dańków – Biała Rawska (ul. Wojska Polskiego),
- 4103E – Podsędkowice – Byki – gr. woj. maz. – (Jakubów),
- 4104E – Biała Rawska (Pl. Wolności, ul. Narutowicza) – Babask,
- 4105E – Rossocha – Wołucza – Przewodowice – Wólka Lesiewska – Rosławowice – Pągów – Ryłsk Duży – Ryłsk Mały – Zuski,

- 4120E – Biała Rawska (ul. Plantowa) – Pągów – Regnów,
- 4121E – Biała Rawska (ul. Plantowa) – Ryłsk Duży,
- 4122E – Biała Rawska (ul. Kościuszki, ul. Wiejska) – Sadkowice – Olszowa Wola – gr. woj. maz. – (Rosocha),
- 4123E – Cielądz – Sadkowice – Chodnów – do drogi nr 725,
- 4127E – Biała Rawska (ul. 15 Grudnia) – Chodnów – gr. woj. maz. – (Wilków),
- 1321E – Kowiesy – Zakrzew,
- 1333E – Chojnata – Grzymkowice – do drogi 4101E,
- 4102E – Byczki – gr. woj. maz. – Czesławin,
- 4106E – Wólka Lesiewska – Babusk,
- 4125E – Sadkowice – Konstantynów,
- 4126E – Stara Wieś – Szczuki,
- 306E – Sadykierz – Sierzchowy – Samogoszcz – Cielądz – Regnów – Kazimierzów – Lesiew.

Wykaz dróg gminnych:

- Gołyń – Chrzęszczewek – Julianów Lesiewski,
- Babusk – Studzianek – Gołyń,
- Droga ekspresowa – Studzianek – Franopol,
- Gołyń – Antoninów – granica gminy (Nowy Wylezin),
- Chrzęszczew – Narty – Niemirowice – Błężewice – Rzeczków,
- Błężewice – gr. gm. Kowiesy (Jakubów),
- Zakrzew – Błężewice,
- Grzymkowice – Białogórne – gr. gm. Mszczonów (Paradowszczyzna),
- Tuniki-Uciąchy – Tuniki Małe – Białogórne,
- Tuniki-Uciąchy - gr. gm. Mszczonów (Bobrowce),
- Tuniki-Galinka – Pachy – Grzymkowice,
- Dańków – Pachy,
- Wola Chojnata – Franklin – Dańków,
- Aleksandrów – Orla Góra – gr. woj. maz. (Annopol),
- Stara Wieś – Wola Chojnata,
- Szwejki Małe – Stara Wieś,
- Gośliny – gr. gm. Sadkowice (Nowe Szwejki),
- Zofiów – Słupce – Szwejki Małe,
- Wólka Lesiewska (droga Nr 725) – Zofianów – gr. gm. Regnów (Annosław),
- Jelitów – Ossa,
- Ossa – Chrzęszczewek,
- Niemirowice – Podlesie,
- Białogórne – Biała Wieś,
- Białogórne – Białojanków – Białogórne,
- Pachy – Tuniki Małe,
- Biała Rawska – Podsędkowice – Rzeczków,
- Orla Góra – Byki,
- Wola Chojnata – Orla Góra,
- Przyłuski Nowe – Wola Chojnata,
- Gośliny – Nowy Chodnów,

- Szwejki Małe – Stara Wieś,
- Marchaty,
- Rokszycze – składowisko odpadów,
- Rostawowice – Żurawia,
- Żurawia – Żurawka – Marianów,
- Marianów – Ossa,
- Franopol – Chrząszczew,
- Chrząszczew – Antoninów,
- Wólka Babska – droga Nr 4104E.

Powyższą sieć dróg publicznych uzupełniają pozostałe drogi wewnętrzne poszczególnych miejscowości.

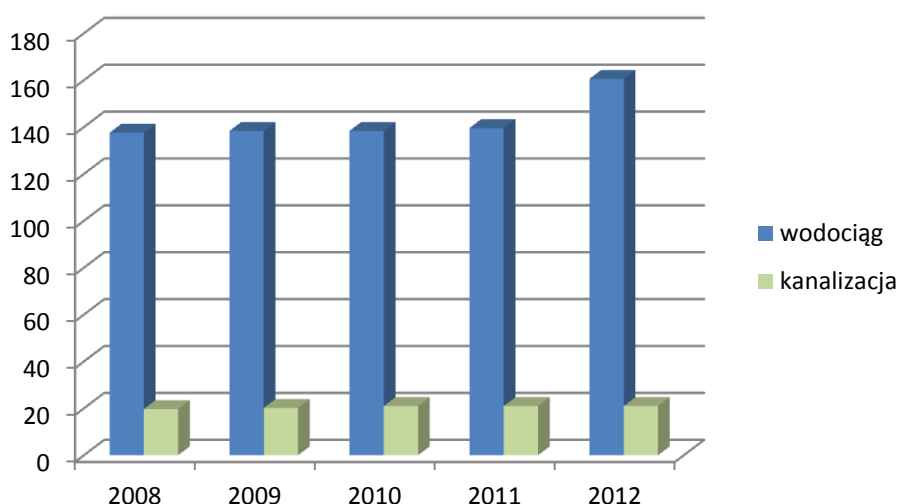
Obszar gminy Biała Rawska przecina linia kolejowa Centralna Magistrala Kolejowa (CMK) relacji Zawiercie – Grodzisk Mazowiecki.

Na terenie gminy znajduje się ponadto, wpisana do rejestru zabytków, kolejka wąskotorowa Rogów-Rawa Mazowiecka-Biała Rawska. Kolejka nie przewozi towarów, ale jest wykorzystywana turystycznie.

3.2. Gospodarka wodno-kanalizacyjna

W gminie Biała Rawska siecią wodno-kanalizacyjną zarządza Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Żurawia 1.

Wykres 8. Porównanie długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Biała Rawska w latach 2008-2012

Wodociągi

Długość sieci wodociągowej w gminie wynosi 160,6 km, do sieci przyłączonych jest 1.651 gospodarstw. Wskaźnik ilości osób korzystających z instalacji wodociągowej w gminie Biała Rawska wynosi ogółem 53,2%, dla terenu miasta wynosi 87,5% ludności, dla terenów wiejskich - 39,7% ludności.

Tabela 25. Stan sieci wodociągowej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).

Wyszczególnienie	Jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Długość sieci wodociągowej	km	137,6	138,4	138,4	139,6	160,6
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci wodociągowej	szt.	1.484	1.492	1.508	1.521	1.651

Tabela 26. Zużycie wody w dm^3 na potrzeby gospodarki i dla ludności w latach 2008-2012 w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	Jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Zużycie wody ogółem	dm^3	1.484,4	1.525,2	1.574,8	1.585,1	1.583,9
Zużycie wody w rolnictwie i leśnictwie		1207	1207	1207	1207	1207
Eksploatacja sieci wodociągowej		277,4	318,2	367,8	372,1	376,9
Eksploatacja sieci wodociągowej – gospodarstwa domowe		234,0	252,4	287,8	282,2	286,8

W roku 2012 zużycie wody z wodociągu gminnego na 1 mieszkańca gminy wynosiło $24,8 \text{ m}^3$, dla 1 mieszkańca miasta – $54,7 \text{ m}^3$, dla 1 mieszkańca wsi – $13,2 \text{ m}^3$.

Podstawą systemu wodociągowania gminy są studnie głębinowe. Znajdują się w miejscowościach: Biała Rawska, Babusk, Galinki, Teodozjów, Żurawia.

Tabela 27. Ujęcia wody w gminie Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)

Nazwa stacji	q - dm^3/sek	Q - m^3/h	Ciśnienie na wyjściu ze stacji - Mpa	Uwagi
SUW-1 Biała Rawska ul. Topolowa	26,7	96,3	0,555	Dwa ujęcia o wydajności po $75 \text{ m}^3/\text{h}$ każda ze zbiornikiem wieżowym o pojemności 500 m^3 . Projektowany zbiornik terenowy o pojemności 1000 m^3 .
SUW-2 Żurawia	-	-	-	Jedno ujęcie o wydajności $20 \text{ m}^3/\text{h}$, eksploatacja stacji w układzie jednostopniowego pompowania wody (stacja do likwidacji).
SUW-3 Teodozjów	9,94	35,8	0,45	Jedno ujęcie o wydajności $56,0 \text{ m}^3/\text{h}$, eksploatacja stacji w układzie jednostopniowego pompowania wody.
SUW-4 Babusk	12,68	45,7	0,446	Jedno ujęcie o wydajności $30,0 \text{ m}^3/\text{h}$.
SUW-5 Galinki	7,29	26,2	0,53	Jedno ujęcie o wydajności $50,0 \text{ m}^3/\text{h}$.

Tabela 28. Przyłącza i odbiorcy wody z poszczególnych ujęć wody w gminie Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)

Nazwa stacji	Zasięg stacji w miejscowościach	Liczba przyłączy	Liczba odbiorców
SUW-1 Biała Rawska ul. Topolowa	Biała Rawska miasto	597	112
	Chodnów, Krukówka, Stanisławów, Przyłuski, Józefów, Wola Chojnata, Koprzywna, Białogórne	292	335
	Chrzęszczew, Chrzęszczewek, Marianów, Studzianek, Franpol, Zakrzew, Gołyń, Antoniów	300	410
	Żurawia, Bronisławów, Szwejki Małe, Zofiów, Słupce, Pągów, Rokszycy, Marchaty, Ossa, Julianów Lesiewski	203	203
SUW-3 Teodozjów	Teodozjów, Jelitów, Lesiew, Wólka Lesiewska, Rostawowice, Zofianów, Ossa, Julianów Lesiewski	348	969
SUW-4 Babsk	Wólka Babska, Babsk,	179	750
SUW-5 Galinki	Osiedle Galinki	34	136

Kanalizacja

Długość sieci kanalizacyjnej w gminie wynosi 21 km, do sieci przyłączonych jest 456 gospodarstw. Sieć kanalizacyjna obejmuje miasto oraz osiedle mieszkaniowe w Galinkach.

Wskaźnik ilości osób korzystających z instalacji kanalizacyjnej w gminie Biała Rawska wynosi ogółem 23,2%, dla terenu miasta wynosi 81,3% ludności, dla terenów wiejskich - 0,6% ludności.

Miasto skanalizowane jest w 92%, pozostali mieszkańcy odprowadzają ścieki do przydomowych zbiorników bezodpływowych, które są opróżniane w miarę potrzeb i dowożone do oczyszczalni.

Tabela 29. Stan sieci kanalizacyjnej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Wyszczególnienie	Jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Długość sieci kanalizacyjnej	km	19,7	20,2	21,0	21,0	21,0
Liczba gospodarstw przyłączonych do sieci kanalizacyjnej	szt.	419	423	426	440	456

W gminie działają oczyszczalnie ścieków:

- oczyszczalnia ścieków w Żurawi obsługująca miasto,
- oczyszczalnia w Babsku - obsługująca osiedle mieszkaniowe,
- oczyszczalnia w Galinkach, obsługująca część miejscowości Galinki - osiedle mieszkaniowe.

Do komunalnej oczyszczalni ścieków w Żurawi dopływają ścieki z terenu miasta Biała Rawska, m.in. z: bloków spółdzielni mieszkaniowej, wspólnot mieszkaniowych, domków jednorodzinnych, zasobów komunalnych, zakładów pracy, szkół, przedszkola, ośrodków zdrowia, itp. Długość sieci kanalizacyjnej wynosi 20,2 km, długość przyłączy 11,750 km. Do oczyszczalni dowożone są również ścieki samochodami asenizacyjnymi z terenu gminy z obiektów użyteczności publicznej, gospodarstw domowych oraz niektórych zakładów przemysłowych.

Tabela 30. Przyłącza sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)

Przyłącza kanalizacji sanitarnej	Liczba przyłączy	Liczba odbiorców	Liczba mieszkańców
Spółdzielnia Mieszkaniowa	11	326	1.000
Budynki komunalne	26	43	121
Wspólnota Mieszkaniowa "Pod Siódmką"	1	45	88
Wspólnota Mieszkaniowa "Wojska Polskiego 1"	1	15	33
Wspólnota Mieszkaniowa "Wojska Polskiego 3"	1	15	48
Wspólnota Mieszkaniowa "Wojska Polskiego 5"	1	15	38
Wspólnota Mieszkaniowa "Mickiewicza 14"	1	30	91
Wspólnota Mieszkaniowa "Mickiewicza 16"	1	30	78
Wspólnota Mieszkaniowa "Nad Zalewem"	1	16	42
Wspólnota Mieszkaniowa "Kolejarz"	1	25	88
ulice: 15-go Grudnia, Przemysłowa	47	47	111
ul. Wojska Polskiego	72	72	160
Osiedle Polna	157	157	371
ulice: Wiejska, Plantowa	75	75	176
ul. Jana Pawła	44	44	82
ul. Mickiewicza, Plac Kościelny	25	25	77
ulice: Szeroka, Brukowa,	26	26	80
ul. Kościuszki	32	32	96
Plac Wolności	61	61	86
Razem	584	1.099	2.966

Oczyszczalnia ścieków w Żurawi jest oczyszczalnią biologiczno mechaniczną i jest zaprojektowana na odbiór ścieków komunalnych dla RLM=8000 w ilościach:

- $Q_{\max h} = 85,0 \text{ m}^3/\text{h}$
- $Q_{\text{śr.d}} = 800,0 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\max d} = 960,0 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\max r} = 350400 \text{ m}^3/\text{rok}$

i stężeniach zanieczyszczeń nie wyższych niż:

- $\text{SBZT5} = 25 \text{ mg/O}_2/\text{dm}^3$
- $\text{S ChzTcr} = 125 \text{ mg/O}_2/\text{dm}^3$
- $\text{S zawiesina ogólna} = 35 \text{ mg/dm}^3$

W skład komunalnej oczyszczalni ścieków w Żurawi wchodzi obiekty: punkt zlewny ścieków dowożonych taborem asenizacyjnym, pompownia ścieków dowożonych, komora rozdziału ścieków, 2 komory beztlenowe, 2 reaktory biologiczne typu ROT COM, pompownia osadu, studzienka zbiorcza, 2 komory pomiarowe, budynek socjalny (sterownia), budynek oczyszczania mechanicznego, budynek odwadniania osadu z umieszczoną w nim prasą sitowo-taśmową, wiata magazynowania na osady, stacja dozowania PIX-u

Ścieki oczyszczone odpływają z kolektora krytego do betonowego kanału otwartego o przekroju trapezowym do rzeki Białki.

Do oczyszczalni ścieków komunalnych w Galinkach odprowadzane są ścieki bytowe z osiedla mieszkaniowego w Galinkach (RLM = 120) w następujących ilościach:

- $Q_{\text{śr.d}} = 16,8 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\max d} = 16,8 \text{ m}^3/\text{d}$
- $Q_{\max h} = 1,4 \text{ m}^3/\text{h}$

i stężeniach zanieczyszczeń nie wyższych niż:

- SBZT5 = 40 mg/O₂dm³
- S ChzTcr = 150 mg/O₂dm³
- S zawiesina ogólna = 50 mg/dm³

W Babsku działa biologiczno-mechaniczna oczyszczalnia BIO-BLOK Mu 200a o przepustowości 100m³/dobę, do której średnio odprowadzane jest ok. 20-25 m³/dobę. Osady ściekowe z oczyszczalni - ok 2 Mg rocznie - są zagospodarowywane we własnym zakresie.

W skład instalacji w Galinkach do oczyszczania i odprowadzania ścieków bytowych wchodzi następujące urządzenia: pompownia ścieków surowych, pompownia ścieków oczyszczonych, osadnik wstępny, komora napowietrzania, reaktor biologiczny. Ścieki odprowadzane są do rowu melioracyjnego. Długość sieci kanalizacyjnej obsługującej oczyszczalnię wynosi 0,516 km, liczba przyłączy - 34 sztuki.

Tabela 31. Oczyszczanie ścieków w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	Jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Ścieki odprowadzane ogółem	dm ³	145,4	167,0	182,0	198,0	191,0
Ścieki oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dm ³	145	167	0	218	211
Oczyszczanie razem	dm ³	143	151	182	198	191
Oczyszczanie biologiczne i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	98,3	90,4	100	100	100

Ładunki zanieczyszczeń w ściekach oczyszczonych (GUS, 2012) wynoszą:

- BZT5 – 1861 kg/rok,
- ChZT – 13042 kg/rok,
- zawiesina ogólna – 1855 kg/rok.

W ciągu roku 2012 wytworzono 84 Mg osadów ściekowych, z czego 70 Mg zastosowano w rolnictwie, a 14 Mg jest magazynowane czasowo.

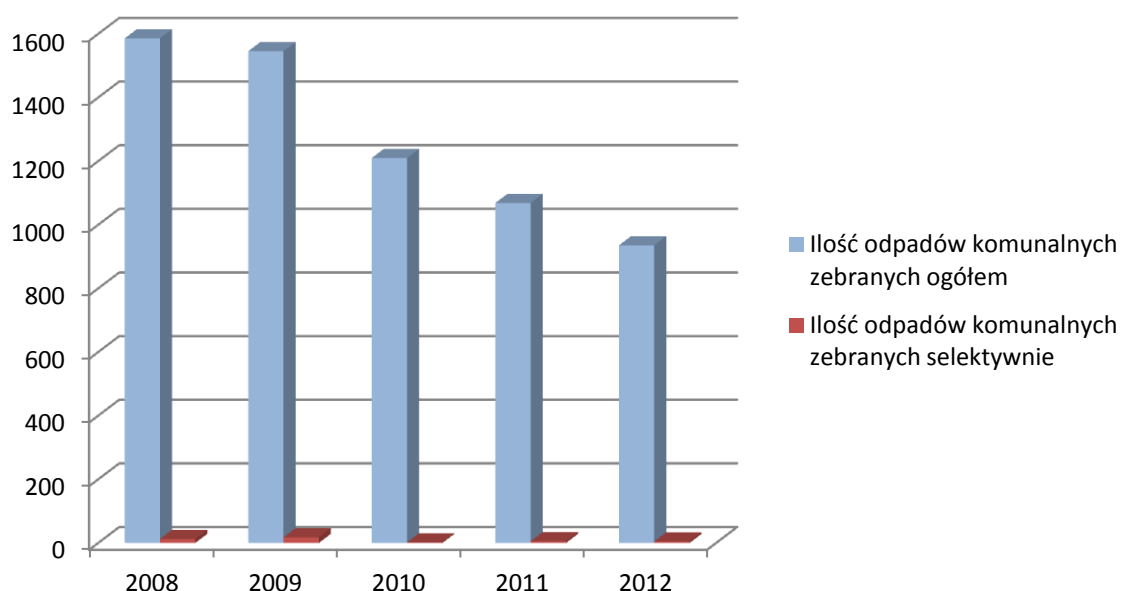
3.3. Gospodarka odpadami

Z terenu Miasta i Gminy Biała Rawska odpady komunalne odbierane z nieruchomości zamieszkałych zagospodarowywane są w regionalnej instalacji Pukinin. W gminie odpady są zbierane w sposób selektywny.

Tabela 32. Odpady zbierane w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Rodzaj	Jednostka	2008	2009	2010	2011	2012
Ilość odpadów komunalnych zebranych ogółem	Mg	1.585,9	1.545,64	1.210,07	1.068,73	935,52
Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie	Mg	12,69	17,60	2,10	5,58	4,72
Liczba gospodarstw objętych selektywną zbiórką odpadów	szt.	1.817	1.844	1.844	1.837	1.850
Ilość zebranych odpadów azbestowych	Mg	-	-	-	-	124
Wytworzone osady ściekowe	Mg	54,5	63,0	79,0	85,0	84,0

Wykres 9. Ilość odpadów zebranych na terenie gminy Biała Rawska w latach 2008-2012

W 2012 r. został osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów biodegradowalnych przeznaczonych do składowania.

Poziom recyklingu przygotowania do ponownego użycia frakcji odpadów komunalnych, tj.: papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła, osiągnął w roku 2012 poziom 0,0017 Mg.

W roku 2012 z terenu gminy usunięto 124 Mg odpadów zawierających azbest.

Za zorganizowanie systemu odbioru odpadów w gminie odpowiada Urząd Miasta i Gminy w Białej Rawskiej. Od dnia 1 lipca 2013 obowiązuje nowa ustawa o odpadach, w której mieszkańcy mają ponosić odpowiedzialność i koszty z związku z produkowaniem odpadów. Wymaga to podjęcia decyzji co do zbierania odpadów w sposób selektywny lub zmieszany i złożenia w tej sprawie deklaracji.

Od 1.07.2013 teren gminy obsługuje firma Veolia SA, która odbiera wszystkie odpady i dostarcza je na składowisko odpadów komunalnych w Pukininie w gminie Rawa Mazowiecka.

Obowiązujący w gminie system gospodarki odpadami opiera się na:

- odbiorze odpadów zbieranych w sposób selektywny:
 - odpady suche (papier, tektura, tworzywa sztuczne, opakowania, odzież, obuwie, itd.) – zbierane do przeźroczystych worków,
 - szkło – zbierane do pojemników,
 - pozostałe odpady komunalne zmieszane – zbierane do pojemników,
 - odpady organiczne- zielone (skoszona trawa, chwasty, itp.) zbierane do worków koloru brązowego. Odpady zielone można kompostować w przydomowym kompostowniku,
- odbiorze odpadów zmieszanych zbieranych do pojemników,
- możliwości dostarczenia samodzielnego odpadów do punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych przy ZGKiM w Białej Rawskiej. Zbierane w punkcie odpady to: zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektroniczny i elektryczny, odpady wielkogabarytowe, zużyte opony oraz odpady budowlane i rozbiórkowe pochodzące z prac niewymagających pozwolenia na budowę, ani zgłoszenia. Punkt ten jest czynny od poniedziałku do soboty.

Stawka opłaty za gospodarowanie odpadami jest naliczana w stosunku do liczby osób zamieszkujących dane mieszkanie, czy gospodarstwo oraz od deklaracji rodzaju podjętej zbiórki. Mieszkańcy ponadto muszą zapewnić sobie pojemniki i worki na odpady.

W zabudowie wielorodzinnej do zbieranie odpadów przeznaczone są kontenery na odpady zmieszane oraz osobne kontenery na odpady zbierane selektywnie i szkło.

Na terenie gminy działało składowisko odpadów w Rokszycach obejmujące teren 4,97 ha, w chwili obecnej jest ono w trakcie rekultywacji.

Składowisko w Pukininie, w gminie Rawa Mazowiecka, na które kierowane są odpady z terenu gminy Biała Rawska, jako spółka Zakład Gospodarki Odpadami AQUARIUM Sp. z o.o. posiada pozwolenie zintegrowane na odbiór odpadów oraz zgodnie z Uchwałą XXXV/687/2013 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 26 kwietnia 2013 roku jest III Regionalną Instalacją Przetwarzania Odpadów Komunalnych tzw. RIPOK. Posiada ono instalacje mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów komunalnych (MBP) oraz składowisko odpadów. Ponadto druga spółka – Zakład Gospodarki Odpadami Pukinin – uruchomiła w 2013 roku składowisko odpadów niebezpiecznych, w tym azbestu.

3.4. Zaopatrzenie w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe

Ciepłownictwo

Źródłem energii do ogrzewania pomieszczeń są paleniska piecowe, głównym czynnikiem grzewczym jest węgiel oraz inne produkty węglopochodne, bardzo rzadko olej opałowy. Stosunkowo duży jest również udział opalania kotłowni lokalnych (w gospodarstwach domowych) biomasą, najczęściej resztkami z rolnictwa, sadownictwa.

W budynkach mieszkalnych są instalacje centralnego ogrzewania, do celów kulinarnych wykorzystywane są paleniska kuchenne, kuchnie na propon-butan, kuchnie elektryczne, a do podgrzania wody uzupełniająco termy elektryczne.

Niski stopień koncentracji zabudowy na terenach wiejskich i mała liczba budynków wielorodzinnych na terenie miasta nie sprzyja rozwojowi sieci ciepłowniczej.

W mieście do sieci ciepłowniczej podłączonych jest 11 budynków mieszkalnych - bloków wielorodzinnych (ogółem 326 mieszkań), które zaopatrywane są w ciepło użytkowe i w ciepłą wodę. Sieć ciepłownicza oparta jest o dwie kotłownie na ul. Mickiewicza i Wojska Polskiego. Kotłownia miejska jest zmodernizowana, jej moc wynosi 2,9 kW, używanym paliwem jest biomasa.

Większe urządzenia energetyczne spalania paliw są w kotłowniach w budynkach użyteczności publicznej i zakładach przemysłowych. W niektórych obiektach przeprowadzono modernizację urządzeń grzewczych poprzez wprowadzenie nowocześniejszych, bardziej ekologicznych pieców oraz wprowadzeniu oleju opałowego jako czynnika grzewczego.

Tabela 33. Kotłownie w budynkach użyteczności publicznej w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Kotłownia, budynek	Rodzaj paliwa
UMiG Biała Rawska	Olej opałowy
ZSP	Olej opałowy
SP w Lesiewie	Węgiel kamienny EKORET
SP w Babsku	Węgiel kamienny EKORET
SP w Błażejewicach	Olej opałowy
SP w Starej Wsi	Olej opałowy
SP w Pachach	Olej opałowy
SP w Chodnowie	Olej opałowy

Zakłady posiadające większe kotłownie to: „GAP” SA w Babsku, Zakład Termotechniczny "ELCAL-Biała Rawska" w Białej Rawskiej i „Sienkiewicz MAD-BUD" sp. z o.o. w Babsku.

Na terenie gminy jest jedna instalacja wykorzystująca energię odnawialną.

Energia elektryczna

Gmina Biała Rawska jest w pełni zelektryfikowana.

Na terenie miejscowości Porady Górne znajduje się główny punkt zasilania elektroenergetycznego (GPZ Żurawia) zasilany liniami elektroenergetycznymi 110 kV od strony Rawy Mazowieckiej i Nowego Miasta.

Linie elektroenergetyczne niskiego napięcia na terenie gminy są zasilane ze 128 stacji transformatorowych słupowych, rozmieszczonych w obszarach skupisk zabudowy. Natomiast na obszarze miasta linie 15kV doprowadzają energię elektryczną do 25 stacji transformatorowych rozmieszczonych w rejonie zabudowy wielorodzinnej i przemysłowej, wzdłuż dróg.

Gaz sieciowy

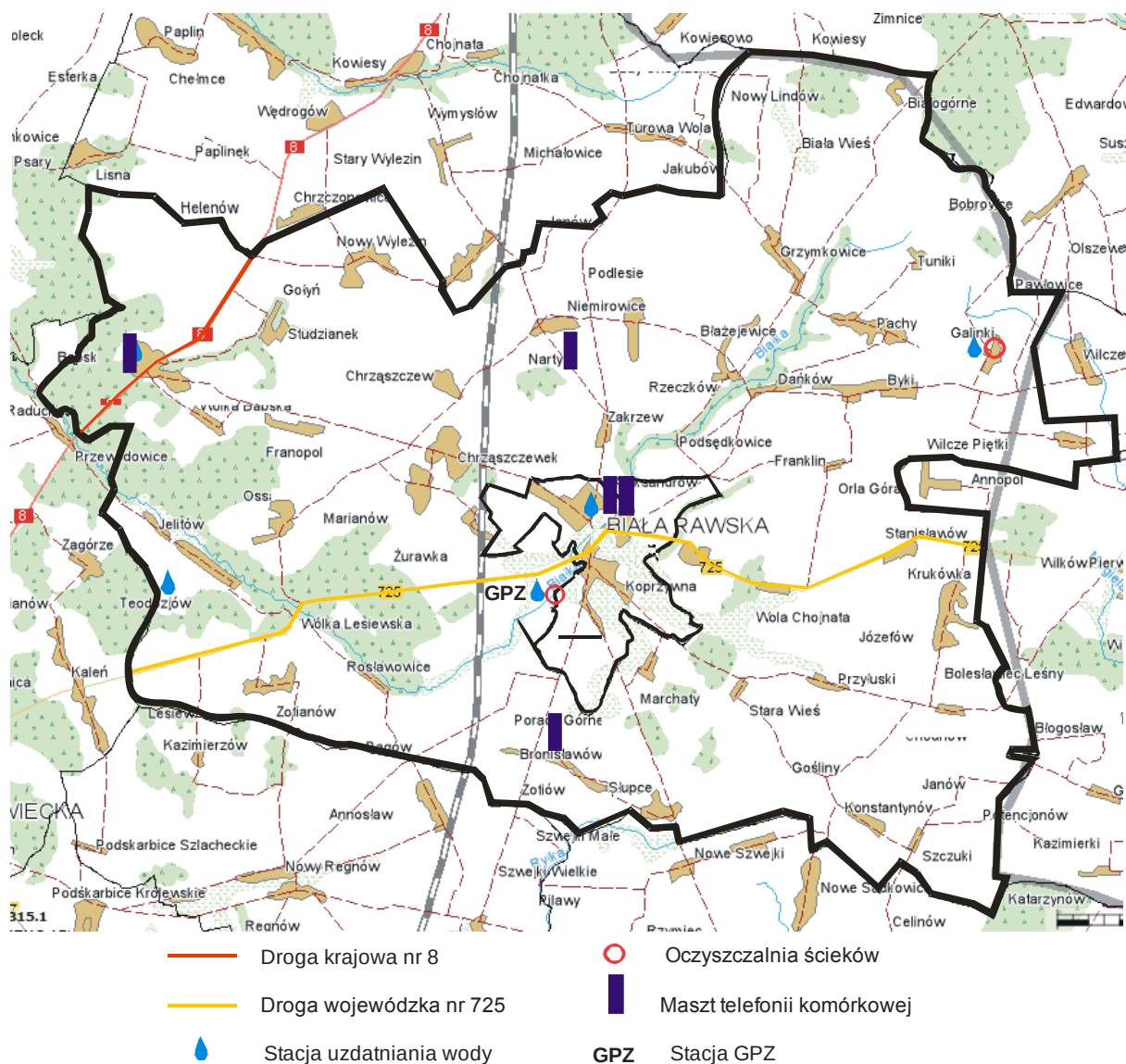
Sieć gazowa na terenie gminy obejmuje jedynie niewielki jej fragment – dostarczony do miejscowości Szczuki z terenu województwa mazowieckiego. Długość sieci wynosi 11.374 m, w tym sieć przesyłowa 5.400 m, sieć rozdzielcza 5.974 m. Wskaźnik korzystających z gazu ziemnego dla ogółu ludności w gminie jest niski i wynosi 0,7 %, dla wsi 1%. Gaz sieciowy jest dostarczany do gminy dla 26 gospodarstw domowych i 26 budynków niemieszkalnych. Zużycie gazu w roku 2011 wyniosło 12,9 tys. m³.

Inwestycją projektowaną, w zakresie dostępu do gazu ziemnego, jest budowa gazociągu wysokiego ciśnienia DN200 Babusk – Biała Rawska ze stacją redukcyjną I-go stopnia w Białej

Rawskiej. Projektowany gazociąg może być podstawą gazyfikacji gminy poprzez rozbudowę rozprowadzającej sieci średniego ciśnienia.

Mieszkańcy gminy korzystają z gazu propan-butan w 11-kg butlach. Jest to forma bardzo rozpowszechniona, ze względu na dostępność punktów wymiany – minimum jeden punkt znajduje w każdej miejscowości.

Rysunek 6. Lokalizacja obiektów infrastruktury technicznej w gminie Biała Rawska (opracowanie własne)

3.5. Telekomunikacja i Internet

Stopień telefonizacji na obszarze gminy Biała Rawska jest dobry. Przekazniki wszystkich operatorów sieci komórkowych rozmieszczone są w miejscowościach: Biała Rawska (2 maszty), Rokszyce (2 szt.), Babsk, Narty.

Usługi internetowe dostarczane są siecią kablową, na bazie telefonii stacjonarnej i telewizji kablowej, oraz bezprzewodowo.

4. Charakterystyka strefy gospodarczej

4.1. Aktywność gospodarcza

Położenie geograficzno-administracyjne gminy, w środkowej części Polski, pomiędzy dwoma aglomeracjami - łódzką i warszawską - oraz doskonałe połączenia komunikacyjne sprzyjają rozwojowi gospodarczemu gminy.

W gminie działalność gospodarcza koncentruje się wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych oraz w mieście Biała Rawska. W gminie dobrze rozwinięty jest przemysł rolno-spożywczy zwłaszcza przetwórstwo mięsne. W usługach przeważa handel (sklepy i handel obwoźny) oraz usługi transportowe. Tereny wiejskie mają zdecydowanie rolniczy charakter.

Rynek pracy na terenie gminy kształtowany jest głównie przez sektor prywatny - ogółem w gminie zarejestrowanych jest 663 podmiotów - w tym 635 tworzy sektor prywatny (ponad 95 %).

Tabela 34. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	676	647	690	655	663
Sektor publiczny	28	28	29	29	28
Sektor prywatny	648	619	661	626	635

Wykres 10. Sektor publiczny i prywatny w gminie Biała Rawska

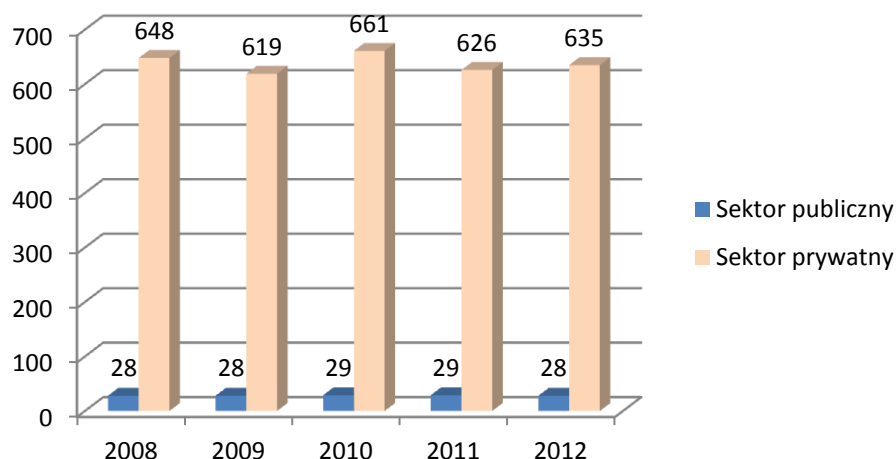

Tabela 35. Sektor prywatny w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	551	525	562	523	526
Spółki handlowe	16	19	21	323	25
Spółdzielnie	6	6	6	6	6
Fundacje	-	-	-	1	-
Stowarzyszenie i organizacje społeczne	26	24	25	25	26

W sektorze prywatnym przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek (ok 79 %). Spółki handlowe i stowarzyszenia mają swój udział po ok. 4%.

Większość firm działających na gminnym rynku to mikroprzedsiębiorcy, czyli podmioty zatrudniające mniej niż 10 pracowników lub bazujących na samozatrudnieniu. W roku 2012 zarejestrowano w gminie 53 nowe podmioty gospodarcze, prywatne, z czego 46 podmiotów to osoby fizyczne.

Głównym zajęciem mieszkańców gminy jest praca w rolnictwie, instytucjach obsługi ludności, w tym służbie zdrowia i szkolnictwie.

Tabela 36. Podmioty gospodarki narodowej według PKD 2007 i rodzajów działalności w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem	676	647	690	655	663
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	-	24	28	32	29
Przemysł i budownictwo	-	125	122	125	128
Pozostała działalność	-	494	540	498	506

4.2. Rolnictwo

(Dane liczbowe odnośnie rolnictwa przyjęte są głównie na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego z roku 2010 - brak jest nowszych danych)

Gmina Biała Rawska posiada korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa. Sprzyjają temu: rzeźba terenu, łagodny klimat oraz gleby dobrej jakości.

Rolnictwo jest wiodącą sferą aktywności gospodarczej w gminie - użytki rolne zajmują ogółem 14. 565 ha tj. 70% obszaru gminy.

Tabela 37. Powierzchnia użytków rolnych w gminie Biała Rawska (dane Starostwa Powiatowego w Rawie Mazowieckiej, 2010)

Wyszczególnienie		Powierzchnia w ha		% udział w gruntach gminy	% ogółem
Rodzaj	Klasa	w poszczególnych klasach ziemi	ogółem		
Grunty orne	II	-	13.775	0	94,56
	IIIa	328		2,25	
	IIIb	3.520		24,2	
	IVa	3.529		24,21	
	IVb	2.430		16,7	
	V	2.901		19,9	
	VI	1.067		7,3	
łąki	III	22	240	0,15	0,66
	IV	83		0,57	
	V	115		0,8	
	VI	20		0,14	
Pastwiska	III	42	550	0,29	3,78
	IV	223		1,53	
	V	247		1,7	
	VI	38		0,26	
Powierzchnia użytków rolnych ogółem		14.565		100%	

Gleby występujące na terenie gminy są pochodzenia mineralnego: pseudobielicowego, bielicowego i brunatnego. Na większości obszaru występują gleby wysokich klas bonitacyjnych wykształcone na glinach zwałowych:

- gleby klasy IIIa zajmują 2,38 % gruntów ornych,
- gleby klasy IIIb - 25,55 %,
- gleby klasy IVa - 25,61 %,
- gleby klasy IVb - 17,6 %.
- najłabsze gleby zaliczane do V i VI klasy bonitacyjnej stanowią łącznie 28,80 % gruntów ornych.

Poważnym problemem na terenie gminy jest degradacja gleb, przede wszystkim duże zakwaszenie oraz erozja, a także czynniki antropogeniczne.

Główną przyczyną zakwaszenia jest typowy dla regionu umiarkowany klimat z przewagą opadów nad parowaniem, w wyniku czego wiele substancji, głównie magnez i wapń, dostaje się do gleby. Gleby gminy, które są dość intensywnie użytkowane rolniczo, wykazują znaczny stopień zakwaszenia (pH poniżej 5,5) - do 70% powierzchni użytków rolnych to gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym. W gminie ziemie orne są wapnowane, zużywa się 24,9 kg nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych.

Erozji gleby sprzyjają duże spadki wysokości na wzgórzach oraz ich mała lesistość terenu.

Oprócz czynników naturalnych wpływ na degradację gleb mają czynniki antropogeniczne, jak np.: stosowanie nawozów szczególnie azotowych (50,1 kg na 1 ha użytków) i potasowych (21,8 kg), fosforowych (17,6 kg). Ponadto ważnym elementem jest zanieczyszczenie powietrza (zwłaszcza związkami siarki i azotu w postaci kwaśnych opadów mokrych lub suchych).

Na 1 ha użytków rolnych w gminie zużywa się ponadto 89,5 kg nawozów mineralnych.

W gminie Biała Rawska, podobnie jak w całym powiecie rawskim, o stanie gospodarki rolnej decyduje sektor gospodarstw prywatnych. W rękach prywatnych znajduje się ok. 86% gruntów (prawie całość to użytki rolne).

Ogółem na terenie gminy jest 1.910 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 15.434,22 ha. Najwięcej jest gospodarstw o powierzchni od 5 do 10 ha (stanowią one ponad 37 % gospodarstw w gminie), natomiast najmniej takich do 1 ha (ok. 1 %).

Tabela 38. Struktura gospodarstw rolnych w gminie Biała Rawska (GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010)

Wielkość gospodarstwa	Liczba gospodarstw (szt.)	Powierzchnia gospodarstw (ha)
do 1 ha włącznie	23	29,02
1-5 ha	738	2.513,46
5-10 ha	712	5.635,75
10-15 ha	306	3.881,96
15 ha i powyżej	131	3.374,03
Ogółem	1.910	15.434,22

Najkorzystniejsze warunki glebowe dla rozwoju produkcji rolnej mają miejscowości: Babsk, Krukówka, Józefów, Chodnów, Koprzywna, Marianów, Galinki.

Gleby pochodzenia organicznego występują jedynie w dolinach rzeki Białki i innych cieków, jej dopływów w rejonie miejscowości: Marchaty, Wola Chojnata, Rosławowice oraz w mieście Biała Rawska.

W obszarze gminy przeważają kompleksy rolniczej przydatności: żytnie bardzo dobre i pszenno-żytnie bardzo dobre, wytworzone na piaskach gliniastych mocnych oraz kompleksy pszenne dobre.

Gmina posiada wysoki odsetek sadów. W gminie Biała Rawska, podobnie jak i w gminie Sadkowice, należącej również do powiatu rawskiego, istnieją wieloletnie tradycje sadownicze, głównie produkcji jabłek i owoców miękkich. Obie gminy znajdują się w centrum

zagłębia sadowniczego, które ciągnie się od Warki przez Grójec aż do Głuchowa. Sztandarowym produktem gminy Biała Rawska są jabłka.

Sady zajmują powierzchnię 9.464,01 ha w gminie. Ogółem sadownictwem zajmuje się zdecydowana większość gospodarstw rolnych.

Uprawy zbożowe w gminie zajmują 2.316,74 ha, czyli ok 16,8 % powierzchni produkcyjnej gruntów rolnych. Przeważa produkcja zbóż: żyta, pszenicy, owsa, łącznie. Istotną rolę zajmuje też produkcja warzyw:

- ziemniaków - 146,18 ha, tj. ponad 1 % powierzchni gruntów rolnych,
- warzyw gruntowych - 84,66 ha, czyli ok. 0,62%.

Ponadto uprawia się również rośliny przemysłowe - 66,07 ha i rzepak - 66,67 ha.

Dla rolnictwa w gminie znaczenie ma również hodowla bydła, trzody chlewnej i drobiu.

W gminie hoduje się (dane z roku 2010):

- 749 sztuk bydła, w tym 348 krów,
- 7.615 sztuk trzody chlewnej (30 loch),
- 105 koni, 17.303 sztuki drobiu (16.013 kur).

Na terenie gminy Biała Rawska funkcjonuje tylko jedna przetwórnia owoców i warzyw. Rolnicy sukcesywnie wyposażają gospodarstwa w chłodnie, pakownię i sortownię owoców. W gminie powstają spółdzielnie sadownicze i grupy producenckie (SADEX sp. z o.o., Polskie Sady sp. z o.o. (SOSKA), Bialski Owoc sp. z o.o., BIOSAD sp. z o.o., KING FRUIT sp z o.o.).

Braki w przetwórstwie wpływają na zmniejszenie możliwości sprzedaży produktów rolnych, a tym samym ograniczają możliwości zwiększania areалу upraw.

Od 1 maja 2004 r. rolnicy korzystają ze wsparcia finansowego produkcji rolnej, inwestycji w rolnictwie, w przetwórstwie rolno-spożywczym oraz rozwoju obszarów wiejskich poprzez środki wypłacane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

4.2. Leśnictwo

Większe kompleksy leśne znajdują się w zachodniej części gminy w rejonie miejscowości Babask, Ossa, Rosławowice, Jelitów, Wólka Lesiewska. Na pozostałym terenie lasy rozrzucone są wśród pól, wyparte zostały przez sady. Powierzchnia gruntów leśnych w roku 2012 wynosiła 2.189,8 ha, powierzchnia lasów 2.157,7 ha.

Ze względu na małą lesistość - 10,9% powierzchni terenu gminy - gospodarka leśna nie odgrywa istotnej roli w zagospodarowaniu przestrzennym i gospodarce gminy.

Tabela 39. Powierzchnia gruntów leśnych (w ha) w gminie Biała Rawska pod względem własności w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
ogółem grunty leśne	2.154,6	2.151,8	2.151,8	2.152,8	2.186,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa (w zarządzie Lasów Państwowych)	1.214,3	1.211,5	1.211,5	1.211,5	1.211,5
grunty leśne prywatne	940,3	940,3	940,3	941,3	975,3
ogółem lasy	2.125,4	2.122,6	2.122,7	2.123,7	2.157,7
las publiczne Skarbu Państwa (w zarządzie Lasów Państwowych)	-	-	1.182,4	1.182,4	1.182,4
las leśne prywatne	-	-	940,3	941,3	975,3

W lasach na terenie gminy drewno pozyskuje się z lasów prywatnych, nie są to jednak duże znaczące ilości - w roku 2012 zaledwie 185 m³ grubizny. W tym samym roku w lasach prywatnych odnowiono zalesienia łącznie na 1,5 ha gruntów.

Tabela 40. Pozyskiwanie drewna w lasach w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011	2012
Pozyskiwanie drewna (grubizny) w m ³	179	215	100	197	185

Gospodarka leśna polega m.in. na wykonywaniu trzebieży wczesnej i późnej oraz wycinki sanitarnej.

4.3. Przemysł, produkcja i handel

W mieście i gminie Biała Rawska wśród podmiotów prowadzących działalność gospodarczą zdecydowanie przeważają małe podmioty (np. jednoosobowe lub rodzinne) zajmujące się głównie handlem i usługami. Są to najczęściej sklepy i hurtownie (spożywcze, materiałów budowlanych itp.), a także drobne zakłady produkcyjno-usługowe, jak warsztaty samochodowe, szwalnie, usługi remontowo-budowlane, itp. Średnich przedsiębiorstw, zakładów przemysłowych, jest niewiele. Na terenie gminy nie ma dużego przemysłu.

Największe znaczenie dla gminy ma rolnictwo, a zwłaszcza sadownictwo, uprawia się tu owoce, które są podstawą przemysłu spożywczego, znajdującego się na terenie pobliskich miast. Jedyny, niewielki zakład położony w gminie, przetwarzający owoce znajduje się w Białej Rawskiej.

Podmioty związane z rolnictwem w gminie reprezentowane są przez: piekarnie, ubojnie, hurtownie spożywcze oraz zakład młynarski i fermę drobiu.

Branżę produkcyjną i usługowo produkcyjną reprezentują następujące podmioty:

- Zakład Przetwórstwa Mięsnego "KLAKLA" Biała Rawska,
- Zakład Termotechniczny "ELCAL- Biała Rawska",
- Zakład Mięsny "Ozdan" w Marianowie,
- Zakład Cukierniczo-Piekarniczy "Daria" w Wólce Babskiej,
- "TORIMEX" PPHU w Białej Rawskiej,
- "Sienkiewicz MAD- BUD" w Babsku,
- "Ybbstaler Fruit Polska" Sp. z o.o. Producent koncentratów owocowych w Białej Rawskiej.

Na terenie gminy Biała Rawska znajdują się 2 targowiska, o powierzchni łącznej 2900 m² (w tym 900 m² powierzchni sprzedażowej). Targowiska są przeznaczone do sprzedaży drobnodetalicznej.

Podmiotami z otoczenia biznesu są instytucje finansowe:

- Agencja PKO BP w Białej Rawskiej,
- Bank Spółdzielczy w Białej Rawskiej,
- Bank Spółdzielczy w Mszczonowie Punkt Obsługi w Białej Rawskiej.

Oddziały i filie banków komercyjnych oferują kompleksowe pakiety usług finansowych, łącznie z punktami obsługi klienta.

Na terenie gminy funkcjonują również biura podatkowe i księgowo-rachunkowe oraz ubezpieczeniowe, które wspomagają przede wszystkim prywatne zakłady handlowe i produkcyjne oraz osoby fizyczne.

Na terenie miasta Białej Rawskiej wyznaczona została strefa gospodarcza. Teren ten, w planie zagospodarowania przestrzennego, przeznaczony pod inwestycje przemysłowe, tj.: obiekty produkcyjne, usługowe, składy i magazyny. Jest to jeden kompleks, o łącznej powierzchni ok. 60 ha. Teren uzbrojony jest w wodociąg, kanalizację sanitarną, energię elektryczną. Tereny obecnie użytkowane rolniczo, grunty klasy V i VI.

5. Charakterystyka środowiska przyrodniczego

5.1. Ukształtowanie powierzchni, geomorfologia i geologia

Gmina Biała Rawska, zgodnie z podziałem fizyczno - geograficznym J. Kondrackiego, leży na terenie prowincji Nizin Mazowiecko-Podlaskich, w podprowincji Wzniesienia Południowomazowieckie, które stanowią region przejściowy od Nizin Środkowopolskich do Wyżyny Małopolskiej. Gmina leży w obrębie dwóch mezoregionów: Wysoczyzny Rawskiej i Wzniesień Łódzkich.

Wysoczyzna Rawska znajduje się na północ od doliny Pilicy i na wschód od doliny Rawki. Na powierzchni występują gliny morenowe.

Wzniesienia Łódzkie to wyżynny półwysep wysokości podana 250 m n.p.m., zbudowany z luźnych utworów czwartorzędowych - piasków i glin.

Gmina położona jest na wysokości około 150-180 metrów n.p.m., najniższy położony punkt jest na wysokości 130,5 m n.p.m., a najwyższy – 203 m n.p.m. Rzeźba terenu jest pochodzenia polodowcowego, ukształtowana przez trzykrotne nasunięcia lądolodów w plejstocenie. Ostatni – czwartorzędowy – lądolód pozostawił pokrywę utworów gliniastych i piaszczysto-żwirowych o miąższości 30-100m.

Obszar gminy jest łagodnie pofalowaną równiną, która urozmaicona jest pagórkami morenowymi i dolinami rzecznyymi. Główną rzeką jest Białka, stanowiąca dopływ Rawki (dorzecze Bzury). Na terenie równiny istnieją korzystne warunki do rozwoju rolnictwa, zwłaszcza sadownictwa i warzywnictwa.

Gleby, występujące na terenie gminy, są w większości pochodzenia mineralnego: pseudobielicowego i brunatnego. Gleby organiczne występują w dolinie Białki i jej dopływów. Są to gleby w postaci mad i gleb mułowato-torfowych. Gleby w gminie są przydatne do prowadzenia produkcji rolnej ze względu na fakt, że ponad 70 % powierzchni użytków rolnych stanowią gleby w klasie III i IV.

5.2. Warunki klimatyczne

Obszar gminy leży w północno-wschodniej części „środkowopolskiego” regionu klimatycznego, który charakteryzuje się m.in. dużą częstotliwością występowania dni z pogodą bardzo ciepłą bez opadów. Warunki klimatyczne gminy są korzystne dla upraw rolnych. Na klimat gminy składają się:

- wysokie uśłonecznienie – roczna suma promieniowania słonecznego – 86,3 kcal/cm²,
- wysoki wskaźnik termiczny - 23°C,
- długi okres bezmroźny – 231 dni,
- długi okres wegetacyjny – 214 dni,
- niedobór opadów atmosferycznych – średnioroczna suma opadów atmosferycznych od 550 mm do 600 mm.

Klimat doliny rzeki Białki jest nieco odmienny, jest bardziej wilgotny, występują tu inwersje termiczne.

Warunki klimatyczne gminy należy uznać za korzystne w zakresie potrzeb gospodarczych i prowadzenia produkcji rolnej.

5.3. Surowce mineralne

Surowce mineralne występujące na terenie gminy Biała Rawska są genetycznie związane z budową geologiczną. Są to głównie utwory czwartorzędowe, takie jak gliny zwałowe, piaski, iły, przykrywające wapienie i margle. W gminie udokumentowano złoża kruszywa naturalnego.

Tabela 41. Udokumentowane zasoby złóż surowców naturalnych w gminie Biała Rawska (źródło: Bilans zasobów kopalin w Polsce stan na 31.12.2012 r.)

Złoże	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby (tys. Mg)		Wydobycie (tys. Mg)
		bilansowe	przemysłowe	
Danków	Wydobycie zaniechane	218	-	-
Gołyń	Wydobycie zaniechane	117	-	-
Teodozjów	Rozpoznane szczegółowo	122	-	-
Wola Chojnata	Wydobycie zaniechane	182	-	-
Wola Chojnata I	Ekspluatowane	333	-	31

W gminie eksploatowane są piaski i żwiry z jednego złoża w Woli Chojnatej I. Złoże to posiada decyzję na wydobywanie kruszywa – z dnia 07.10.2009 r. (znak OS.IM. 1710-4/09).

Dla złoża Narty II została wykonana dokumentacja geologiczna, zawierająca ustalenie zasobów bilansowych w ilości 12.751,80 Mg, na rozpoznanie i poszukiwania surowców posiada koncesję prywatna firma.

Surowce naturalne w gminie nie mają znaczenia przemysłowego.

5.3. Hydrologia

5.3.1. Wody podziemne

Gmina Biała Rawska według hydroregionalnego podziału Polski zajmuje południowo-zachodni skraj regionu południowo-mazowieckiego, który stanowi południową część makroregionu wschodniego Niżu Polskiego.

Gmina leży w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 215A – Subniecka Warszawska (część centralna). Jest to zbiornik trzeciorzędowy. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne wynoszą tys. 145 m³/dobę, średnia głębokość ujęć wynosi 180 m.

Na terenie gminy rozciąga się obszar wysokiej ochrony zbiorników wód podziemnych (OWO).

W gminie występują trzy poziomy wodonośne, o zasięgu regionalnym:

- poziom kredy górnej – ten poziom wodonośny tworzy jeden zespół wodonośny o wodach mieszanych porowoszczelinowych, bez wyraźnego podziału na poziomy,
- poziom trzeciorzędu – składa się z dwóch poziomów wodonośnych: oligoceńskiego i mioceńskiego, w obszarach krańcowych często poziom ten łączy się z górnokredowym i posiada wspólną z nim warstwę wodonośną,
- poziom czwartorzędu – występują przeważnie dwa główne poziomy wodonośne nadmorenowy i podmorenowy. Poziom nadmorenowy występuje w dolinach

rzecznych i w obniżeniach terenowych, gdzie tworzy wody gruntowe i w strefie wysoczyzny gdzie tworzy wody wgłębne. W dolinie Białki i jej dopływów poziom wodonośny czwartorzędowy występuje na głębokości powyżej 1 m ppt, w obszarze tarasów zalewowych i nadzalewowych od 1 do 2m ppt.

Na obszarze miasta i gminy Biała Rawska zaopatrzenie w wodę odbywa się z ujęć podziemnych z formacji czwartorzędowych. Łącznie zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wód podziemnych na terenie gminy Biała Rawska wynoszą 1.130,30 m³/h (dla miasta 370,6 m³/h, dla gminy 759,7 m³/h).

Ostatnie dostępne wyniki badań dla wód podziemnych na terenie gminy były wykonywane przez WIOŚ w Łodzi w roku 2010 dla ujęcia Biała Rawska. ujęcie to uzyskało I klasę czystości wody, czyli wody bardzo dobrej jakości.

Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy.

5.3.2. Wody powierzchniowe

Gmina Biała Rawska położona jest w dorzeczu rzeki Bzury i jej dopływu rzeki Rawki. Osią hydrograficznego układu gminy jest rzeka Białka, która stanowi prawy dopływ Rawki.

Źródła Białki znajdują się w północno-wschodniej części gminy, w rejonie wsi Białogórne i Tuniki. Rzeka ma długość 28,3 km (w gminie przepływa na długości 21,4 km), uchodzi do Rawki na 50,1 km poza granicami gminy. Białka jest typową rzeką nizinną o powierzchni zlewni 131,6 km². Zachowała się w stanie półnaturalnym, od miejscowości Porady Górne staje się rzeką meandrującą, płynącą w dolinie.

Inne rzeki w gminie to: Ciek „A” o długości 9,8 km oraz Rylka o długości 0,76 km.

Ryzyko podtopień użytków zielonych stwarzają Białka i Ciek wodny „A”. Przyczyną podtopień są roztopy wiosenne i długotrwałe opady. Podtopienie występują na obszarze ok. 300 ha w rejonie miejscowości: Julianów Lesiewski, Rosławowice, Wólka Lesiewska, Ossa, Rzeczków, Dańków, Wola Chojnata i Koprzywna.

W gminie nie ma naturalnych dużych zbiorników wodnych. W dolinach rzek są sztuczne zbiorniki wodne. Największe, na rzece Białce, są stawy rybne na zachód od miasta Biała Rawska (81 ha) oraz stawy w miejscowości Ossa (5,5 ha). W innych miejscowościach znajdują się niewielkie stawy hodowlane stanowiące własność prywatną.

W Białej Rawskiej znajduje się zbiornik retencyjny o powierzchni 8,5 ha i pojemności 102 tys. m³. Mniejsze zbiorniki są w miejscowości Podsędkowice (powierzchnia 4 ha, pojemność 46 tys. m³) i Babsk (odpowiednio 1,2 ha, 14 tys. m³).

Wyniki badań jakości wód powierzchniowych były wykonywane przez WIOŚ w Łodzi na rzece Białce w punkcie pomiarowym w Julianowie Raduckim. Wody rzeki nie spełniają wymagań co jakości stanu ekologicznego w obszarach chronionych, stan jednolitych części wód określono na zły, nie był diagnozowany stan chemiczny.

Zagrożeniem dla wód powierzchniowych są: niedobór sieci kanalizacyjnej, odprowadzanie do wód i do ziemi ścieków z obiektów prowadzących działalność produkcyjną, zawierających substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska wodnego, wycieki ze zbiorników i instalacji technologicznych (np. paliwowych), zanieczyszczenia obszarowe z rolnictwa.

5.4. Przyroda

Obszar gminy jest terenem o znacznych walorach przyrodniczych oraz krajobrazowych. Gmina charakteryzuje się atrakcyjnymi terenami leśnymi, dolinami rzeki Białki.

5.4.1. Lasy i tereny leśne

Gmina Biała Rawska charakteryzuje się niską lesistością, wynoszącą w roku 2012 zaledwie 10,9% powierzchni. Powierzchnia gruntów leśnych w roku 2012 wynosi 2.189,8 ha, lasów 2.157,7 ha. W gminie przeważają lasy publiczne należące do Skarbu Państwa, będące w zarządzie Lasów Państwowych - stanowią one ponad 55% powierzchni terenów leśnych i lasów.

Rozmieszczenie lasów w gminie jest nierównomierne. Największe kompleksy leśne znajdują się w południowo-zachodniej jej części w obrębie miejscowości Ossa, Babusk, Rostawowice, Jelitów i Wólka Leśniewska. Są to lasy w większości publiczne.

Lasy prywatne występują w znacznym rozdrobieniu tworząc niewielkie enklawy wśród pól uprawnych.

Na terenie gminy przeważają lasy mieszane dębowo-sosnowe z udziałem modrzewia, lipy, grabu i buka. W przewadze są lasy jednogatunkowe o drzewostanie sosnowym na siedliskach boru świeżego i mieszanego świeżego. Występują też kompleksy lasów modrzewiowych. W dolinach rzek i cieków występują olsy i grądy.

Większość drzewostanów zalicza się do I, II i III klasy wiekowej.

5.4.2. Ochrona przyrody

Na terenie gminy Biała Rawska występują elementy środowiska przyrodniczego, które z uwagi na wysokie wartości objęte zostały różnymi formami ochrony wprowadzonymi na podstawie przepisów ogólnych z zakresu ochrony środowiska oraz miejscowych aktów prawnych.

Obszary podlegające ochronie na terenie gminy:

- Bolimowsko-Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu o powierzchni 3.900 ha,
- Rezerwat Przyrody Babusk w Nadleśnictwie Skierniewice o powierzchni 10,97 ha,
- użytki ekologiczne 5,4 ha.

Obszar Chronionego Krajobrazu Bolimowsko-Radziejowski z doliną środkowej Rawki (dla którego obowiązują przepisy: Rozporządzenia Nr 21 Wojewody Mazowieckiego z dnia 25 sierpnia 2006r. w sprawie Bolimowsko-Radziejowskiego z doliną środkowej Rawki Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 178, poz. 6936 ze zm.) oraz Rozporządzenia Nr 61 Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 października 2008r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Bolimowsko- Radziejowskiego z doliną środkowej Rawki Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Maz. z 2008r. Nr 194 poz. 7022) o powierzchni ogólnej 16.678 ha, rozciągający się na terenach gmin: Biała Rawska, Rawa Mazowiecka, Bolimów, Jaktorów, Kowiesy, Mszczonów, Nieborów, Nowy Kawęczyn, Puszcza Mariańska, Radziejowice i Wiskitki. W gminie Biała Rawska zajmuje powierzchnie 3.900 ha. Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje kompleksy leśne Puszczy Bolimowskiej, które znalazły się poza Bolimowskim Parkiem Krajobrazowym wraz z doliną środkowej i dolnej Rawki i jej dopływami. Położony jest na Równinie Łowicko-Błońskiej, ma charakter równiny denudacyjnej pociętej dopływami Bzury. W części wschodniej chroni kompleksy leśne

dawnych puszczy: Miedniewskiej, Wiskickiej, Mariańskiej i Jaktorowskiej oraz ciekawe krajobrazowo tereny rolno-leśne doliny Tucznej.

Rezerwat Przyrody Babsk zatwierdzony został w 1958 r. (Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 1 października 1958 r. Monitor Polski z 1958 r. Nr 81 poz. 468 w sprawie uznania za rezerwat przyrody). Rezerwat zajmuje powierzchnię 10,97 ha został utworzony w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych fragmentu lasu liściastego (dębowo-sosnowego) z domieszką lipy drobnolistnej naturalnego pochodzenia w wieku 80-170 lat, stanowiącego jedyny tego rodzaju drzewostan na terenie byłego województwa skierniewickiego. Roślinność rezerwatu stanowi las lipowo-grabowo-dębowy, czyli grąd subkontynentalny. Teren rezerwatu położony jest na wysokości 140 m n.p.m. Ukształtowanie terenu jest równinne, jedynie w części północno-zachodniej teren opada stromym stokiem ku płynącemu strumieniowi. Las jest widny, przejrzysty, a drzewa rozmieszczone są luźno. Ponad 50% drzewostanu zajmuje dąb szypułkowy, około 20% przypada na lipę drobnolistną, resztę stanowi grab i sosna pospolita. W runie leśnym dominują siewki drzew i roślinność zielona. W pobliżu strumienia panują odmienne stosunki florystyczne. Brzegi strugi porośnięte są grabem z domieszką lipy i kępami olchy. W niecce występuje trawa turzyca, trzcina, lilia wodna inne rośliny terenów podmokłych. Na terenie rezerwatu stwierdzono występowanie 103 gatunków roślin naczyniowych i 8 gatunków mchów. Rosną tu rzadkie w Polsce Śródkowej: turzyce orzęsiona i pagórkowata, kupkówka Aschersona i świerżabek korzenny oraz bardziej pospolite: przylaszczka pospolita, zdrojówka rutewkowata, dzwonek brzoskwiniolistny, kozłek bżowy i zawilec żółty. W rezerwacie rosną gatunki roślin objętych ochroną prawną. Są to: kruszyna pospolita, kalina koralowa i konwalia majowa.

Na terenie gminy znajduje się kilka zabytkowych parków (objętych rejestrem zabytków). Parki znajdują się w miejscowościach:

- Babsk (z zespołem dworskim) - w parku rośnie ok. 30 dębów szypułkowych i bezszypułkowych o obwodzie pnia od 150 do 350 cm, wraz z tzw. "Dębem Napoleona"
- Biała Rawska (z zespołem pałacowym),
- Białogórne (z zespołem dworskim),
- Gołyń (z zespołem dworskim),
- Ossa (park ok 15 ha, w tym 5,5 ha stawów),
- Podsędkowice (z zespołem dworskim),
- Rzeczków (z zespołem dworskim),
- Wola Chojnata (z zespołem pałacowym).

Ponadto na terenie gminy znajduje się ponad 50 pomników przyrody. Są to głównie drzewa tworzące skupiska w lasach i parkach lub pojedyncze drzewa. Pomniki przyrody występują w parkach w Białej Rawskiej, Basku oraz z leśnictwie Babsk (głównie dęby szypułkowe). W miejscowościach Babsk i Grzymkowice są również zabytkowe aleje lipowe. W Ossie rośnie dąb "Goworek", który liczy sobie co najmniej 500 lat (obwód 500 cm, wysokość 25 metrów). Użytki ekologiczne w gminie zajmują powierzchnię 5,4 ha i są to:

- kompleks stawów w Białej Rawskiej (ostoja ptaków);
- las "Piernik" (siedlisko roślin światło- i cieniulubnych);
- kompleksy leśne w południowo-zachodniej części gminy w rejonie miejscowości Babsk.

5.5. Zagrożenia dla środowiska

Duży wpływ na stan środowiska i możliwości jego ochrony, oprócz czynników antropogenicznych, mają także zagrożenia naturalne. Skala, ryzyko i skutki ich wystąpienia uzależnione są w dużej mierze od naturalnych uwarunkowań regionu wynikających głównie z ukształtowania terenu i budowy geologicznej oraz warunków występowania wód podziemnych i wód powierzchniowych, a także szaty roślinnej. Warunki naturalne mogą być sztucznie przekształcane pod kątem zapewnienia ochrony przed takimi zagrożeniami.

Zagrożenia dla środowiska naturalnego w gminie Biała Rawska mogą stanowić katastrofy naturalne lub awarie. Potencjalne zagrożenie stwarzają:

- zagrożenie powodziowe w dolinie rzeki Białki,
- naturalne zagrożenie pożarowe,
- chemizacja rolnictwa,
- transport drogowy materiałów niebezpiecznych – przewożenie paliw, chemikaliów, niespodziewane wypadki drogowe,
- magazynowanie i stosowanie w instalacjach technologicznych substancji niebezpiecznych,
- magazynowanie i dystrybucja produktów ropopochodnych,

Powodzie i podtopienia zagrażają terenom położonym w dolinie rzeki Białki (większe zagrożenie) i innych rzek na terenie gminy (mniejsze zagrożenie, w postaci lokalnych podtopień terenów łąk i upraw). Rzeka Białka nie jest obwałowana przeciwpowodziowo, potencjalna groźba powodzi może nastąpić w wyniku gwałtownego wezbrania wody lub intensywnych opadów atmosferycznych. Liczne zbiorniki wodne położone na rzece Białce niwelują niektóre zagrożenia.

Pod względem zagrożenia pożarowego największe występuje na terenach leśnych, w większych gospodarstwach rolnych przy przechowywaniu płodów, pasz, itp. oraz w miejscach przechowywania substancji łatwopalnych (np. ropopochodnych).

Działania uboczne chemizacji rolnictwa polegają m.in. na zaleganiu szkodliwych substancji przez określony czas w glebie oraz na oddziaływaniu ich na procesy biochemiczne mikroorganizmów glebowych, co prowadzi do załamania równowagi biologicznej środowiska glebowego oraz do pogorszenia warunków fizycznych i chemicznych gleby. Ten negatywny wpływ może być ograniczany poprzez edukację rolników w zakresie stosowania nowoczesnych, przyjaznych dla środowiska biopreparatów.

Największe zagrożenie dla środowiska naturalnego mogą stworzyć awarie lub katastrofy związane z transportem substancji niebezpiecznych. Przez teren gminy przebiegają trasy tranzytowe, więc ryzyko wystąpienia takiej awarii jest znaczne. Istnieje możliwość wycieku substancji niebezpiecznych i toksycznych tj.: amoniak, kwasy, chlor, dwutlenek siarki, gazy płynne, etylina, oleje opałowe i napędowe stale przewożonych przez teren gminy. Ponadto awarie na drogach mogą oddziaływać na środowisko okolic danej drogi, np. na wody płynące.

6. Zagospodarowanie przestrzenne

6.1. Obowiązujące w gminie dokumenty zagospodarowanie przestrzennego

Gmina Biała Rawska zgodnie z zapisami ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80, poz. 717) posiada opracowane "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego", którego część tekstowa i część graficzna stanowią załącznik do uchwały Nr IX/58/2011 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 17 czerwca 2011 roku.

Podstawowe ustalenia „Studium...” obejmują kierunki zagospodarowania przestrzennego dla obszaru gminy z aspekcie: struktury przestrzennej, przeznaczenia terenów pod konkretne funkcje, ochrony środowiska, rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, społecznej, kształtowaniu przestrzeni rolniczej i leśnej.

Podstawowymi dokumentami sterującym zagospodarowaniem przestrzennym w gminie są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Tabela 42. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie miasta Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała	Publikacja
Zmiana ustaleń miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Biała Rawska	Uchwała Nr XXXVII/240/97 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 29 sierpnia 1997 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 25 poz. 145
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności	Uchwała Nr IX/61/03 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 2 lipca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 280 poz. 2456 i dwie zmiany
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentów obszaru m. Biała Rawska położonych w rejonie ul. Polnej i Narutowicza (z korektą)	Uchwała Nr XIV/101/03 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 października 2003r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 329 poz. 2787 i korekta i zmiana
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu obszaru m. Biała Rawska położonego przy Placu Wolności	Uchwała Nr XV/119/03 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 listopada 2003r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 24 poz. 281
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Biała Rawska	Uchwała Nr XX/169/04 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 10 marca 2004r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 183 poz. 1660
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności	Uchwała Nr XLII/315/05 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 26 października 2005r..	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 379 poz. 3955
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności	Uchwała Nr XLII/316/05 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 26 października 2005r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 379 poz. 3956

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentów obszaru m. Biała Rawska położonych w rejonie ul. Polnej i Narutowicza	Uchwała Nr XLII/317/05 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 26 października 2005r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 379 poz. 3957
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Biała Rawska zatwierdzonego Uchwałą Nr XXXVII/240/97 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 29 sierpnia 1997 r. w sprawie zmiany ustaleń miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Biała Rawska (fragment położony przy ul. T. Kościuszki)	Uchwała Nr VIII/53/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 23 kwietnia 2007r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 164 poz. 1531
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego m. Biała Rawska, obszar położony w rejonie ul. 15 Grudnia	Uchwała Nr XI/71/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 15 czerwca 2007r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 229 poz. 2111 z dnia 21 lipca 2007r.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności (obszary położone w rejonie ul. Mickiewicza i Narutowicza)	Uchwała Nr XV/90/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 października 2007r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 361 poz. 3231 z dnia 29 listopada 2007r.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności. (obszary położone w rejonie ul. Plantowej i Wiejskiej oraz 15 Grudnia)	Uchwała Nr XV/92/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 października 2007r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 365 poz. 3243 z dnia 3 grudnia 2007r.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności (obszar położony w rejonie ul. 15-go Grudnia)	Uchwała Nr XXVIII/205/08 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 28 listopada 2008r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 31 grudnia 2008r Nr 398 poz. 4133.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Biała Rawska, obszary położone w rejonie ul. Jana Pawła II, Ogrodowej i 15-Grudnia oraz ul. Polnej i Narutowicza.	Uchwała Nr XL/318/09 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 października 2009r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 23 grudnia 2009r Nr 390 poz. 3471.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru m. Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów położonych w rejonie: ul. Ogrodowej i 15-go Grudnia, ul. Kościuszki, ul. Polnej i Narutowicza oraz Placu Wolności (obszary położone w rejonie ul. Topolowej i Polnej)	Uchwała Nr XXXIX/308/09 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 8 października 2009r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 2 lutego 2010r Nr 31 poz. 229.

Tabela 43. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała	Publikacja
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska. (fragmenty wsi Rosławowice, Wólka Lesiewska, Julianów Lesiewski, Porady Górne, Żurawia)	Uchwała Nr XVIII/169/2000 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 marca 2000r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 87 poz. 468
Zmiana ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska (fragment wsi Ossa - I)	Uchwała Nr XXIX/268/01 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 kwietnia 2001r	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 97 poz. 1013
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babusk, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycy, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babuska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (plan podstawowy)	Uchwała Nr XI/78/03 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 29 sierpnia 2003r	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 291 poz. 2528)
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska fragmenty obszarów wsi: Rosławowice, Pągów, Porady Górne i Żurawia	Uchwała Nr XXXVIII/288/05 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 3 czerwca 2005r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 211 poz. 2159
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babusk, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycy, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babuska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (fragmenty wsi Gośliny, Narty i Wólka Lesiewska)	Uchwała Nr XXXIX/291/05 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 27 czerwca 2005r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 273 poz. 2668
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babusk, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycy, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babuska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (fragment wsi Żurawia)	Uchwała Nr XLIX/367/06 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 1 czerwca 2006r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 276 poz. 2150
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska fragment obrębu Ossa	Uchwała Nr XI/72/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 15 czerwca 2007r..	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 233 poz. 2141
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babusk, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycy, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babuska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (fragmenty obszarów wsi: Białogórne, Dańków, Gołyń, Gośliny, Podlesie, Porady Górne, Szczuki, Teodozjów i Żurawia)	Uchwała Nr XV/86/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 października 2007r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 364 poz. 3238

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska, fragment obrębu Żurawia, zatwierdzonego uchwałą Nr XVIII/169/2000 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 marca 2000r. w sprawie zmiany ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska (fragment wsi Żurawia)	Uchwała Nr XV/88/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 października 2007r.)	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 361 poz. 3230
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babask, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycze, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babaska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski oraz zmiany ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska zatwierdzonej uchwałą Nr XVIII/169/2000 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 marca 2000r. w sprawie zmiany ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska (fragmenty obszarów wsi Żurawia, Marchaty, Koprzywna i Wola Chojnata)	Uchwała Nr XV/94/07 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 25 października 2007r.).	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 363 poz. 3235
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska, fragmenty obrębów Babask, Gołyń, Studzianek i Wólka Babaska	Uchwała Nr XXI/173/08 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 19 maja 2008r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 224 poz. 2038
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babask, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycze, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babaska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (fragmenty obszarów wsi: Chrzęszczew, Chrzęszczewek, Jelitów, Wola Chojnata i Wólka Lesiewska)	Uchwała Nr XXVIII/204/08 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 28 listopada 2008r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z 2009r Nr 7 poz. 17.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babask, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycze, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babaska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski	Uchwała Nr XXXIX/306/09 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 8 października 2009r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 2 lutego 2010r Nr 31, poz. 227.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babask, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycze, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babaska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski (fragmenty obszarów wsi: Franopol, Chrzęszczew, Chodnów i Żurawia)	Uchwała Nr XXXIX/307/09 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 8 października 2009r	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 2 lutego 2010r Nr 31, poz. 228.
Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska z wyłączeniem fragmentów wsi: Babask, Gołyń, Ossa, Pągów, Porady Górne, Rokszycze, Rosławowice, Studzianek, Wólka Babaska, Wólka Lesiewska, Żurawia i Julianów Lesiewski, fragmenty obszarów wsi: Gołyń, Przyłuski Nowe, Rokszycze, Wólka Lesiewska i Ossa	Uchwała Nr XL/319/09 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 października 2009r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 23 grudnia 2009r Nr 390, poz. 3472 .

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska fragment obszaru wsi Stanisławów	Uchwała Nr XLVI/348/10 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 marca 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 30 kwietnia 2010r Nr 122 poz. 963.
Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska fragmenty obszarów wsi: Żurawia i Chodnów	Uchwała Nr XLVI/349/10 Rady Miejskiej Biała Rawska z dnia 30 marca 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 28 maja 2010r Nr 153 poz. 1259.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmują niemal całość terenu gminy (95 % terenu) i są aktualizowane w miarę potrzeb.

6.2. Uwarunkowania zagospodarowania

Struktura przestrzenna gminy Biała Rawska ukształtowała się z centralnie położonym ośrodkiem miasta.

Miasto Biała Rawska stanowi jednorodny, zwarty ośrodek o charakterze ogólnie gminnym. Ośrodek ten położony jest na osi drogi wojewódzkiej nr 725, od której rozchodzą się promienie drogi powiatowej w ośmiu kierunkach, które zapewniają optymalną obsługę obszaru gminy. Miasto skupia obiekty administracji publicznej, infrastrukturę społeczną, placówki usługowe, handlowe, zakłady produkcyjne i inne. Podstawowymi funkcjami miasta są: usługi społeczne i administracyjne i mieszkalnictwo, funkcjami uzupełniającymi są: produkcja i obsługa rolnictwa, rybactwo.

Jednostkami pomocniczymi w gminie są sołectwa, jest ich 57. W większości sołectw funkcją wiodącą jest rolnictwo lub sadownictwo, natomiast funkcjami uzupełniającymi są: produkcja i obsługa produkcji rolniczej, a także na terenach atrakcyjnych środowiskowo - indywidualna zabudowa rekreacyjna.

"Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy" nie przewiduje zasadniczych zmian w strukturze przestrzennej gminy. Obszar gminy będzie utrzymany jako sfera produkcji rolniczej i sadowniczej ze zwiększeniem nacisku na sadownictwo. Na terenach rolnych zabudowa mieszkaniowa będzie ograniczona do pasm przy drogach o dominującej zabudowie zagrodowej. Zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gminy mogą dotyczyć regionu drogi krajowej ekspresowej, przy której mogą tworzyć się większe strefy rozwoju produkcji i usług, a także miejsc atrakcyjnych turystycznie (okolice Wólki Lesiewskiej i Ossy, miejscowości leżące nad Białką jak Julianów Lesiewski, Rostawowice, Teodozjów), gdzie będzie rozwijać się budownictwo letniskowe i infrastruktura rekreacyjna. Natomiast w strukturze przestrzennej miasta niewielkie zmiany wynikają z ograniczeń fizjograficznych oraz stworzenia kompleksu techniczno-produkcyjnego w części południowej miasta przygotowanego infrastrukturalnie i komunikacyjnie.

Tabela 44. Powierzchnia sołectw w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)

Sołectwo	Powierzchnia sołectwa (w km ²)	Sołectwo	Powierzchnia sołectwa (w km ²)
Miasto Biała Rawska	9,52	Narty	5,165
Aleksandrów	0,507	Niemirowice	3,628
Antoninów	2,827	Orla Góra	1,350
Babsk	12,598	Ossa	9,516
Biała Wieś	4,201	Pachy	1,657
Białogórne	7,479	Porady Górne+Pągów	2,206+1,222
Błazejewice	3,726	Podlesie	1,994
Bronisławów	1,511	Podsędkowice	2,003
Byki	2,513	Przyłuski + Nowe Przyłuski	1,856+1,169
Chodnów +Nowy Chodnów	4,698+2,768	Rokszycy	0,789
Chrzęszczew	5,196	Rosławowice	5,924
Chrzęszczewek	2,430	Rzeczków	3,416
Dańków	3,202	Słupce	2,478
Franklin	1,060	Stara Wieś	5,088
Franopol	3,660	Studzianek	3,660
Galiny	b.d.	Szczuki	3,567
Gołyń	3,931	Szwejki Małe	3,395
Gośliny	2,490	Teodozjów	3,024
Grzymkowice	5,242	Teresin	0,997
Janów	0,963	Tuniki	8,765
Jelitów	1,799	Wilcze Piętki	5,831
Józefów	2,343	Wola-Chojnata	7,876
Julianów Lesiewski	0,580	Wólka Babska	2,856
Konstantynów	1,495	Wólka Lesiewska	1,976
Koprzywa	3,738	Zakrzew	3,380
Krukówka +Stanisławów	2,089+1,371	Zofianów	2,805
Lesiew	1,372	Zofiów	2,197
Marchaty	2,893	Żurawia	6,177
Marianów	2,442	Żurawka	1,600

Na rozmieszczenie terenów zabudowy mieszkalnej i niemieszkalnej na terenie gminy wpływ miały: sieć hydrograficzna obszaru, układ komunikacyjny, zajmowanie terenów leśnych pod uprawy rolne. Na tej bazie powstały pasma zabudowy zagrodowej w południowej części gminy (miejscowości: Jelitów, Teodozjów, Rosławowice; Zofianów, Bronisławów, Zofiów, Słupce; Janów; Orla Góra) oraz w rozproszona zabudowa w centralnej i północnej części gminy.

Teren miasta tworzy zwarty układ osadniczy oparty na centrum (czyli najstarszych fragmentach zabudowy miasta) skupiony na osi pałac-kościół-rynek. Zabudowa zaczęła się kształtować poprzez:

- zagęszczenie zabudowy w centrum,
- wydłużanie się pasm zabudowy wzdłuż dróg wylotowych z miasta (siedem kierunków),
- osiedlową zabudowę jednorodzinną po północno-zachodniej stronie rz. Białki,
- utrzymanie ekologicznego korytarza doliny rz. Białki ze stawami rybackimi.

Zabudowa wielorodzinna, poza miastem Biała Rawska, występuje w miejscowościach Babsk i w miejscowości Galinki, w których funkcjonowały wielkoobszarowe państwowe gospodarstwa rolne.

Zabudowa rekreacyjna indywidualna występuje w miejscowościach: Ossa, Babsk, Teodozjów, Jelitów, Wólka Lesiewska, Studzianek, Żurawia, Białogórne, Biała Wieś i Julianów Lesiewski.

Koncentracja budynków usługowych występuje w mieście Biała Rawska i w Babsku.

Obiekty infrastruktury społecznej znajdują się w większych miejscowościach w gminie.

Część II

PLANOWANIE STRATEGICZNE ROZWOJU GMINY BIAŁA RAWSKA

1. Identyfikacja problemów i szans rozwoju gminy Biała Rawska

1.1. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest narzędziem pomocniczym pozwalającym ocenić otoczenie planowanego przedsięwzięcia, a także jego powodzenie. Jest jedną z metod, którą można się posłużyć przy planowaniu strategicznym. Opiera się ona na zidentyfikowaniu haseł obrazujących wszelkie aspekty charakteryzowanego zjawiska. Są to:

- mocne i słabe strony (opisujących czynniki wewnętrzne),
- szanse i zagrożenia (opisujących czynniki zewnętrzne mające wpływ na dany obszar).

Ocena potencjału w aspekcie słabych i mocnych stron pozwala na określenie siły i słabości gminy w zakresie analizowanych sfer. Silny potencjał to baza umożliwiająca budowanie strategii, słabości to problemy i ograniczenia do pokonania. Zagrożenia to ostrzeżenie przed niepożądanym rozwojem warunków zewnętrznych, szanse to wsparcie i inspiracje dla lokalnej polityki.

Analiza wykonana będzie w podziale na zagadnienia, istotne z punktu widzenia obecnego stanu i przyszłego rozwoju gminy:

- położenie i warunki naturalne,
- ludność i uwarunkowania społeczne,
- gospodarka,
- rolnictwo,
- zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna.

Analiza SWOT umożliwi wskazanie obszarów rozwojowych (strategiczných) gminy Biała Rawska.

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Tabela 45. Analiza SWOT dla gminy Biała Rawska w układzie zagadnień

Położenie i warunki naturalne			
Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
– Położenie administracyjne gminy na granicy województwa łódzkiego i mazowieckiego – Walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy: Bolimowsko- Radziejowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Rezerwat przyrody Babsk, zabytkowe parki i aleje podworskie, liczne pomniki przyrody – Brak uciążliwego przemysłu – Wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów – Duży udział energii cieplnej pozyskiwanej z biomasy rolniczej	– Mała lesistość gminy – Braki w infrastrukturze technicznej przyjaznej dla środowiska, np. sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenach wiejskich i sieci gazowej na terenie gminy	– Bliskość aglomeracji Łodzi i Warszawy jako chłonnych rynków zbytu, rynków zatrudnienia, ośrodków dyfuzji wiedzy i nowych technologii – Dostępność funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na rozwój rolnictwa, gospodarki, turystyki, infrastruktury technicznej i pobudzanie rynku pracy – Możliwość przyciągnięcia zewnętrznych inwestorów różnorodnych branż	– Pogarszanie się stanu środowiska naturalnego – Niedostateczna promocja walorów gminy – Konkurencja ze strony ościennych gmin o zbliżonych lub lepszych walorach – Niska świadomość ekologiczna mieszkańców

Ludność i uwarunkowania społeczne			
Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
– Istotna rola gminy jako drugiego pod względem liczby ludności, usług społecznych najważniejszego ośrodka w powiecie – Wysoki i rosnący wskaźnik liczby ludności w wieku produkcyjnym – Dobrze rozbudowana infrastruktura oświatowa: przedszkolna, podstawowa, gimnazjalna, ponadgimnazjalna – Zagwarantowana podstawowa opieka medyczna – Dobrze rozwinięta pomoc i opieka	– Spadek liczby mieszkańców w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego i salda migracji – Wyrównujące się wskaźniki liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym – Niekorzystne wskaźniki demograficzne w prognozach ludności do roku 2035 – Wzrost stopy bezrobocia – Migracja zarobkowa mieszkańców, dojazdy do pracy w większych	– Wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania na rozwój infrastruktury społecznej oraz rozwój zasobów ludzkich – Poprawa standardu życia mieszkańców, wzrost poziomu usług społecznych, rozbudowa infrastruktury na terenach wiejskich, zagospodarowanie czasu wolnego – Wykorzystanie potencjału ludzkiego, aktywizacja mieszkańców, kreowanie liderów lokalnych – Wykorzystanie potencjału dla tworzenia miejsc pracy w rolnictwie i	– Zaostrzenie niekorzystnych trendów demograficznych ze względu na wzrost migracji zarobkowej i brak aktywności w tworzeniu miejsc pracy poza rolnictwem – Zbyt duże obciążenie gminy obowiązkami społecznymi przy braku wsparcia ze strony państwa – Choroby cywilizacyjne – Wzrost patologii społecznych – Brak środków na renowację obiektów zabytkowych

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

społeczna - Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy, świetlica środowiskowa – Działalność jednostek na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców: Komisariat Policji, 13 jednostek OSP – Prowadzenie działalności kulturalnej na bazie Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej, Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury i działających w nim kół zainteresowań, – Cykliczne imprezy kulturalne, sportowe, festyny, imprezy gminne i ponadgminne – Zabytkowe dziedzictwo kulturalne gminy: zachowana zabudowa, pałce, dwory i parki – Infrastruktura sportowo -rekreacyjna w Białej Rawskiej w postaci: Miejsko-Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji, kompleksu sportowego ORLIK, lodowiska, kąpieliska – Działalność licznych klubów sportowych – Istniejąca baza hotelowa, noclegowa, agroturystyczna, gastronomiczna i rekreacyjna obsługi turystyki – Aktywność społeczna mieszkańców w stowarzyszeniach (np. Bialskie Stowarzyszenie Historyczna, Fundacja "Generator Kultury", Bialski Uniwersytet Trzeciego Wieku)	ośrodkach miejskich – Zanikające tradycje, zwyczaje i kultura lokalna – Brak infrastruktury rekreacyjno-sportowej na terenach wiejskich dla potrzeb uczniów, mieszkańców oraz turystów	poza rolnictwem – Poprawa bezpieczeństwa komunikacyjnego – Działalność stowarzyszeń i fundacji dla rozwoju gminy oraz Lokalnej Grupy Działania - Stowarzyszenie "Kraina Rawki"	
---	--	--	--

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Gospodarka			
Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
– Atrakcyjne, uzbrojone, dostępne komunikacyjnie tereny inwestycyjne, w tym pod inwestycje wielkoobszarowe – Dostępność siły roboczej – Korzystne warunki (naturalne, historia, zabytkowe obiekty) sprzyjające rozwojowi turystyki, agroturystyki i rekreacji – Utworzenie bazy konferencyjno-szkoleniowej, hoteli, restauracji w atrakcyjnych kompleksach pałacowo i dworsko-parkowych – Duże możliwości korzystania z instytucji finansowych wspierających podmioty gospodarcze – Działająca sezonowo linia muzealna kolejki wąskotorowej – Transport	– Mała liczba podmiotów gospodarczych poza obszarem Białej Rawskiej, Babska i głównych osi komunikacyjnych – Brak promocji lokalnych produktów i działających firm – Brak zakładów przemysłowych, w tym zakładów przetwórczych, i alternatywnych miejsc pracy	– Wykorzystanie środków Unii Europejskiej – Wykorzystanie potencjału i bazy surowcowej dla rozwoju przemysłu rolno-spożywczego – Wzrost liczby zakładów przetwórstwa owocowo-warzywnego – Rozwój firm transportowych – Wykorzystanie istniejących terenów inwestycyjnych przy drogach tranzytowych przez inwestorów zewnętrznych – Liczne stawy rybne tworzące potencjał dla rozwoju przetwórstwa rybnego – Popyt na energię odnawialną pochodząca z zasobów naturalnych, w tym z upraw – Wykorzystanie zabytkowych obiektów i terenów do rozwoju bazy turystycznej, szkoleniowo-konferencyjnej na konkurencyjnym poziomie	– Brak skutecznej polityki aktywizującej rejon o znacznym potencjale produkcyjnym – Duża konkurencja w aplikowaniu o środki zewnętrzne – Konkurencja ze strony gmin ościennych – Opóźnienia w realizacji inwestycji proekologicznych – Wysokie koszty produkcji oraz tworzenie i utrzymania miejsc pracy – Niewystarczająca promocja gminy (tereny inwestycyjne, baza surowcowa owocowa i warzywna, turystyka, itp.) – Ograniczenie tempa rozwoju gospodarczego

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Rolnictwo			
Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
– Rozwinięte rolnictwo z funkcją wiodącą sadownictwa – Tradycje rolnicze, prywatna własność i dziedziczenie gospodarstw – Położenie gminy w największym w Polsce zagłębiu sadowniczym – Rozwój dużych gospodarstw rolnych (inwestowanie w produkcję rolną, specjalizacja produkcji, zakup maszyn, odpowiednie składowanie płodów, itp.) – Korzystne warunki klimatyczne i ukształtowania powierzchni – Gleby przydatne dla rolnictwa – Istnienie warunków naturalnych sprzyjających produkcji zdrowej żywności – Możliwości wykorzystania słabszych gleb dla uprawy roślin energetycznych – Nowoczesne specjalistyczne gospodarstwa produkcji zwierzęcej głównie trzody chlewnej i drobiu – Działające grupy producenckie	– Duża liczba małych gospodarstw rolnych prowadzących nieopłacalną produkcję rolną – Zbyt mały udział gospodarstw nowoczesnych, specjalistycznych prowadzących intensywną produkcję rolną – Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna na obszarach wiejskich	– Bliskość dużych rynków zbytu na produkty rolne – Silne rynkowo gospodarstwa sadownicze – Rozwój techniki, innowacji i nowych technologii możliwych do wdrożenia lub wykorzystania na wsi – Intensywne, skoncentrowane, wyspecjalizowane techniki produkcji sadowniczej i warzywniczej – Duży popyt na dobrej jakości produkty rolne, zwłaszcza owoce i warzywa produkowane w warunkach ekologicznych- możliwość dotarcia na rynki krajowe i zagraniczne – Zalesienie słabszych gruntów rolnych	– Brak kapitału na inwestycje i rozwój z uwagi na niskie dochody z produkcji rolnej – Postępująca degradacja gleb : zakwaszenie, erozja, stosowanie nawozów – Brak alternatywnych źródeł zarobkowych dla osób odchodzących z rolnictwa – Konkurencyjne ceny produktów rolnych

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Zagospodarowanie przestrzenne i infrastruktura techniczna			
Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
– Bardzo korzystna lokalizacja administracyjna i geograficzna gminy – Aktualne plany zagospodarowania przestrzennego dla ok. 95% obszaru gminy – Rozbudowana sieć dróg, dobra komunikacja wewnątrz gminy i z ośrodkami rozwojowymi (droga krajowa nr 8 , droga wojewódzka nr 725) – Przebieg Centralnej Magistrali Kolejowej – Wyznaczone tereny inwestycyjne – Korzystanie z energii cieplnej pochodzącej z biomasy w gospodarstwach domowych i kotłowni miejskiej – Wystarczające zaopatrzenie w energię elektryczną – Powszechność usług telekomunikacyjnych, w tym internetu	– Nierównomierny rozwój przestrzenny miejscowości w gminie – Zła jakość i stan dróg powiatowych – Niepełna infrastruktura drogowa, np. brak ścieżek rowerowych – Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna w zakresie wodociągowania i kanalizacji sanitarnej na terenach wiejskich – Brak sieci gazowej – Niewykorzystane zasoby przyrodnicze na tworzenie terenów rekreacyjno- sportowych dla mieszkańców i obsługi ruchu turystycznego	– Wykorzystanie terenów inwestycyjnych przez inwestorów zewnętrznych, zwłaszcza przy drodze krajowej nr 8 i drodze wojewódzkiej nr 725 – Promocja terenów pod inwestycje gospodarcze, usługowe, mieszkaniowe – Uzupełnienie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej – Poprawa infrastruktury drogowej (współpraca z samorządem powiatowym, sukcesywna wymiana nawierzchni dróg gminnych) – Zrealizowanie koncepcji budowy gazociągu Chrzczonowice -Biała Rawska – Wykorzystanie terenów atrakcyjnych przyrodniczo – Rozwój budownictwa lotniskowego	– Podział gminy na rejony bogatsze (w rejonie dróg tranzytowych) i biedniejsze (rolnicze, gdzie występują gorsze warunki do uprawy)

1.2. Założenia do "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska"

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego gminy Biała Rawska i jej podsumowaniu - w postaci przeprowadzonej analizy SWOT - dla "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" przyjmuje się następujące założenia:

- Doprowadzanie do zrównoważonego rozwoju wszystkich obszarów gminy Biała Rawska w oparciu o rozwój i powszechną dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury technicznej, społecznej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i wypoczynkowej.
- Wzmocnienie i rozwój potencjału tkwiącego w społeczeństwie gminy.
- Gmina Biała Rawska posiada predyspozycje i możliwości do rozwoju gospodarczego na bazie:
 - produkcji rolnej - głównie sadownictwa,
 - rozwoju różnych form małej i średniej przedsiębiorczości,
 - lokalizacji na jej terenie inwestycji zewnętrznych inwestorów strategicznych, tworzących miejsca pracy w rolnictwie i poza nim.
- Konieczność uwzględnienia w planach rozwojowych gminy zasad ochrony środowiska i właściwej gospodarki przestrzennej.
- Konieczność odniesienia się do zachodzących na terenie gminy trendów demograficznych i społecznych.
- Podniesienie konkurencyjności gminy jako obszaru o wysokim poziomie rozwoju społeczno – gospodarczego jest możliwe poprzez wzmocnienie istniejącej oferty inwestycyjnej gminy oraz uzupełnienie jej o nowe formy aktywności w obszarze turystyki, rekreacji i wypoczynku.
- Rozwój współpracy z partnerami: jednostkami samorządu terytorialnego wszystkich szczebli na terenie kraju, miastami partnerskimi, organizacjami pozarządowymi, inwestorami, itp.

Dla "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" przyjmuje się okres realizacji na lata 2014-2020, zgodnie z przyjętą zasadą i poprzez nakreślone kierunki w dokumentach strategicznych samorządów wyższych szczebli, m.in.:

- "Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020" (Łódź, 2007)
- "Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo. Konkurencyjna gospodarka. Sprawne Państwo" (Warszawa, 2012)
- oraz strategii unijnej "EUROPA 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu" (Bruksela, 2010).

2. Wizja i misja gminy Biała Rawska

Wizja gminy jest wyrazem jej aspiracji społecznych oraz wyobrażeń na temat jej przyszłości, określających rangę, atrakcyjność, efekty wykorzystania atutów i szans rozwojowych a także eliminację problemów i zagrożeń. Wizja opisuje stan gminy w przyszłości, rozwija treść misji, określa przyszłe pożądane stany, które będą możliwe do osiągnięcia w perspektywie długookresowej.

Wizja gminy Biała Rawska:

***Gmina Biała Rawska to gmina przedsiębiorczych mieszkańców,
atrakcyjna ekonomicznie,
chlubiąca się nowoczesnym rolnictwem,
przyjazna dla środowiska naturalnego
dzięki pełnej infrastrukturze technicznej i społecznej.***

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja. Stanowi ona nadrzędny cel funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Określa przede wszystkim rolę władz w procesie rozwoju, ale ma równocześnie integrować, motywować i rozbudzać aspiracje całej społeczności lokalnej.

Misja jest zwięzłym opisem docelowego, oczekiwanego stanu i zakresu funkcji spełnianych przez gminę wobec jej mieszkańców i otoczenia. Stan opisywany w misji ma charakter idealny, którego osiągnięcie powinno być zasadniczym celem wszystkich działań podejmowanych przez lokalną społeczność i władze.

Zgodnie z powyższą definicją cele strategiczne i cele operacyjne odwołują się do zadeklarowanej misji, a zaproponowane w ich ramach działania prowadzić będą do postulowanego w misji stanu.

Misja rozwoju gminy Biała Rawska:

***Gmina Biała Rawska to gmina, która uwzględnia zasady
zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach życia,
dzięki czemu jest przyjazna dla mieszkańców oraz atrakcyjna
dla podmiotów gospodarczych, inwestorów i turystów.
Jest gminą, która w pełni wykorzystuje swoje atuty.***

U podstaw misji rozwoju gminy Biała Rawska leży przekonanie, iż gmina ma potencjalne szanse by stać się atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, życia, prowadzenia działalności gospodarczej, lokowania kapitału a także wypoczynku i spędzania wolnego czasu.

3. Plan strategiczny dla gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

3.1. Obszary priorytetowe i cele rozwoju gminy Biała Rawska

U podstaw sformułowania obszarów priorytetowych rozwoju miasta i gminy Biała Rawska leży diagnoza społeczno gospodarcza. Punktem wyjścia do szczegółowych rozwiązań przewidzianych w niniejszej "Strategii..." jest określenie zasadniczych obszarów priorytetowych rozwoju gminy:

- 1. Społeczeństwo i usługi**
- 2. Gospodarka i rozwój**
- 3. Infrastruktura i ekologia**

Opis obszarów priorytetowych, stanowiących fundament do rozwoju gminy Biała Rawska:

1. Społeczeństwo i usługi

Realizacja celów w tym obszarze priorytetowym związana jest ściśle z realizacją polityki zrównoważonego rozwoju w obszarze społecznym który zakłada utrzymanie dostępności i wysokiego poziomu oświaty oraz innych usług społecznych, poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania, umiejętność tworzenia lepszych warunków życia i aktywizacji społeczności lokalnej. Jeśli gmina ma być konkurencyjna poprzez oferowanie wysokiej jakości życia mieszkańców powinna dbać o rozwój zasobów ludzkich oraz zapobiegać patologicznym zjawiskom.

Działania podejmowane w ramach tego obszaru będą mieć na celu również zachowanie unikalnych wartości środowiska kulturowego, składających się na tożsamość gminy.

Ważnym elementem jest także prowadzenie współpracy gminy z mieszkańcami, inwestorami, innymi jednostkami samorządowymi, stowarzyszeniami, fundacjami itp.

2. Gospodarka i rozwój

W sytuacji Gminy Biała Rawska jedną z kluczowych kwestii jest rozwój rolnictwa, w tym głównie sadownictwa oraz przemysłu związanego z przetwórstwem produktów rolnych. Jest to obecnie główna gałąź gospodarki gminy, która będzie również wiodącą w przyszłości. Za bardzo ważny czynnik rozwoju gminy uznaje się inwestycje w sektorze przetwórstwa produktów rolnych, które z upływem czasu powinny przyczynić się również do istotnego wzrostu liczby trwałych miejsc pracy. Szansą rozwojową jest także wykorzystanie terenów inwestycyjnych (przy trasach tranzytowych) na działania strategicznych inwestorów zewnętrznych, które potencjalnie mogą przyczynić się do stworzenia miejsc pracy dla mieszkańców gminy poza rolnictwem.

Atutem w rozwoju gospodarczym jest uporządkowanie zagadnień zagospodarowania przestrzeni.

Realizacja zadań, przede wszystkim zadań inwestycyjnych, wymaga znacznych środków finansowych. Budżet gminy samodzielnie nie będzie w stanie sfinansować większości

inwestycji, a zatem konieczne będzie podjęcie starań o pozyskanie środków zewnętrznych, pochodzących z funduszy UE, funduszy ochrony środowiska, budżetu państwa i innych.

3. Infrastruktura i ekologia

Priorytet infrastrukturalny stanowią działania, które będą tworzyć warunki do skutecznej realizacji inwestycji ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury technicznej zgodnej z zasadami polityki przyjaznej środowisku oraz infrastruktury społecznej odpowiadającej współczesnym potrzebom.

Na terenie gminy, w zakresie infrastruktury technicznej najważniejszym jest: uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz poprawa stanu technicznego dróg komunikacji wewnątrzgminnej.

Poza działaniami na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego, polityka zrównoważonego rozwoju kładzie silny nacisk na kwestie związane z ochroną środowiska naturalnego. Korzystny stan środowiska zamierza się osiągnąć poprzez działania w sferze gospodarki wodami, prowadzenie gospodarki rolnej i przestrzennej nie powodującej degradacji środowiska, rozbudowę infrastruktury technicznej chroniącej środowisko oraz szeroką edukacją ekologiczną.

Przyjęte obszary priorytetowe dla rozwoju gminy Biała Rawska, zostały uszczegółowione poprzez sprecyzowanie hasłowych celów strategicznych dla każdego z obszarów. Z kolei celom strategicznym przyporządkowano bardziej sprecyzowane cele operacyjne, które dookreślają zakres planowania strategicznego.

Tabela 46. Plan strategiczny dla gmin Biała Rawska

Obszary strategiczne		
Spółeczeństwo i usługi	Gospodarka i rozwój	Infrastruktura i ekologia
Cele strategiczne		
Aktywni mieszkańcy i wysoki poziom usług społecznych	Konkurencyjna gospodarka wykorzystująca lokalne preferencje	Rozwinięta infrastruktura oraz czyste środowisko naturalne zapewniające wysoki komfort życia
Cele operacyjne		
1.1. Gmina zapewniająca wysoki standard usług społecznych 1.2. Gmina wspierająca rozwój kapitału ludzkiego 1.3. Gmina dbająca o zachowanie dziedzictwa 1.4. Gmina chętna do współpracy	2.1. Gmina stymulująca rozwój wyspecjalizowanego rolnictwa 2.2. Gmina sprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości 2.3. Gmina funkcjonalna przestrzennie 2.4. Gmina aplikująca o środki zewnętrzne i promująca swoje zasoby	3.1. Gmina zapewniająca wysoki poziom życia poprzez rozwój infrastruktury 3.2. Gmina dbająca o środowisko naturalne

3.2. Plan działań gminy Biała Rawska

Plan działań "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" zaprezentowano w układzie tabelarycznym z podziałem na cele strategiczne, cele operacyjne.

Większość działań przewidzianych jest na cały okres funkcjonowania "Strategii...", czyli na lata 2014-2020. W stosunku do konkretnych zadań inwestycyjnych ich harmonogram wraz z szacunkowymi kosztami realizacji przedstawiono w rozdziale 3.2.1. Harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych.

W planie działań zostały wpisane zadania nie tylko leżące w kompetencji gminy oraz jej jednostek organizacyjnych i podległych, ale także innych podmiotów, w tym osób fizycznych, które przyczynią się do zrównoważonego rozwoju gminy. Poprzez wpisanie takich zadań do "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" różnorodni beneficjenci mogą ubiegać się o zewnętrzne źródła finansowania.

Tabela 47. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Społeczeństwo i usługi"

Aktywni mieszkańcy i wysoki poziom usług społecznych		
Cel operacyjny	Działania	Zadania
1.1. Gmina zapewniająca wysoki standard usług społecznych	Wspieranie rozwoju efektywnych usług społecznych poprzez wszelkie instytucje działające na terenie gminy	- Świadczenie profesjonalnych usług na rzecz ludności w gminie przez wszystkie instytucje społeczne (instytucje gminne, opieki zdrowotnej, placówki oświatowe, kulturalne, itp.) - Doskonalenie pracy pracowników instytucji społecznych poprzez szkolenia - Dostosowanie pracy instytucji społecznych do potrzeb mieszkańców - Budowanie zintegrowanego systemu wsparcia zapobiegającego kryzysom w rodzinie - Monitorowanie zjawisk patologicznych i likwidacja przyczyn dysfunkcji, przeciwdziałanie wystąpieniu zjawisk patologicznych - Rozwinięcie oferty kulturalnej i sportowej gminy
	Cyfryzacja	- Stworzenie elektronicznego obiegu dokumentów, wprowadzenie podpisu elektronicznego, wymiana sprzętu IT w Urzędzie Miasta i Gminy - Rozbudowa sieci dostępowej w oparciu o nowoczesne rozwiązania technologiczne (np. sieci światłowodowej)
	Bezpieczeństwo mieszkańców	- Rozszerzenie działań prewencyjnych jednostek bezpieczeństwa - Realizowanie przedsięwzięć w zakresie poprawy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży na drodze, w szkole, w środowisku domowym przez policję, straż pożarną - Współpraca pomiędzy jednostkami bezpieczeństwa w gminie i regionie - Rozbudowa systemu monitoringu wizyjnego w miejscach szczególnie niebezpiecznych w gminie, na terenach szkół (w miarę potrzeb) - Doposażenie jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej - Wykreowanie właściwych zachowań w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii środowiskowych, w tym transportu materiałów niebezpiecznych, zagrożenia powodziowego, pożaru i innych

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

	Pomoc społeczna i zapobieganie zjawiskom patologicznym	1. Kontynuacja działań instytucji pomocy społecznej w gminie (MGOPS, Środowiskowego Domu Samopomocy, świetlica środowiskowa) oraz zadań zapisanych w "Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych" 2. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie podejmowania działań aktywizujących osoby bezrobotne (szkolenia, kursy przekwalifikowania, dotacje, itp.) 3. Kontynuacja działań pomocowych dla osób potrzebujących (ubogich i bezrobotnych) oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (niepełnosprawnych, chorych) 4. Kontynuowanie działalności informacyjnej i pomocowej w Punkcie Konsultacyjnym dla osób z rodzin dysfunkcyjnych (w tym zagrożonych przemocą domową, alkoholizmem, bezradnością) 5. Realizacja projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego 6. Organizacja spotkań i promowanie aktywnego stylu życia seniorów 7. Realizacja programów profilaktycznych: przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii, przemocy w rodzinie 8. Prowadzenie programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w zakresie przeciwdziałania zjawiskom patologicznym
1.2. Gmina wspierająca rozwój kapitału ludzkiego	Zapewnienie dogodnych warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego	1. Zwiększenie oferty edukacyjnej placówek oświatowych poprzez jej uatrakcyjnienie i zwiększenie dostępności zajęć pozalekcyjnych 2. Doskonalenie pracy pracowników instytucji społecznych poprzez szkolenia 3. Wspieranie działalności instytucji kulturalnych, sportowych oraz kół zainteresowań, klubów itp. 4. Promowanie zdrowego stylu życia 5. Aktywizacja mieszkańców gminy 6. Aktywizacja liderów lokalnych
1.3. Gmina dbająca o zachowanie dziedzictwa	Wykorzystanie walorów istniejących obiektów zabytkowych	1. Promocja atrakcyjnych terenów i obiektów (np. zabytkowych) dla rozwoju różnego rodzaju usług, np. turystycznych
	Promocja dziedzictwa kulturowego	1. Wspieranie lokalnego folkloru i podtrzymywanie tradycji (propagowanie działalności kół gospodyń wiejskich, zespołów ludowych, itp.) 2. Umacnianie więzi, tożsamości mieszkańców z "małą ojczyzną"

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

1.4. Gmina chętna do współpracy	Współpraca z instytucjami stowarzyszeniami, mieszkańcami w gminie	1. Wspieranie lokalnych organizacji pozarządowych 2. Współpraca, przekazywanie zadań społecznych organizacjom pozarządowym
	Współpraca ponadgminna	1. Współpraca z instytucjami społeczeństwa obywatelskiego (np. współpraca z innymi samorządami, z podmiotami gospodarczymi, tworzenie partnerstwa publiczno-obywatelskiego) 2. Kontynuacja działań współpracy ze stowarzyszeniami o zasięgu ponad gminnym

Tabela 48. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Gospodarka i rozwój"

Konkurencyjna gospodarka wykorzystująca lokalne preferencje		
Cel operacyjny	Działanie	Zadania
2.1. Gmina stymulująca rozwój wyspecjalizowanego rolnictwa	Zwiększenie efektywności, innowacyjności i specjalizacji produkcji rolnej a zwłaszcza sadowniczej.	1. Wykorzystanie lokalnych preferencji w gospodarce gminy - tradycji sadowniczej 2. Organizacja szkoleń dla rolników (nowoczesne technologie, rolnictwo ekologiczne, agroturystyka, energetyczne wykorzystanie biomasy, itp.) 3. Ochrona gleb o wysokiej wartości rolnej przed przeznaczaniem na cele nierolnicze, właściwe nawożenie, przeciwdziałanie nadmiernemu zakwaszaniu gleb, zalecanie ograniczeń w stosowaniu środków chemicznych 4. Propagowanie produkcji zdrowej żywności i promocja rolnictwa ekologicznego 5. Upowszechnianie i wdrażanie zasad Kodeksu Zwykłej Dobrej Praktyki Rolniczej, rolnictwa ekologicznego oraz programów rolnośrodowiskowych 6. Tworzenie w gospodarstwach rolnych ośrodków agroturystycznych
2.2. Gmina sprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości	Tworzenie warunków do dalszego rozwoju gminy	1. Aktywizacja gospodarcza mieszkańców poprzez realizację szkoleń, preferencje podatkowe, pomoc w tworzeniu firmy 2. Stworzenie optymalnych warunków dla powstawania nowych i rozwoju funkcjonujących mikro i małych przedsiębiorstw 3. Wspieranie przedsięwzięć innowacyjnych, stosujących technologie przyjazne środowisku 4. Organizacja szkoleń dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą 5. Wspieranie przedsięwzięć opartych na racjonalnym wykorzystaniu zasobów środowiska naturalnego do rozwoju turystyki i agroturystyki

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

	Promocja obszarów możliwego zagospodarowania w kierunku komercyjnym	1. Inicjowanie działań na rzecz wzrostu zainteresowania inwestorów zewnętrznymi terenami inwestycyjnymi 2. Promocja atrakcyjnych terenów i obiektów (np. zabytkowych) dla rozwoju różnego rodzaju usług, np. turystycznych
2.3. Gmina funkcjonalna przestrzennie	Zagospodarowanie przestrzenne	1. Zachowanie spójności zamierzeń gospodarczych i społecznych z warunkami zagospodarowania przestrzennego 2. Wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego do rozwoju turystyki i agroturystyki
	Wzrost atrakcyjności przestrzennej gminy	1. Dbłość o centra miejscowości, zwiększenie ich estetyki i dostosowanie do potrzeb mieszkańców 2. Wprowadzanie zalesień na terenach gorszych klas ziemi lub na nieużytkach Zadania inwestycyjne: • Rewitalizacja centrum miasta Biała Rawska
2.4. Gmina aplikująca o środki zewnętrzne i promująca swoje zasoby	Stworzenie możliwości absorpcji środków finansowych z rozmaitych źródeł zewnętrznych	1. Zaplanowanie długookresowego planu zadań inwestycyjnych 2. Aktywność w poszukiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania (środków krajowych, europejskich)
	Promocja gminy	1. Kształtowanie pozytywnego wizerunku gminy w środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym 2. Umacnianie więzi, tożsamości mieszkańców z "małą ojczyzną"

Tabela 49. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Infrastruktura i ekologia"

Rozwinięta infrastruktura oraz czyste środowisko naturalne zapewniające wysoki komfort życia		
Cel operacyjny	Działanie	Zadania
3.1. Gmina zapewniająca wysoki poziom życia poprzez rozwój infrastruktury	Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej	1. Modernizacja, termomodernizacja, dostosowanie obiektów oświatowych, opieki medycznej, obiektów kulturalnych i sportowych itp. (w miarę potrzeb) 2. Budowa i modernizacja boisk, placów zabaw, skwerów i innych miejsc służących rekreacji i uprawianiu sportu 3. Zwiększenie dostępności do zaplecza kulturalnego i sportowego na terenach wiejskich 4. Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej 5. Wykorzystanie istniejącej bazy, adaptacja, budowa mieszkań socjalnych Zadania inwestycyjne: • Rozbudowa Gminnego Centrum Kultury w Białej Rawskiej • Budowa traktu spacerowego w Białej Rawskiej (II etap) • Budowa ścieżki rowerowej Żurawia -Ossa • Termomodernizacje i wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej • Budowa Rodzinnego Parku Rozrywki w Białej Rawskiej
	Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	1. Zagwarantowanie mieszkańcom dostaw wody pitnej i do celów gospodarczych 2. Promowanie budowy przydomowych, ekologicznych oczyszczalni ścieków, w miejscach gdzie sieć kanalizacyjna nie może być zrealizowana 3. Prowadzenie bieżącej kontroli i aktualnej informacji o jakości wód powierzchniowych i podziemnych Zadania inwestycyjne: • Modernizacja SUW w Babsku i Białej Rawskiej • Budowa SUW w Szczukach • Modernizacja oczyszczalni ścieków w Żurawi i w Babsku • Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w Teodozjowie • Budowa wodociągu Stara Wieś- Szczuki • Budowa wodociągu Dańków- Pachy

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

		• Budowa wodociągu Wilcze Piętki - Byki • Budowa wodociągu Biała Rawska ul. Przemysłowa - Marchaty • Budowa ekologicznych oczyszczalni przyobiektowych
	Budowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i okołodrogowej	1. Poprawa stanu technicznego dróg gminnych oraz otoczenia drogowego 2. Współpraca z zarządcami dróg powiatowych, wojewódzkich w celu poprawy stanu technicznego dróg i otoczenia drogowego stanowiących oś komunikacyjną gminy 3. Realizacja zadania zarządcy drogi - budowa obwodnicy miasta Biała Rawska 4. Realizacja zadania zarządcy linii kolejowej - budowa przystanku kolejowego na linii CMK 5. Poprawa stanu infrastruktury okołodrogowej (tj. chodniki, parkingi, przejścia dla pieszych, wiaty przystankowe, itp.) 6. Rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego 7. Rozpatrywanie potrzeby izolacji przed hałasem z poszczególnych dróg poprzez np. wprowadzanie zadrzewień, ekranów akustycznych, izolacja budynków (np. poprzez wymianę okien) 8. Wspieranie rozwoju komunikacji autobusowej 9. Wyznaczenie i oznakowanie tras rowerowych 10. Wyznaczenie i oznakowanie tras spacerowych, turystycznych, edukacyjnych Zadania inwestycyjne: • Remonty dróg gminnych • Remont wiaduktu w Nartach
	Rozwój infrastruktury energetycznej	1. Promocja odnawialnych źródeł energii (OZE) w energetyce ciepłej gospodarstw domowych 2. Rozwój i modernizacja sieci energetycznych i GPZ 3. Promowanie wykorzystania biomasy rolniczej 4. Promocja instalacji solarnych. Zadania inwestycyjne: • Budowa instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych

3.2. Gmina dbająca o środowisko naturalne	Poprawa stanu środowiska naturalnego gminy	1. Rozwój infrastruktury technicznej przyjaznej środowisku naturalnemu (oczyszczalnie przydomowe, instalacje solarne) 2. Propagowanie bardziej ekologicznych niż tradycyjne źródeł energii do ogrzewania budynków (np. przyłączenie do sieci gazowej, wprowadzenie ogrzewania olejowego, biomasy, itp.) 3. Realizacja zadania zarządzającego siecią gazową - budowa sieci gazowej w gminie 4. Wpieranie wymiany przestarzałych źródeł ciepła w gospodarstwach domowych 5. Propagowanie termomodernizacji obiektów 6. Utrzymywanie i ochrona form indywidualnej ochrony przyrody 7. Wspomaganie urządzania i utrzymywania terenów zieleni, zadrzewień i zakrzewień oraz parków w miejscowościach 8. Zalesienia gorszych klas ziemi i nieużytków Zadania inwestycyjne: • Modernizacja sieci ciepłowniczej • Termomodernizacje i wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej
	Wykorzystanie zasobów przyrody	1. Wykorzystanie terenów leśnych, przyrzecznych i zbiorników wodnych do rozwoju turystyki 2. Tworzenie infrastruktury rekreacyjnej i sportowej w miejscach atrakcyjnych Zadania inwestycyjne: • Budowa zbiornika wodnego Żurawia na rzece Białce • Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej

	Właściwa gospodarka odpadami	1. Wprowadzenie i respektowanie zasad gospodarki odpadami zgodnych w nowymi przepisami 2. Zagwarantowanie odbioru wszelkich rodzajów odpadów od mieszkańców 3. Osiągnięcie wskazanych poziomów odzysku i recyklingu 4. Przestrzeganie regulaminu utrzymania porządku i czystości w gminie 5. Kontrola przedsiębiorstw z zakresie prowadzonej gospodarki odpadami 6. Edukacja mieszkańców w zakresie konieczności selektywnego gromadzenia odpadów, właściwego postępowania z odpadami niebezpiecznymi (w tym z azbestem), wielkogabarytowymi, itp. 7. Kontynuacja usuwania azbestu 8. Likwidacja dzikich wysypisk Zadania inwestycyjne: • Usuwanie odpadów zawierających azbest z terenu gminy
	Wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa	1. Wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa poprzez prowadzenie edukacji w zakresie m.in.: konieczności selektywnej zbiórki opadów, zmniejszenie emisji spalin z ogrzewania, oszczędności energetycznej itp. 2. Wspieranie ośrodków tworzących i realizujących programy ekologiczne dla dzieci i młodzieży

3.2.1. Harmonogram realizacji zadań inwestycyjnych

Zadania inwestycyjne przewidziane do realizacji na terenie Gminy Biała Rawska w latach 2016-2020 przedstawiono wraz z szacunkowymi kosztami ich realizacji oraz przewidzianymi źródłami współfinansowania.

Tabela 50. Harmonogram, szacunkowe koszty realizacji i źródła współfinansowania zadań inwestycyjnych na terenie gminy Biała Rawska w latach 2014-2020

Nazwa zadania	Termin realizacji	Szacunkowe koszty (zł)	Źródła współfinansowania
Rewitalizacja centrum miasta Biała Rawska	2017 - 2023	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne RPO
Budowa ścieżki rowerowej Żurawia - Ossa	2018-2019	2.767.000	Środki własne RPO
Rozbudowa Gminnego Centrum Kultury w Białej Rawskiej	2017-2023	ok. 3.000.000	Środki własne Ministerstwo Kultury
Budowa traktu spacerowego w Białej Rawskiej - II etap	2017-2018	1.300.000	Środki własne PROW
Termomodernizacje i wymiana źródeł ciepła w budynkach użyteczności publicznej	Zadanie ciągłe	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji poszczególnych inwestycji w ramach zadania	Środki własne Środki UE
Budowa Rodzinnego Parku Rozrywki w Białej Rawskiej	2017-2018	ok. 400.000	Środki własne PROW
Przebudowa i modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Babsku i Białej Rawskiej	2017-2023	1.000.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa SUW w Szczukach	2021-2022	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne WFOŚiGW
Modernizacja oczyszczalni ścieków w Żurawi (trzeci reaktor) i Babsku	2020	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne WFOŚiGW RPO
Budowa oczyszczalni ścieków wraz z siecią kanalizacyjną w Teodozjowie	2020-2023	2.500.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa wodociągu Stara Wieś -Gośliny-Konstantynów - Szczuki	2019-2021	2.500.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa sieci wodociągowej do obiektów użyteczności publicznej na terenie gminy Podsędkowice- Dańków – Pachy, Rzeczków- Błażejewice- Zakrzew; Nowe Przyłuski –Stara Wieś	2017 -2019	2.500.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa wodociągu Aleksandrów -Franklin Podsędkowice	2017 -2019	500.00	Środki własne WFOŚiGW PROW

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Budowa wodociągu Niemirowice - Podlesie	2018-2019	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa wodociągu Tuniki- Wilcze Piętki - Byki	2017-2023	1.000.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa wodociągu Biała Rawska ul. Przemysłowa - Marchaty	2017-2019	400.000	Środki własne WFOŚiGW PROW
Budowa ekologicznych oczyszczalni przyobiektowych	Zadanie ciągłe	1.500.000	Środki własne mieszkańców WFOŚiGW
Budowa instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych	2017-2023	1 000.000	Środki własne WFOŚiGW
Przebudowy i remonty dróg gminnych	Zadanie ciągłe	6.000.000	Środki własne UM PRGiPID na lata 2016-2019
Remont wiaduktu w Nartach	2017-2023	1.900.000	Środki własne Fundusze UE PKP S.A.
Modernizacja sieci ciepłowniczej	2016-2019	2.000.000	Środki własne WFOŚiGW
Budowa zbiornika wodnego Żurawia na rzece Białce	2016-2023	23.000.000	Środki własne RPO, NFOŚWiGW, EOG Norweski Mechanizm Finansowy
Budowa Centrum Edukacji Ekologicznej	2017-2018	100.000	środki własne PROW
Budowa sieci kanalizacyjnej przy ul. Przemysłowej z rozbudową przepompowni ścieków na ul. 15 –go Grudnia w Białej Rawskiej	2017- 2019	1.500.000	Środki własne WFOŚiGW RPO, PROW
Budowa sieci kanalizacyjnej przy ul. Topolowej w Białej Rawskiej	2017- 2019	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne WFOŚiGW RPO, PROW
Przebudowa kanalizacji łączącej ul. Wojska Polskiego z ul. Mickiewicza w Białej Rawskiej	2017- 2019	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne WFOŚiGW RPO, PROW
Budowa przepompowni ścieków na potrzeby ZSP przy ul. 15 –go Grudnia w Białej Rawskiej	2017- 2019	200.000	Środki własne WFOŚiGW RPO, PROW
Usuwanie odpadów zawierających azbest z terenu gminy	Zadanie ciągłe	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji poszczególnych	Środki własne WFOŚiGW

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

		inwestycji w ramach zadania	
Budowa zaplecza sportowego w Teodozjowie	2017-2018	72.000	Środki własne PROW
Budowa Szlaku Jabłkowego	2017	150.000	Środki własne PROW
Adaptacja obiektów szkolnych na Przedszkola	2017-2020	Koszty zostaną oszacowane przed przystąpieniem do realizacji zadania	Środki własne RPO
Rozbudowa budynku Przedszkola w Białej Rawskiej o oddziały żłobkowe	2016-2018	1.000.000	Środki własne RPO
Budowa wodociągu Ujęcie Topolowa –Osiedle Mickiewicza	2017-2018	500.000	Środki własne WFOŚiGW RPO, PROW

4. Uwarunkowania realizacji „Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020”

4.1. Wdrażanie „Strategii...”

"Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020" jest podstawowym planem działania, który wyznacza kluczowe kierunki przedsięwzięć samorządu lokalnego i wskazuje sposoby ich osiągnięcia.

Dla realizacji dokumentu niezbędny jest mechanizm rozdzielania zadań, ich oceny, monitoringu, korekty i aktualizacji. Zarządzanie "Strategią..." powierza się Burmistrzowi Białej Rawskiej, przy wsparciu ze strony Rady Miejskiej.

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań w niej zawartych. Głównym adresatem zapisów niniejszego dokumentu są mieszkańcy gminy, a w szczególności:

- Rada Miejska,
- pracownicy Urzędu Miasta i Gminy i gminnych jednostek organizacyjnych, placówek oświatowych,
- instytucje powiatowe (zarząd powiatu, Powiatowy Urząd Pracy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, itp.)
- przedsiębiorcy, rolnicy, przedstawiciele sektora gospodarczego, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe, sektor finansowy (banki, instytucje pożyczkowe i kredytowe),
- organizacje pozarządowe z terenu gminy i działające dla rozwoju gminy (np. LGD), rządowe, samorządowe o ponadlokalnym zasięgu (regionalnym i krajowym).

W celu aktualizacji realizowanych zadań i monitorowania dokumentu Burmistrz Białej Rawskiej będzie przygotowywał raz na dwa lata sprawozdanie z realizacji "Strategii...". Przygotowanie sprawozdania poprzedzone będzie stałym zbieraniem wniosków i propozycji mieszkańców gminy. Sprawozdanie powinno zawierać:

- opis realizacji poszczególnych celów operacyjnych,
- ocenę realizacji poszczególnych działań w zakresie terminowości wdrażania zadań oraz ich zgodności z przyjętymi celami strategicznymi,
- w przypadku odstępstw od przyjętych działań, propozycje działań korygujących, przyjęte zadania lub propozycje zmian w zapisach "Strategii..."

Burmistrz Białej Rawskiej przygotowując sprawozdanie i ewentualne propozycje aktualizacji "Strategii..." może powołać zespół zadaniowy składający się między innymi z przedstawicieli radnych, pracowników Urzędu Miasta i Gminy, sołectw oraz organizacji pozarządowych i innych środowisk.

"Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska" zostanie przyjęta w formie uchwały Rady Miejskiej. Proponowane zmiany w "Strategii..." będą również podlegały uchwaleniu przez Radę Miejską.

4.2. Komunikacja społeczna

Informowanie społeczności lokalnej o zadaniach stojących przed gminą, postępach w ich realizacji stanowi podstawowy obowiązek władz gminy, a także jest ważnym elementem budowania zaufania pomiędzy samorządem a mieszkańcami. Ważne jest, aby przekazywana społeczeństwu informacja była rzeczowa i wyczerpująca.

W systemie komunikowania się z mieszkańcami rolę inicjującą przyjmuje Burmistrz Białej Rawskiej, za sprawą odpowiednich wydziałów Urzędu Miasta i Gminy w Białej Rawskiej.

W komunikacji społecznej dotyczącej zapisów "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" można zastosować środki:

- komunikacji bezpośredniej, tj.: spotkania mieszkańców z Burmistrzem Białej Rawskiej lub jego przedstawicielami: radnymi gminy, urzędnikami Urzędu Miasta i Gminy, spotkania w sołectwach, itp.
- komunikacji pośredniej: informacja zawarta w prasie, zwłaszcza lokalnej, informacje na stronie oficjalnej Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska oraz informacje przekazywane na stronach internetowych jednostek organizacyjnych gminy lub stronach internetowych niezależnych portali regionalnych, przekazywanie do informacji społecznej zarządzeń i decyzji Burmistrza Białej rawskiej i Rady Gminy.

Sprawność oraz efektywność działania systemu komunikacji społecznej zależy od zaangażowania, umiejętności, sposobu pozyskiwania, analizowania i oceny informacji, od mieszkańców oraz od umiejętności doboru form i środków przekazywania informacji.

4.3. Finansowanie zadań „Strategii...”

Zakłada się finansowanie zadań zawartych w "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020" z rozmaitych źródeł. Podstawowymi źródłami środków, z których mogą korzystać samorządy są:

- budżet państwa w realizacji zadań nałożonych na gminy ustawowo,
- środki wewnętrzne – budżet samorządu JST,
- środki zewnętrzne: fundusze pomocowe Unii Europejskiej (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, itp.) Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Mechanizm Norweski i wiele innych, dostosowanych do konkretnych zadań,
- środki stowarzyszeń, fundacji i organizacji pozarządowych.

Głównym źródłem finansowania części działań zaplanowanych w strategii będą środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej przy współudziale środków z budżetu Gminy Biała Rawska, które przy współfinansowaniu inwestycji ze środków unijnych będą stanowić tzw. wkład własny. Gmina aplikowała o środki zewnętrzne we wcześniejszym okresie, w przyszłości również będzie ubiegać się o dofinansowanie realizowanych przedsięwzięć z tych źródeł. Część zadań ze względu na znaczne koszty, może być realizowana tylko przy wsparciu środków zewnętrznych.

Większość zadań przewidzianych do realizacji na terenie gminy Biała Rawska w latach 2014-2020 nie ma sprecyzowanych kosztów inwestycji. Koszty te będą wyliczane przed przystąpieniem do realizacji konkretnych zadań i po analizie potencjalnych źródeł środków (możliwości dofinansowania).

Gmina będzie ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu infrastruktury technicznej i społecznej, ochrony środowiska, ponadto będzie wspierać środowisko przedsiębiorców, sektor rolnictwa oraz rozwój kapitału ludzkiego.

Ponadto, należy zaznaczyć, że w "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" zostały zawarte tylko niektóre zadania inwestycyjne, pozostałe zadania będą wpisywać się w cele i założone działania w kierunku rozwoju gminy, będą zawarte w innych dokumentach np. strategiach branżowych, planie inwestycyjnym itp.

Działania organizacyjne przewidziane do realizacji w ramach "Strategii..." będą w większości realizowane w ramach prac Urzędu Miasta i Gminy w Białej Rawskiej oraz innych instytucji społecznych działających na terenie gminy.

Konsekwentna realizacja założeń strategii, umiejętne wykorzystanie lokalnych zasobów oraz wychwytywanie wszystkich pojawiających się w otoczeniu szans na pozyskanie środków finansowych na realizację zaplanowanych zadań z pewnością przyspieszy zarówno społeczny jak i gospodarczy rozwój Gminy Biała Rawska.

4.4. Monitowanie i ewaluacja "Strategii..."

Istotnym wymogiem, stawianym dokumentom strategicznego jest wewnętrzny system monitorowania oraz ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów, a w konsekwencji osiągnięcie stanu zakładanego w misji.

Dla oceny "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska" wyróżnia się następujące typy ocen:

- ex-ante – (ocena przed realizacją) powinna się odnosić do: spójności pomiędzy celami ogólnymi, szczegółowymi i konkretnymi działaniami zawartymi w "Strategii..." - taka ocena przedstawiona jest w części I niniejszego dokumentu
- mid-term – (ocena w połowie okresu realizacji) powinna badać stopień osiągniętej skuteczności na podstawie zebranych w trakcie monitoringu wskaźników,
- ex-post – (ocena na zakończenie) pozwala, na podstawie końcowych danych, na porównanie oczekiwanych celów z celami faktycznie osiągniętymi.

Celem prowadzenia monitoringu jest zapewnienie maksymalnej efektywności realizacji "Strategii...", poprzez nadzór nad instytucjami odpowiedzialnymi za zarządzanie i wdrażanie poszczególnych zadań i projektów.

4.5. Wskaźniki realizacji działań „Strategii...”

Wskaźniki realizacji zadań "Strategii Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020" przedstawiono w podziale na cele strategiczne i operacyjne oraz na poszczególne segmenty działań.

Tabela 51. Wskaźniki realizacja zadań objętych "Strategią Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020"

Cel operacyjny	Wskaźnik realizacji
Aktywni mieszkańcy i wysoki poziom usług społecznych	
1.1. Gmina zapewniająca wysoki standard usług społecznych	
Wspieranie rozwoju efektywnych usług społecznych poprzez wszelkie instytucje działające na terenie gminy	- poziom (%) wydatków budżetu gminy na zadania społeczne - liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach - liczba imprez kulturalnych i sportowych
Cyfryzacja	- liczba usług publicznych w gminie świadczona za pomocą sieci internet - przeciętny czas oczekiwania na wydanie decyzji w Urzędzie Miasta i Gminy
Bezpieczeństwo mieszkańców	- liczba miejsc monitoringu wizyjnego - kwota wydatków na doposażenie OSP - liczba interwencji Policji - liczba szkoleń dla pracowników Policji
Pomoc społeczna i zapobieganie zjawiskom patologicznym	- stopa (%) bezrobocia - liczba osób korzystających z pomocy M-GOPS - liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP -liczba programów profilaktycznych - liczba szkoleń dla osób bezrobotnych, przebranżawiających się, itp.
1.2. Gmina wspierająca rozwój kapitału ludzkiego	
Zapewnienie dogodnych warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego	- liczba szkoleń pracowników instytucji społecznych - środki przekazane przez gminę na wspieranie działalności instytucji kulturalnych, sportowych oraz kół zainteresowań, klubów itp - liczba zorganizowanych zajęć, imprez, głównie dla dzieci i młodzieży, mających na celu rozwój zainteresowań oraz promocję zdrowego stylu życia - liczba działań aktywizujących mieszkańców i liderów lokalnych
1.3. Gmina dbająca o zachowanie dziedzictwa	
Wykorzystanie walorów istniejących obiektów zabytkowych	- liczba działań promocyjnych atrakcyjnych terenów i obiektów (np. zabytkowych) dla rozwoju różnego rodzaju usług
Promocja dziedzictwa kulturowego	- środki na wspieranie lokalnego folkloru i podtrzymywania tradycji
1.4. Gmina chętna do współpracy	
Współpraca z instytucjami stowarzyszeniami, mieszkańcami w gminie	- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z Urzędem Miasta i Gminy - liczba podmiotów z sektora prywatnego współpracujących z Urzędem Miasta i Gminy - liczba zadań zleconych do realizacji organizacjom samorządowym - wysokość środków publicznych przekazanych organizacjom pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert
Współpraca ponadgminna	- liczba partnerów wśród samorządów i instytucji - liczba parterów zagranicznych

Konkurencyjna gospodarka wykorzystująca lokalne preferencje	
2.1. Gmina stymulująca rozwój wyspecjalizowanego rolnictwa	
Zwiększenie efektywności, innowacyjności i specjalizacji produkcji rolnej a zwłaszcza sadowniczej	- liczba powstałych w gminie grup producenckich - liczba działań podejmowanych dla rolników - liczba gospodarstw ekologicznych, agroturystycznych
2.2. Gmina sprzyjająca rozwojowi przedsiębiorczości	
Tworzenie warunków do dalszego rozwoju gminy	- liczba działań podejmowanych przez gminę w zakresie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw - liczba szkoleń dla rozpoczynających działalność gospodarczą - liczba nowych form działalności gospodarczej
Promocja obszarów możliwego zagospodarowania w kierunku komercyjnym	- obszar (ha) lub liczba obiektów wykorzystanych na rozwój działalności
2.3. Gmina funkcjonalna przestrzennie	
Zagospodarowanie przestrzenne	- poziom objęcia terenu (%) wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
Wzrost atrakcyjności przestrzennej gminy	- powierzchnia zrewitalizowanych obszarów - wysokość środków przeznaczonych na rewitalizację - liczba bezpośrednio utworzonych miejsc pracy z wyniku działań rewitalizacyjnych - liczba osób korzystających z powstałej infrastruktury turystycznej
2.4. Gmina aplikująca o środki zewnętrzne i promująca swoje zasoby	
Stworzenie możliwości absorpcji środków finansowych z rozmaitych źródeł zewnętrznych	- liczba inwestycji i działań współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych
Promocja gminy	- liczba zorganizowanych działań promocyjnych - liczba opracowanych wydawnictw (monografii, albumów, folderów, przewodników, kart pocztowych)
Rozwinięta infrastruktura oraz czyste środowisko naturalne zapewniające wysoki komfort życia	
3.1. Gmina zapewniająca wysoki poziom życia poprzez rozwój infrastruktury	
Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej	- liczba zmodernizowanych obiektów - liczba nowych miejsc rekreacyjno-sportowych oraz bazy kulturalnej - liczba budynków ze zlikwidowanymi barierami architektonicznymi
Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	- liczba zmodernizowanych stacji uzdatniania wody - długość wybudowanej sieci wodociągowej (km) - liczba wybudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków - długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (km) - liczba powstałych oczyszczalni przydomowych
Budowa i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej i okołodrogowej	- długość zmodernizowanych dróg gminnych(km) - długość wybudowanych ścieżek rowerowych (km) - długość wybudowanych ciągów pieszo-rowerowych (km) - liczba nowych punktów oświetlenia drogowego
Rozwój infrastruktury energetycznej	- liczba powstałych instalacji odnawialnych źródeł energii
3.2. Gmina dbająca o środowisko naturalne	
Poprawa stanu środowiska naturalnego gminy	- liczba podjętych działań proekologicznych w inwestycjach - liczba przeprowadzonych termomodernizacji - środki wydane na działania proekologiczne - tereny objęte zadrzewieniami i zalesieniami (ha)
Wykorzystanie zasobów przyrody	- liczba stworzonych miejsc rekreacji i wypoczynku

Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020

Właściwa gospodarka odpadami	- zakres (%) objęcia mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów - ilość odpadów zbieranych z terenu gminy w sposób selektywny (Mg) - ilość zebranego azbestu - liczba zlikwidowanych dzikich wysypisk
Wzrost poziomu świadomości ekologicznej społeczeństwa	- liczba działań zwiększających świadomość ekologiczną społeczeństwa - środki wydatkowane na edukację ekologiczną

ZAKOŃCZENIE

Gmina to nie tylko wydzielony granicami administracyjnymi obszar, ale przede wszystkim społeczność lokalna, w której na bieżąco ulega zmianie sytuacja społeczna, demograficzna, przestrzenna i gospodarcza. Na rozwój gminy wpływa wiele czynników wewnętrznych, ale też czynniki kształtujące ją pochodzące z zewnątrz (ogólnoświatowe spowolnienie gospodarcze, mniejsze dochody budżetowe itp).

"Strategia Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020" winna się zatem opierać na konkretnych założeniach oraz definiować cele oraz kierunki interwencji, służące podnoszeniu konkurencyjności gminy oraz przełamywaniu strukturalnych problemów gospodarczych i społecznych.

Realizacja tych wyzwań wiąże się z podejmowaniem współpracy z samorządami innych szczebli, instytucjami państwowymi, partnerami społecznymi i prywatnymi. Stąd też "Strategia..." nie obejmuje wyłącznie zadań będących w kompetencjach samorządu gminnego, ale wskazuje na rozwiązania niezbędne dla stałego i efektywnego rozwoju całej wspólnoty gminy.

Bibliografia

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Biała Rawska, Biała Rawska 2009
2. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Biała Rawska na lata 2007-2013, Biała Rawska 2007
3. Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Biała Rawska na lata 2011-2015, Biała Rawska 2011
4. Program Ochrony Środowiska dla Gminy Biała Rawska na lata 2009-2012, z perspektywą na lata 2013-2016, Biała Rawska 2009
5. Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Biała Rawska na lata 2009-2012, Biała Rawska 2009
6. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020. Łódź
7. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo. Konkurencyjna gospodarka. Sprawne Państwo, Warszawa 2012
8. EUROPA 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, Bruksela 2010
9. Krzesak I., Biała Rawska - dzieje miasta do 1925 r.
10. Bilans zasobów kopalin w Polsce stan na 31.12.2012 r.

Spis tabel

Tabela 1. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)	11
Tabela 2. Dochody budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 według działów (GUS, 2008-2012).....	11
Tabela 3. Wydatki budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012 według działów (GUS, 2008-2012)	12
Tabela 4. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska na 1 mieszkańca w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)	12
Tabela 5. Zadania zrealizowane na terenie gminy Biała Rawska, które otrzymały dofinansowanie zewnętrzne (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	14
Tabela 6. Liczba ludności w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	15
Tabela 7. Liczba ludności w poszczególnych sołectwach gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	16
Tabela 8. Porównanie wybranych wskaźników demograficznych gminy Biała Rawska do wskaźników demograficznych powiatu rawskiego i województwa łódzkiego w roku 2012 (GUS, 2012)	18
Tabela 9. Prognoza demograficzna dla powiatu rawskiego i gminy Biała Rawska do roku 2035 (według Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2011-2035 – GUS).	19
Tabela 10. Pracujący według innego podziału niż PKD w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012)	20
Tabela 11. Poziom bezrobocia w latach 2008-2012 na terenie gminy Biała Rawska (dane Powiatowego Urzędu Pracy w Rawie Mazowieckiej).....	21
Tabela 12. Mieszkania według okresu budowy na terenie gminy Biała Rawska (GUS, Narodowy Spis Powszechny - Mieszkania 2002)	22
Tabela 13. Mieszkania indywidualne oddane do użytkowania w latach 2003 – 2012 na terenie gminy Biała Rawska (GUS 2008-2012)	22
Tabela 14. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w roku 2010 w gminie Biała Rawska (GUS, 2010).....	23
Tabela 15. Informacje o placówkach oświatowych na terenie gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	24
Tabela 16. Informacje o ośrodkach zdrowia na terenie gminy Biała Rawska na rok 2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	25
Tabela 17. Liczba rodzin korzystających z pomocy M-GOPS w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	26
Tabela 18. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej według powodów przyznania w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	27
Tabela 19. Środki finansowe na opiekę społeczną wg źródeł pochodzenia w Białej Rawskiej w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	27
Tabela 20. Informacja o bezpieczeństwie na terenie powiatu rawskiego w latach 2008-2012 (dane Komendy Powiatowej Policji w Rawie Mazowieckiej*).....	28
Tabela 21. Wyposażenie jednostek OSP w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	29
Tabela 22. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego z terenu gminy Biała Rawska (dane Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi, 2012)	32
Tabela 23. Kluby sportowe z terenu gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	34
Tabela 24. Kategorie i stan techniczny dróg w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	36
Tabela 25. Stan sieci wodociągowej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).	39
Tabela 26. Zużycie wody w dm ³ na potrzeby gospodarki i dla ludności w latach 2008-2012 w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012).....	39

Tabela 27. Ujęcia wody w gminie Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)	39
Tabela 28. Przyłącza i odbiorcy wody z poszczególnych ujęć wody w gminie Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)	40
Tabela 29. Stan sieci kanalizacyjnej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	40
Tabela 30. Przyłącza sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Biała Rawska (dane Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Białej Rawskiej)	41
Tabela 31. Oczyszczanie ścieków w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012)	42
Tabela 32. Odpady zbierane w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 2012 (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	43
Tabela 33. Kotłownie w budynkach użyteczności publicznej w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	45
Tabela 34. Podmioty gospodarki narodowej w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012).....	47
Tabela 35. Sektor prywatny w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012 (GUS 2008-2012).....	47
Tabela 36. Podmioty gospodarki narodowej według PKD 2007 i rodzajów działalności w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)	48
Tabela 37. Powierzchnia użytków rolnych w gminie Biała Rawska (dane Starostwa Powiatowego w Rawie Mazowieckiej, 2010)	48
Tabela 38. Struktura gospodarstw rolnych w gminie Biała Rawska (GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010)	49
Tabela 39. Powierzchnia gruntów leśnych (w ha) w gminie Biała Rawska pod względem własności w latach 2008-2012 (GUS, 2008-2012)	50
Tabela 40. Pozyskiwanie drewna w lasach w gminie Biała Rawska (GUS, 2008-2012).....	51
Tabela 41. Udokumentowane zasoby złóż surowców naturalnych w gminie Biała Rawska (źródło: Bilans zasobów kopalin w Polsce stan na 31.12.2012 r.)	53
Tabela 42. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie miasta Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	58
Tabela 43. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie gminy Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska).....	60
Tabela 44. Powierzchnia sołectw w gminie Biała Rawska (dane Urzędu Miasta i Gminy Biała Rawska)	63
Tabela 45. Analiza SWOT dla gminy Biała Rawska w układzie zagadnień	66
Tabela 46. Plan strategiczny dla gmin Biała Rawska	75
Tabela 47. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Społeczeństwo i usługi"	76
Tabela 48. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Gospodarka i rozwój"	78
Tabela 49. Plan działań gminy Biała Rawska w obszarze priorytetowym "Infrastruktura i ekologia" ..	80
Tabela 50. Harmonogram, szacunkowe koszty realizacji i źródła współfinansowania zadań inwestycyjnych na terenie gminy Biała Rawska w latach 2014-2020	85
Tabela 51. Wskaźniki realizacji zadań objętych "Strategią Rozwoju Gminy Biała Rawska na lata 2014-2020"	91

Spis wykresów

Wykres 1. Dochody i wydatki ogólne budżetu gminy Biała Rawska w latach 2008-2012.....	13
Wykres 2. Dochody i wydatki budżetu gminy Biała Rawska na 1 mieszkańca w latach 2008-2012	13
Wykres 3. Dynamika zmian liczby mieszkańców gminy Biała Rawska w latach 2008-2012	17
Wykres 4. Struktura wieku mężczyzn i kobiet w gminie Biała Rawska w roku 2012	17
Wykres 5. Wskaźniki przyrostu naturalnego i salda migracji w gminie Biała Rawska w latach 2008-2012	17
Wykres 6. Struktura wieku ludności gminy Biała Rawska według ekonomicznych grup wiekowych w % latach 2008-2012 (GUS 2012)	18
Wykres 7. Powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej w roku 2012	27
Wykres 8. Porównanie długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy Białą Rawska w latach 2008-2012	38
Wykres 9. Ilość odpadów zebranych na terenie gminy Biała Rawska w latach 2008-2012	43
Wykres 10. Sektor publiczny i prywatny w gminie Biała Rawska	47

Spis rysunków

Rysunek 1. Schemat diagnozowania w strategii rozwoju gminy.....	4
Rysunek 2. Schemat planowania strategicznego	5
Rysunek 3. Położenie gminy Biała Rawska na tle powiatu rawskiego (opracowanie własne)	7
Rysunek 4. Gmina i miasto Biała Rawska (o2014-2020pracowanie własne np. Geoportal)	10
Rysunek 5. Lokalizacja obiektów infrastruktury społecznej w gminie Biała Rawska (opracowanie własne)	30
Rysunek 6. Lokalizacja obiektów infrastruktury technicznej w gminie Biała Rawska (opracowanie własne)	46